

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

другого (магістерського) рівня

**АНГЛІЙСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ-КОЛОРОНІМИ ТА ЇХ
ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ**

Виконав:

студент VI курсу, групи ГФ-313м
спеціальності 035 – «Філологія»
за ОПП 035.04 – Германські мови та
літератури (переклад включно)

Голованевська Катерина Павлівна

Керівник: *к.філол. н., доц. І.В. Кузнецова*

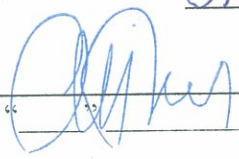
Рецензент: *к.філол. н., доц. Е.О. Куш*

Запоріжжя – 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Запорізький національний технічний університет
 (повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет СТУ, гуманітарний факультет
 Кафедра теорії та практики перекладу
 Ступінь вищої освіти (освітній ступінь) магістр
 Спеціальність 035.04 Філологія
(код і назва)
 Напрямок підготовки германські мови та літератури (переклад
включно)
(код і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри
С.М. Приходько

 _____
 « _____ » 20__ року

ЗАВДАННЯ
 НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ

Голованевської Катерини Тавлівки
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Англійські фразеологізми -
калороніми та їх відтворення в українському
перекладі

керівник проекту (роботи) Лизнєцова Т.В. доц. п. ф.і.т. н.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «__»__ 20__ року №__

2. Строк подання студентом проекту (роботи) _____
3. Вихідні дані до проекту (роботи) критичкі та практичні
архів бітлезіяних та зарубіжних джерелів (Турин
А.В., Тарянова Д.У., Алерієнко М.Р., Armstrong C.,
Halder G., Grassman M., та інші, аналіз 352 лексичних
одичків та 255 речень.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) -визначити сутність термінів „фразеологізи” та
„калороніми” як об'єкт лінгвістичного дослідження; -виявити
особливості фразеологічних одичків, що містять у
своїй семантиці елемент ка позначення кольору
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I розділ	доц. Кузнецова Т.В		
II розділ	доц. Кузнецова Т.В		
III розділ	доц. Кузнецова Т.В		
IV розділ	Муровен С.М, с.в.м.		
Кормокова	Пігорна А.Б., доц.		

7. Дата видачі завдання Вересень 2018

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми	Вересень	виконано
2.	Підготовка розширеного плану	Вересень	виконано
3.	Підготовка чорнового варіанту теоретичної частини	15 жовтня	виконано
4.	Ухвалення зауважень, затвердження проекту роботи	20 жовтня	виконано
5.	Підготовка чорнового варіанту практичної частини роботи	3 листопада	виконано
6.	Ухвалення зауважень, затвердження проекту роботи	20 листопада	виконано
7.	Надання готової роботи на перевірку	30 листопада	виконано
8.	Прохідження контролю	7-13 грудня	виконано
9.	Захист дипломної роботи	18 грудня	виконано

Студент

(підпис)

Степановська А.Т.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

Кузнецова Т.В.
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

МР: 197 с., 7 додатків, 178 джерела.

Об'єкт дослідження – лексико-семантичні та функціональні особливості фразеологізмів на позначення кольорів при перекладі українською мовою.

Мета дослідження – визначення лексико-семантичних та функціональних особливостей англійських фразеологізмів на позначення кольорів при перекладі українською мовою.

Методи дослідження: порівняльно-описовий метод, метод лінгвістичного аналізу та аналізу лексикографічних джерел, елементи концептуального та компонентного аналізу.

У першому розділі кваліфікаційної роботи викладені теоретичні основи визначення сутності понять «фразеологізм», «колоронім» та їх властивостей, описана методологія дослідження фразеологічних одиниць. Другий розділ присвячено дослідженню лексико-семантичних особливостей фразеологічних одиниць на позначення кольорів. Зроблена спроба класифікувати їх за типами переосмислення, проаналізовано фразеологізми, які мають у своїй семантиці колороніми *black, blue, white, red, green, yellow, rosy, pink, grey, brown, purple*, простежується їх зв'язок з певними історичними, економічними, культурними явищами й подіями. У третьому розділі продемонстровані особливості функціонування англійських колоронімів у складі професійно маркованих одиниць; визначені найбільш розповсюджені способи перекладу англійських фразеологізмів з компонентом кольоропозначення, наведені загальні рекомендації щодо їх перекладу. У четвертому розділі роботи надано аналіз потенційних небезпек та заходи щодо їх подолання.

ФРАЗЕОЛОГІЗМ, ФРАЗЕОЛОГІЧНА ОДИНИЦЯ, КОЛОРОНІМ, ЛЕКСЕМА, ФРАЗЕМА, ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ, ПРОФЕСІЙНО МАРКОВАНІ ОДИНИЦІ, СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ

ЗМІСТ

Завдання на роботу	
Реферат	
Перелік скорочень	
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОЛЬОРУ.....	13
1.1. Теоретичні основи визначення фразеологічних одиниць.....	13
1.2. До питання визначення поняття «колоронім».....	24
1.3. Методика вивчення фразеологічних одиниць з колоронімами.....	32
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОЛОРОНІМІВ...	42
2.1. Структурні особливості колоронімів.....	42
2.2. Семантичні особливості фразеологізмів-колоронімів.....	45
2.3. Змістовний аналіз фразеологізмів з колоронімами.....	52
2.3.1. Black.....	53
2.3.2. Blue.....	60
2.3.3. White.....	65
2.3.4. Red.....	69
2.3.5. Green.....	73
2.3.6. Yellow.....	75
2.3.7. Grey і brown.....	78
2.3.8. Rosy, pink, purple.....	79
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ КОЛОРОНІМІВ.....	83
3.1. Англійські колороніми у складі професійно-маркованих одиниць.....	83
3.2. Способи перекладу англійських фразеологізмів з компонентом кольоропозначення.....	91

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	96
4.1. Аналіз потенційних небезпек.....	96
4.2. Заходи щодо забезпечення безпеки.....	98
4.3. Заходи щодо забезпечення виробничої санітарії та гігієни праці.....	102
4.4. Заходи з пожежної безпеки.....	109
4.5. Заходи щодо забезпечення безпеки у надзвичайних ситуаціях.....	110
ВИСНОВКИ.....	115
SUMMARY.....	118
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	122
ДОДАТКИ.....	140
Додаток А. Приклади вживання фразеологічних одиниць на позначення кольору.....	140
Додаток Б. Приклади вживання структурно-семантичних особливостей англійських колоронімів	144
Додаток В. Приклади вживання фразеологізмів з колоронімами (змістовний аналіз)	150
Додаток Г. Глосарій	161
Додаток І. Етимологічний аналіз англійських та українських колоронімів.....	177
Додаток Д. Діаграми.....	178
Додаток Є. Публікації	180

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

КП – кольоропризначення

КС – картина світу

ПМО – професійно маркована одиниця

ССК – стійкий словесний комплекс

ФКС – фразеологічна картина світу

ФО – фразеологічна одиниця

ВСТУП

Порівняльне вивчення мов, спрямоване на виявлення їх схожих і відмінних рис, є актуальною проблемою сучасного мовознавства. Особливий інтерес у цьому зв'язку становлять дослідження в галузі фразеології, яка найбільш яскраво відбиває своєрідність життя того або іншого народу, його культуру, традиції й менталітет. Тому знання фразеологічних одиниць стає невід'ємною частиною володіння мовою. Дуже важливим є залучення як об'єкта порівняльного аналізу фразеологічного матеріалу різноструктурних і типологічно різних мов, оскільки виявлення загальних рис і диференціальних ознак сприяє виробленню рекомендацій щодо практичного оволодіння досліджуваною мовою. ФО мають велике значення не тільки для збагачення лексичного складу, але й для створення широких можливостей у вираженні різних значеннєвих відтінків, конкретизації, посилення багаторазовості й послідовності дій, продуктивності, розмаїтості у викладі думок. Саме вивчення фразеологізмів з компонентом на позначення кольорів, що охоплюють значний шар у фразеології англійської та української мов, дозволяє найбільш глибоко й всебічно вивчити ці мови й ознайомитися з культурою, традиціями й менталітетом різних народів.

Кольоропозначення, висражаючи життєво-необхідні поняття, відіграють важливу роль у виникненні ФО, а, отже, і в розвитку всієї фразеологічної системи будь-якої мови. Маючи значні естетичні можливості (семантичне багатство і здатність до утворення нових, експресивно-образних значень), кольоропозначення активно використовуються в процесі фразеологічної номінації. Ці лексичні одиниці становлять значний компонент багатьох ФО, оскільки колір є одним з найбільш чітко виражених ознак предмета, і жоден об'єкт навколишнього світу не існує поза кольором, а колірні характеристики є необхідним елементом візуалізації навколишнього простору.

У лінгвістичній науковій літературі розглядалися такі питання, як: склад кольоропозначення, його семантична структура (Є. В. Рахіліна (2000) [103], І. В. Макеєнко (1999) [78], G. Morgan (1993) [148]); етимологія й історія колірної лексики (Н. Б. Бахіліна (1975) [17] , Є. М. Чекаліна (1972) [135], Ю. В. Норманська (2005) [92], А. П. Василевич (2008) [28], Ю. А. Клейнер (2008) [66], J. André (1957) [143]); кольоропозначення в аспекті перекладу (З. О. Давідян (2007) [49], К. Н. Дубровіна (1970) [51]); функції кольору в художньому творі (Л. Качаєва (1968) [64], Є. Р. Міассарова (2006) [82], Н. К. Соломіна (1979) [115], М. А. Мінаков (1989) [84], П. Яковлєва (2009) [142]); метафори кольору (Н. А. Зав'ялова (2006) [55], Н. Н. Козлова (2010) [70]); символіка кольору (В. У. Тернер (1983) [127], Л. Н. Миронова (1993) [83], Н. В. Серов (1995) [107], Є. Ю.Бережних (2006) [20]); рівень розвитку колірних уявлень у культурах народів світу на різних історичних етапах (Berlin V., Kay P. (1969) [144] тощо); кольоропозначення в складі стійких сполучень (А. А. Кайбіяйнен (1996) [61], Л. Г. Бедоїдзе (1997) [18], Є. Рогулін (2006) [105], В. Н.Клюєва (1956) [68], Ю. Зольнікова (2009, 2010) [57-58], Ю. В. Лопарева (2010) [76], Н. В. Охрицька (2010) [94], J. Szalek (2005) [150]). Багато робіт присвячено аналізу окремих кольоропозначень (Т. А. Міхайлова (1993, 1996) [85-86], Є. М. Іссерлін (1951) [59], М. А. Суровцева (1970) [117], Р. В. Алімпієва (1989) [4]). Питання кольоросемантики активно розробляються в сучасних роботах (пострадянського етапу) таких вчених, як Н. В. Злиднєва (2002) [56], Н. В. Серов (2003) [107], Д. Н. Борисова (2008) [24], С. А. Циганова (2000) [134], Д. Н. Полякова (2009) [98], А. П. Василевич – С. Н. Кузнєцова – С. С. Міщенко (2005) [28], Е. А. Горн (2013) [47], Л. А. Безсонова (2016) [21] та інших.

Але, незважаючи на велику кількість робіт, присвячених цьому явищу, цілісного аналізу його специфіки не було здійснено, оскільки в сучасній ситуації, коли на перше місце виходять питання, пов'язані з діалогом культур, який представляє собою складне, багатогранне явище, що

характеризується комунікативно-діяльнісною, ціннісною та символічною природою, фразеологізми з компонентом кольоропопозначення сприяють розкриттю національної домінанти культур.

Все це свідчить про важливість і **актуальність** нашого дослідження, яке зумовлено тим, що в межах сучасної лінгвістичної науки ще не визначене теоретичне й практичне значення фразеологізмів-колоронімів, які відбивають особливості національної свідомості, і не вивчене їхнє місце в мовній картині світу.

Об'єктом дослідження є лексико-семантичні та функціональні особливості фразеологізмів на позначення кольорів при перекладі українською мовою.

Предметом дослідження є фразеологічні одиниці з компонентом на позначення кольорів (колороніми) в сучасній англійській мові.

Метою дослідження є визначення лексико-семантичних та функціональних особливостей англійських фразеологізмів на позначення кольорів при перекладі українською мовою.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити сутність термінів «фразеологізм» та «колоронім» як об'єкта лінгвістичного дослідження та розглянути їх властивості;
- виявити особливості фразеологічних одиниць, що містять у своїй семантиці елемент на позначення кольорів у сучасній англійській мові та зробити їх лексико-семантичний аналіз;
- дослідити особливості функціонування англійських колоронімів у складі професійно маркованих одиниць та простежити зв'язок фразеологізмів-колоронімів з певними історичними, економічними, культурними явищами й подіями;
- окреслити специфіку перекладу фразеологізмів-колоронімів та визначити перекладацькі трансформації, що застосовуються під час їх перекладу.

Дослідження виконано на **матеріалі** нових слів, словосполучень, відібраних зі словників, сайтів мережі Інтернет, що були присвячені мовним інноваціям, а також автентичних періодичних видань Англії та США. Було проаналізовано 258 речень та 352 лексичні одиниці.

У роботі були використані такі **методи дослідження**: порівняльно-описовий метод, метод лінгвістичного аналізу та аналізу лексикографічних джерел, елементи концептуального та компонентного аналізу, метод суцільної вибірки, етимологічний метод, метод контекстуального аналізу, структурно-семантичний і словотвірний аналіз.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що в ньому встановлено структурно-семантичну еволюцію англомовних колоронімів; на новому мовному матеріалі розкрито механізми їх переносного вживання; виявлено особливості функціонування англійських колоронімів у складі професійно маркованих одиниць та простежено їх зв'язок з певними історичними, економічними, культурними явищами й подіями; проаналізовано особливості перекладу англомовних колоронімів.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що виявлені в ході дослідження дані про закономірності формування і функціонування фразеологізмів-колоронімів англійської мови роблять певний внесок у подальший розвиток лінгвокультурології, міжкультурної комунікації, термінознавства та термінографії, у загальну теорію мовознавства, а також дозволяють зробити висновки про перспективи розвитку фразеології в майбутньому.

Практичне значення дослідження полягає в набутті навичок перекладу англійської фразеологічної лексики. У практиці вишівського викладання робота може бути корисна при розробленні спецкурсів з лексикології, термінології, проведенні семінарів із проблем сучасної англійської мови, теорії мовознавства, міжкультурних комунікацій, складанні методичних вказівок з теорії та практики перекладу фразеологічних одиниць і для подальшого дослідження проблем у теорії мови.

Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми № 61118 кафедри теорії та практики перекладу ЗНТУ «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання». Тему роботи затверджено наказом ректора № 311 від 31.10.2018.

Робота пройшла **апробацію** на науково-практичних конференціях «Різдвяні студентські наукові читання» та «Тиждень науки» у вигляді тез під назвою «До проблеми визначення поняття «термінологізм» [177], «Особливості перекладу англomовних фразеологізмів на позначення кольору (колоронімів)» [178] та фаховій публікації «Аналіз вживання англійських термінологізмів у когнітивному аспекті» [176] у «Наукових записках Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя».

Структуру дипломної роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, 4 розділів, висновків, списку використаних джерел 178 найменувань та 7 додатків. Загальний обсяг роботи 197 сторінок.

РОЗДІЛ 1

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОЛЬОРУ

1.1. Теоретичні основи визначення фразеологічних одиниць

Питання обсягу, місця та ролі фразеологізмів у системі мови залишаються досить актуальними та потребують подальших наукових розвідок, зважаючи на зміни парадигми сучасних лінгвістичних досліджень та неоднозначне розуміння віднесеності окремих одиниць до цієї підсистеми.

Широке проникнення прагматичних та когнітивних аспектів, антропоцентричний характер мовознавчих розвідок останнього часу зумовив нове прочитання або перегляд природи багатьох мовних одиниць, сформував у лінгвістиці когнітивно-дискурсивний підхід до аналізу фразеологічних систем [5, с. 6]. На одностайну думку лінгвістів, в цьому сенсі, фразеологія є найбільш культуроносним шаром лексики, фіксуючим культурний досвід різних етносів, наївно-побутове бачення картини світу, в якому представлені як загальні, універсальні принципи організації людською свідомістю дійсності, так і закономірності, бажані тим чи іншим національно-культурним менталітетом. В. Н. Телія пише про фразеологію як про дзеркало, «в якому лінгвокультурна спільність ідентифікує свою національну свідомість» [121, с. 9]. На думку, відомого лінгвіста в галузі лексикології та фразеології Т.З. Черданцевої, «фразеологія будь-якої мови – це найцінніша лінгвістична спадщина, в якій відбивається бачення світу, національна культура, звичаї і вірування, фантазія та історія народу» [136, с. 58].

Картина світу (КС), будучи, з одного боку, результатом функціонування мовної свідомості становить найважливіший компонент мовної свідомості, вона зафіксована в мові (і, зокрема, в його фразеологічному фонді), з іншого боку, КС становить основу для функціонування мовної свідомості.

Таким чином, все це дозволяє говорити про «фразеологічну картину світу» (ФКС), яка останнім часом широко використовується в лінгвокультурології і є частиною загальної мовної картини світу, окресленої засобами фразеології [50; 80; 120].

У фразеології вживається кілька синонімічних термінів для назви стійкої організації слів: 1) фразеологізм 2); фразеологічна одиниця (ФО); 3) фразеологічний зворот; 4) стійкий словесний комплекс (ССК); 5) фразема [32, с. 5]. З метою визначення їх стилістичного розмаїття ці терміни вживаються як рівноправні найменування аналізованих одиниць мови [128, с. 12-13].

За В. Мокієнко, «ФО – це відносно стійке, відтворюване, експресивне поєднання лексем, що володіє цілісним значенням» [87, с. 5]. М. Маслова вважає, що «ФО відіграють специфічну роль у створенні мовної картини світу, тому що природа їх значення тісно пов'язана з фоновими знаннями носія мови, з практичним досвідом особистості, з культурно-історичними традиціями народу, що говорить цією мовою» [81, с. 68].

У сфері фразеології перші дослідження розпочалися з праць швейцарського лінгвіста Шарля Баллі – «Французька стилістика» та «Нарис зі стилістики», де виокремлено основні ознаки, за якими словосполучення можна вважати ФО: слова у ФО мають певну конструкцію, що не допускає введення між ними інших слів; можливість заміни ФО певним словом – ідентифікатором; складається з кількох слів, які пишуть окремо [13, с. 87]. Лінгвіст трактував ФО як стійкі словосполучення з різним ступенем єдності їхніх компонентів. Він диференціював два типи ознак фразеологічних зворотів: внутрішні (семантичні особливості ФО) і зовнішні (структурні особливості ФО). До істотних, основних ознак фразеологізму вчений зараховує тільки семантичні, які доводять, що справжню цінність мають лише внутрішні ознаки, натомість зовнішні ознаки – оманливі чи малодостовірні [13, с. 17]. Питання про вивчення стійких поєднань слів підіймалися в роботах А. А. Шахматова [140], О. О. Потебні [101],

Ф. Ф. Фортунатова [131], І. І. Срезневського [116], С. І. Абакумова [1], Є. Д. Поліванова [97], Л. А. Булаховського [25].

Головна увага приділялася питанням схожості і відмінності фразеологізмів зі словом і поєднанням слів у 50-х роках; проблематика фразеології вичерпувалася в основному з'ясуванням критеріїв фразеологічності й уточненням основ класифікації фразеологізмів.

Класифікація В.В. Виноградова, який уперше запропонував термін «фразеологічна одиниця» і розробив власну фразеологічну концепцію, згідно з якою стійкість ФО є наслідком її семантичної єдності є найпоширенішою (з уточненнями й доповненнями). У ФО значення цілого ніколи не дорівнює сумі значень елементів; ступінь семантичного поєднання слів-компонентів і співвідношення семантики всього вислову із семантикою його окремих складників слугують основою виокремлення визначальних типів ФО [39, с. 26-27].

Тенденція системного підходу до проблем фразеології намітилася з кінця 50-х років, розробляються питання, пов'язані з описом фразеологізмів як структурних одиниць мови (А. І. Смирницький [113], О. С. Ахманова [11]). Розвиток фразеології характеризується інтенсивним розробленням власне фразеологічних методів дослідження об'єктів фразеології, заснованих на ідеях системно-рівневого аналізу фактів мови у 60-70-і роки (М. М. Амосова [6], В. П. Жуков [54], В. Л. Архангельський [10], О. В. Кунін [74], М. Т. Тагієв [118]); вивчається системна організація фразеологічного складу (Н. М. Шанський [139], І. І. Чернишова [138]) та його розвиток (О. І. Федоров [130], Р. Н. Попов [100], В. Н. Мокієнко [87]); особлива увага приділяється семантиці фразеологізмів та її номінативному аспекту (В. Н. Телія [120-122]), порівняльно-типологічному вивченню фразеологічного складу (Ю. Ю. Аваліані [2], Л. І. Розейзон [106]), ознакам сполучуваності слів-компонентів (М. М. Копиленко [71], З. Д. Попова [99]), фразотвору в його динаміці (С. Г. Гаврін [41], Ю. А. Гвоздарьов [43]), а

також розробленню опису фразеологізмів у словниках (А. М. Бабкін [12], А. І. Молотков [88]).

Метод фразеологічної ідентифікації був розроблений наприкінці 60-х років ХХ ст. Від методу семантичної ідентифікації він відрізняється тим, що ФО не прирівняна до слова, як це зроблено в працях Ш. Баллі [13]. Автор методу О. В. Кунін формулює такі принципи ідентифікації ФО:

а) фразеологічну одиницю варто вивчати діалектично, як єдність форми та значення (за планом вираження і планом змісту);

б) ФО необхідно виокремлювати за показниками стійкості, визначаючи різні ступені останньої;

в) фразеологія – це своєрідна мікросистема, одиниці якої потрібно аналізувати в мовному вжитку;

г) ФО відмежовані як від складних сполучень нефразеологічного типу, так і від складних слів;

г) нарізноформленість є обов'язковою ознакою фразеологізму;

д) теорія еквівалентності фразеологізму замінена теорією співвіднесеності зі словом [74, с. 45-46].

О. В. Кунін поділяє фразеологію на три розділи [74, с. 38]: ідіоматику, ідіофразематику і фразематику. Власне ФО, або ідіоми, тобто стійкі поєднання лексем із повністю або з частково переосмисленим значенням належать до розділу ідіоматики. Ці ФО бувають різних структурних типів і можуть бути як мотивованими, так і немотивованими. Наприклад: *burn one's fingers, kick the bucket*» [74, с. 53]. Отже, аналізуючи фразеологічний склад мови, О.В. Кунін дає таке визначення: «ФО – це стійке сполучення лексем із повністю або частково переосмисленим значенням» [74, с. 8].

Класифікації фразеологізмів, пропонувані різними вченими, настільки відрізняються одна від одної, що з цілковитою підставою можна говорити про різні, часто прямо протилежні погляди на предмет досліджень і про плутанину в науковій термінології, що вживається для позначення відповідних понять. Цим пояснюється нечіткість і самої сутності терміна

«фразеологізм», і розуміння завдань, цілей і той факт, що немає досить конкретної єдиної класифікації фразеологічних зворотів з погляду їх семантичної цілісності. Так, Т. І. Арбекова вважає, що: «ФО – це сполучення слів з низьким показником комбінаторності, який зумовлений структурно-системними особливостями компонентів (чи одного з них) або особливим характером відношення словосполучення до дійсності, а також поєднанням цих двох факторів» [7, с. 98]. Ф.І. Буслаєв відзначає, що ФО – це специфічні мікросвіти, які включають у себе і «моральний закон, і здоровий глузд, виражені в коротких висловах, котрі заповідали пращури нащадкам» [26, с. 37].

З іншого боку, об'єктом фразеології визнають тільки деякі розряди і групи словосполучень, які виділяються зі всіх можливих у мові особливою своєрідністю. Залежно від того, які ознаки враховуються при виділенні таких словосполучень, і визначається склад подібних одиниць у мові. Тільки ці «особливі» словосполучення і можуть бути названі фразеологізмами.

В обох випадках той факт, що фразеологізм можна співвіднести зі словом, як і лексемний характер його компонентів, не ставиться під сумнів. Фразеологізм рекомендують розглядати як контамінацію ознак слова і словосполучення, підкреслюється омонімічність словосполучення, що співвідноситься з ним за структурою і фразеологізму.

Другий напрям у фразеології виходить з того, що фразеологізм – це не словосполучення (ні за формою, ні за змістом), це одиниця мови, яка складається не зі слів. Вирази, які лише генетично є словосполученнями є об'єктом фразеології. «Вони розкладаються лише етимологічно, тобто поза системою сучасної мови, в історичному плані» [7, с. 22]. Ці вирази протиставляються словосполученням, не є омонімічними, оскільки якісно відрізняються від них. Основним у вивченні фразеологізму робиться не формальна і смислова характеристика його компонентів і не зв'язків між компонентами, а самого фразеологізму в цілому, як одиниці мови, що має зміст і особливості вживання та певну форму. Склад фразеології утворюється

з категоріально однотипних одиниць. Історія й етимологія кожного фразеологізму вивчається не в прямолінійній залежності від якихось «універсальних» схем переосмислення словосполучень, а від ступеня десемантизації слів у словосполученнях і від ступеня семантичної злитості компонентів. Основні положення цього напрямку розглядаються А. І. Молотковим [88].

За визначенням В. Телії, водночас, фразеологізм – це семантично пов'язане сполучення слів, яке, на відміну від подібних до нього за формою синтаксичних структур (висловів або речень), не виникає в процесі мовлення відповідно до загальних значеннєвих і граматичних закономірностей поєднання лексем, а відтворюється у вигляді усталеної, неподільної, цілісної конструкції [121, с. 32].

Більшість вчених визначає фразеологізм як усталене стійке словосполучення з постійним, відтворюваним за традицією складом компонентів, у якому втрачена їх лексична самостійність і яке виражає цілісне фразеологічне значення, створюване внаслідок переосмислення вільного словосполучення. До фразеологічних одиниць, за такою інтерпретацією, не зараховують сталі словосполучення, у яких відсутнє метонімічне (за принципом суміжності) або метафоричне (за принципом подібності) переосмислення, прислів'я (*Don't look a gift horse in the mouth* [149, с. 65]. – *Дарованому коневі зубів не лічать*; *If the cap fits, put it on* [149, с. 87]. – *Знає кіт, чиє сало з'їв*); приказки (*Nature will have its course* [149, с. 256]. – *Скільки вовка не годуй, а все одно в ліс дивиться*); усталені порівняння (*red as a lobster* – *червоний як рак*); крилаті вирази (*the winged horse* – *крила Пегаса*); складені терміни; перифрастичні звороти, які замінюють слова в описовій формі; словосполучення, у яких компоненти зберігають свої лексичні значення, але один із них реалізує свою семантику лише в поєднанні з іншими компонентами, нефразеологізовані тавтологічні (із повторенням слова) словосполучення: (*goosey* – *гусяча шкура, eat like a wolf* – *вовчий апетит*): *I admit i'm hungry as a wolf. It's the mistral.* – *Зізнаюся,*

що в мене прокинувся вовчий апетит з цими містралями (див. Додаток А, реч. 1).

У деяких роботах Н. М. Шанського, наприклад, у книзі «Фразеологія сучасної російської мови» [139], висловлена його позиція, яка нам ближча. таке визначення фразеологізму висувають прихильники цієї теорії: «Фразеологізм, ФО, – загальна назва семантично з'єднаних поєднань слів, які не створюються в мовленні (як схожі з ними за формою синтаксичні структури – словосполучення або речення), а відтворюються в ньому в соціально закріпленому за ними стійкому співвідношенні смислового змісту і певного лексико-граматичного складу. Семантичні зрушення в значеннях лексичних компонентів, стійкість і відтворюваність – взаємопов'язані універсальні і відмітні ознаки фразеологізму» [139, с. 67].

Досліджуючи дане поняття, П. А. Лекант стверджував, що «Фразеологізм (ФО) є складною міждисциплінарною одиницею, у значенні та у формі якої взаємодіють одиниці різних рівнів: фонетичного, лексичного, семантичного, словотвірного та граматичного» [75, с. 18].

Набагато більш ємні визначення дають нам В. М. Мокієнко [87]. і Т. І. Вендіна [37-38] Так, наприклад, Т. І. Вендіна вважала, що «фразеологізм (або фразеологічний зворот) – це лексично відтворена, неподільна одиниця мови, що складається з двох або більше ударних компонентів, стійка у своєму складі, структурі і цілісна за своїм значенням» [37, с. 143]. В. М. Мокієнко писав: «Під фразеологічною одиницею ми розуміємо відносно стійке, експресивне, відтворюване поєднання лексем, що володіє (як правило) цілісним значенням» [87, с. 5]. Саме ці визначення найбільш повно відображають поняття даного терміна.

Отже, ми дійшли висновку, розглядаючи поняття «фразеологізм», що в сучасній лінгвістичній літературі не існує єдиного його визначення.

Фразеологічні одиниці та ідіоми розрізняє А. І. Смирницький. ФО, що мають будову вільних, власне граматичних поєднань слів у реченні, що володіють значною семантичною цілісністю [113, с. 206], слід

відокремлювати від особливого виду ідіоматичних словосполучень, які можна було б назвати власне ідіомами. Відмінність власне ідіом від ФО полягає в тому, що ФО входять в основну тканину мови, вони позбавлені будь-якої метафоричності, образності. Власне ідіоми є ідіоматичними словосполученнями, заснованими на перенесенні значень, метафорі. Характерним моментом для них є яскраве стилістичне забарвлення, відхід від звичайного нейтрального стилю, емоційна насиченість [113, с. 209], наприклад: *to take the bull by the horns* – *схопити бика за роги (прийняти важке рішення)*, *to wash one's dirty linen in public* – *виносити сміття з хати* (див. Додаток А, реч. 2-3).

Два типи ФО виділяє Н. Н. Амосова: – фраземи та ідіоми. Ідіоми – це «одиниці постійного контексту, в яких вказівний мінімум і семантично реалізований елемент становлять тотожність і обидва представлені загальним лексичним складом словосполучення та характеризуються цілісним значенням, наприклад: *red tape*» [6, с. 72].

Є. К. Луконина, вивчаючи ідіоматичну фразеологію в мові та мовленні, визначає ідіоматичну ФО як «семантично цілісне утворення, значення якого не впливає із сукупності значень складових його частин» [77, с. 1]. Вчений виділяє такі функціонально-стилістичні категорії серед «власне ідіом»: а) ФО явно метафоричного характеру; б) ФО гноміки-дидактичного характеру (часто прислів'я); в) ФО, що зберігають більш-менш живий зв'язок з літературним першоджерелом [35, с. 76; 146, с. 300].

Неузгодженість термінології фразеології, зокрема найменування її об'єкта, певною мірою зумовлена авторським розумінням особливостей різних груп її одиниць, а також розумінням обсягу фразеології як дисципліни

Переважає більшість фразеологізмів з'явилася в процесі спостереження за навколишньою дійсністю, в якій формувався той чи інший народ, – історичною, виробничою діяльністю й побутом, суспільними процесами, морально-етичними нормами і природним середовищем, родинними стосунками, рослинним та тваринним світом.

Науковці, як Л. Пустовіт [111], М. Алефіренко [5], Г. Сюта [23], І. Скопненко [109], Т. Цимбалюк [109], вважають, що фразеологічні одиниці, поряд з лексемами, є складовою частиною лексичної системи будь-якої мови та вказують у своїх працях на роль фразеологізмів, як складника етнокультурного простору.

Відомі кілька типів класифікації фразеологізмів у сучасному мовознавстві, які прийнятні й для англійської та української фразеології. Класифікація В.Виноградова є найпоширенішою в лінгводидактиці [39], вчений, за семантичною злитістю компонентів, розрізняє: а) фразеологічні зрощення «*beat off* – бити байдуди», «*talk through hat* – точити ляс»; б) фразеологічні сполучення «*carry out one's bat* – здобути перемогу», «*be over the moon* – радість охопила»; в) фразеологічні єдності «*add fuel to the flames* – підливати масла у вогонь», «*take off your coat to the work* – закатати рукави»: *Virtue shall carry out its bat, sir, not I.* – Гідність має здобути перемогу, сер. (див. Додаток А, реч. 4-7).

Фразеологічні вирази, за класифікацією М.Шанського, додають ще до них (*tail-wags-the-dog* – крутити, як заць хвостом; *dead broke* – бідний, як церковна миша) (див. Додаток А, реч. 8-9). Вони відрізняються від фразеологічних сполучень тим, що в них немає слів із фразеологічно зв'язаним значенням.

За походженням фразеологізми найчастіше поділяють на такі групи [39, с. 34]:

а) сталі вислови з народної мови (побутового народного мовлення, анекдотів, жартів тощо): *speak of the devil's angels* – про вовка помовка; *bark like dogs* – вивчився на собак брехати (див. Додаток А, реч. 10-11). Сюди відносять також прислів'я та приказки;

б) переклади з інших мов або запозичення фразеологізмів без перекладу: *Veni, vidi, vici* – прийшов, побачив, переміг; *To be or not to be* – бути чи не бути; *Durch die Finger sehen* – дивитися крізь пальці (нім.);

в) професіоналізми, що набули метафоричного вживання: *deserve to be beaten* – *намилити шию*, *transparent* – *білими нитками шитий* (див. Додаток А, реч. 12-13);

г) біблійні та євангельські вислови: *the butt of the joke* – *козел відпущення*, *manna* – *манна небесна*;

г) вислови з античної культури: *fool's errand* – *сізіфова праця*, *Augean stables* – *авгієві стайні*, *the torments of Tantalus* – *танталові муки*: (див. Додаток А, реч.14-16);

д) вислови відомих людей (афоризми, цитати) (див. Додаток А, реч.17).

Фразеологічні одиниці, зі стилістичного погляду, групують на розмовно-побутові, які переважають в художній літературі та усному мовленні: *Nature will have its course.* – *Скільки вовка не годуй, той все одно в ліс дивиться.* Народнопоетичні фразеологізми складають другу групу: *gray-winged dove* – *голубе сивенький*. Книжні фразеологізми, які використовують переважно в писемній формі наукового, публіцистичного, офіційно-ділового та художнього стилів виділяють в окрему групу. Є й інші класифікації, в яких ураховано семантичні й стилістичні відтінки (класифікація І. Чередниченка [137, с. 164]).

Стійкість, стабільність, «крупноблочність» називає С.Г. Тер-Мінасова характерними рисами фразеологічних одиниць [123 с. 19]. На чотири характерні особливості ФО, які були визначені У.Дж. Боллом [144, с. 15], вказує Н.Н. Амосова [6, с. 46]:

ФО не допускає відчутних змін у складі та порядку слів за винятком граматичних змін (переважно в категорії роду та часу) або тих випадків, коли існують визначені загальноновживані її варіації;

ФО має раз і назавжди встановлене значення. За винятком тих випадків, коли контекст здатен показати зміст ФО, її зміст переважно не можна вгадати;

ФО не можуть формуватись на основі помилкової аналогії (на основі ідіоми «*to be partial to a glass of wine with one's lunch*» – «*полюбляти*

хильнути чарку за сніданком» не можна утворити ідіому «to be impartial to brandy» в значенні «не любити бренді») [6, с. 46].

Не є чітко визначеним поняття ідіоматичності. Термін ідіоматичність вимагає пояснення, вважають деякі лінгвісти [110, с. 77]. Існувала точка зору, що словосполучення, яке не піддавалось дослівному перекладу, вважалося ідіоматичним. Звідси випливає, що якщо основну характерну рису ФО розглядати як ідіоматичність, то одні й ті ж словосполучення англійської мови можуть вважатись ідіоматичними тими людьми, які розмовляють українською мовою, і неідіоматичними – тими, чия рідна мова містить аналогічні словосполучення. Наприклад, на думку носіїв української мови, словосполучення *to take tea, to take care, etc* належать до фразеології, оскільки їх український переклад (*пити чай, піклуватися*) не має еквівалента до дієслова *take*. А люди, що розмовляють французькою мовою, не знаходять нічого ідіоматичного в цих словосполученнях, оскільки у французькій мові існують подібні лексичні одиниці. Такий підхід до ідіоматичності Р. З. Гінзбург пропонує назвати інтерлінгвістичним, оскільки він включає порівняння двох різних мов [45, с. 77].

З точки зору тих, для кого ця мова є рідною, термін ідіоматичність розуміють як брак мотивації. Оскільки ми маємо на увазі англійську мову, це означає, до фразеології належать лише ті словосполучення, які вважаються англійцями немотивованими, наприклад: *red tape* – *бюрократизм*, *to kick the bucket* – *померти, загнутися* та подібні. Цей підхід, як наголошено, називають інтралінгвістичним [33, с. 77]: (див. Додаток А, реч. 18).

Інакше кажучи, розглядати ідіоматичність слід у межах мови, а не поза її межами. Стійкість складу, переосмислення значення, раз і назавжди встановлене значення є характерними особливостями фразеологічних одиниць. Один із цих факторів – а саме, повне чи часткове переосмислення значень компонентів ФО є необхідною (хоча й недостатньою) умовою наявності в них образності. Таким чином, можна говорити про образність як про характерну рису більшості фразеологізмів саме завдяки цьому фактору

[33, с. 79]: *to go off at half-cock* – діяти чи говорити необмірковано; *back the wrong horse* – прорахуватися; *tell it to the grey horses* – розказати про це комусь іншому (див. Додаток А, реч. 19-20).

Створення ефекту образності досягається завдяки використанню порівняння, метафори, метонімії.

Значення багатьох ФО є якоюсь мірою вмотивованими. Послаблення мотивації сприяє його більшій ідіоматичності. Процес ідіоматизації фразеологічних одиниць пов'язаний з їхньою метафоризацією, а продукти ідіоматизації несуть знання про національну специфіку народу. В галузі виникнення ФО функціональна переорієнтація, тобто ідіоматизація, виступає частиною лексикалізації синтаксичної одиниці [33, с. 249].

Зважаючи на прийняту нами семантичну класифікацію, яка базується на типології, розробленій В. Виноградовим, серед фразеологізмів окремо можна виділити групу фразеологічних одиниць, до складу яких входить компонент-колоронім. Це різні за походженням та епохою становлення одиниці, що найтісніше пов'язані з історією, культурою, побутом кожного народу. Проте, в народі протягом тривалого розвитку склались стереотипи, які вплинули на формування понятійного апарату фразеологізмів, семантику вживання тих чи інших колоронімів та сомотизмів.

Отже, зважаючи на велику кількість праць, у наукових колах донині не існує єдності щодо визначення ФО та їхнього місця в мові, тому наразі проблема меж фразеології як науки є дискусійною.

1.2. До питання визначення поняття «колоронім»

З давніх часів феномен кольору цікавить людство. Учені завжди намагалися пояснити це явище, з'ясувати його дію на мозок і психіку. Аналіз наукових розвиток і публікацій з визначеної теми свідчить про те, що колірна лексика (кольороназви, колороніми) постійно віступає об'єктом вивчення

лінгвістики, культурології, антропології та психології. Проблема колоронімів розглядається в різних напрямках. У першу чергу, учені звертають увагу на національно-культурні й індивідуальні характеристики кольоросприйняття. Значний інтерес викликають кольороназви як об'єкт вивчення у перекладознавстві, оскільки при перекладі іншою мовою вибір адекватної лексичної одиниці справляє значний вплив на збереження авторських та стилістичних особливостей тексту в художньому перекладі.

Кольоросприйняття – це специфічні реакції ока й мозку на частоту коливання світла, з психологічної точки зору. Основні кольоронайменування поділяються на хроматичні (кольорові) та ахроматичні (некольорові). Хроматичні кольори включають сім кольорів спектра: червоний, жовтий, синій, зелений, помаранчевий, небесно-блакитний та фіолетовий. Ахроматичні кольори включають: білий, чорний і сірий. Вони також поділяються на прості та складні, за їх природою.

Сучасна наука розглядає колір як наслідок складного психофізіологічного процесу, який відбувається в організмі людини. З огляду на зростання зацікавленості лінгвістичної спільноти до когнітивних особливостей, зумовленими відмінністю картин світу, науковий пошук у сфері психолінгвістики є досить актуальним.

Різні терміни для позначення слів і виразів зі значенням колірних відтінків використовуються у сучасному мовознавстві. Особливий інтерес в даному питанні для нас становить стаття Д. Н. Борисової [24]. Автором був проведений аналіз робіт з вивчення слів та виразів, які в різних мови позначають колірні відтінки, виділено п'ять тенденцій в термінологічному описі лексичних одиниць з компонентом кольору й уніфіковані різноманітні способи термінологічної номінації в цій галузі.

Перший спосіб характеризується широким уживанням лексеми «кольоропризначення» (КП) (у роботах М. Ф. Мур'янова (1979) [90], А. І. Белова (1988) [19], В. А. Московича (1960) [89], В. Тернера (1983) [127], Н. Б. Бахіліної (1975) [17], Т. І. Шхвацабая (1985) [141], С. А. Пітіної (2005)

[96], А. Вежбіцкі (1999) [36], В. Г. Кульпіна (2001) [73], О. А. Корнілова (2003) [72], С. Г. Тер-Минасова (2000) [123-124], Л. Р. Гатауллін (2005) [42], Е. Н. Полякової (2006) [98] та ін. Застосування поняття «кольоропризначення» розуміється Д. Н. Борисовою не як результат – конкретне слово або словосполучення, – а як власний процес. «КП – це процес позначення кольору в мові, тобто різні способи номінації колірних відтінків» [24, с. 34]. Цей напрямок характеризується різними способами словотворення: позначення кольорів за допомогою іменників (*blue – синь*), прикметників (*red – червоний*), дієслів (*be blue – посиніти*) та інших частин мови; позначення колірних відтінків за допомогою префіксів і префіксальних слів (*blue-bluest – синій-пресиній*), суфіксів (*grayish – сіруватий*); за допомогою поєднань двох слів (*color strawberry – кольору суниці*); складання основ (*blue-black – синьо-чорний*);

Другий спосіб – застосування словосполучення «ім'я кольору» і лексеми «кольоровизначення» (Роботи Т. А. Михайлової (1994) [85-86], Р. М. Фрумкіної (1984, 2001) [132-133], В. А. Московича (1960) [89], А. П. Василевича (1987) [28-33] та ін.). У зарубіжній лінгвістиці наведені вирази співвіднесені з терміном «colour naming». Д. Н. Борисова, дослідивши цей термін, дійшла до висновку, що «поняття імені наложити або до граматичного розділу мовознавства (вчення про частини мови), або до ономасіологічного розділу (процесу номінації). З граматичної точки зору термін «ім'я кольору» неправомірне, але даний термін можна використовувати тільки при вивченні базових назв кольорів в номінативному аспекті. Якщо говорити про периферійні, або неосновні назви кольорів, то тут процес номінації йде за певними моделями (Наприклад, метафоричного перенесення: *sea-green; blue-green; sea green – колір морської хвилі*). Таким чином відбувається процес вторинної номінації» [24, с. 35]. На думку мовознавця, у цьому випадку, поняття «ім'я кольору» не застосовується.

Третій спосіб – це використання у вітчизняному мовознавстві словосполучень «колірний термін», «термін кольору» (англ. «*Colour term*»),

вперше застосованих у роботі Б. Берліна і П. Кея «Базова колірна термінологія» («*Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*», 1969) [145]. При аналізі робіт лінгвістів було виявлено, що це словосполучення вживається, зокрема, у роботах Т. І. Вендиної (1999) [37-38], В. Г. Кульпіна (2001) [73] та інших авторів як синонім поняття «кольоропозначення». Так, зокрема, Д. Н. Борисова [24], Т. І. Вендина [37-38]; В. Г. Кульпіна [73], припускає, що дане поняття є калькованим лінгвістичним терміном в російській мові. Д. Н. Борисова, розглядаючи зазначені терміни, ставить питання про існування «терміносистеми кольору», в яку входять «терміни кольору» [24, с. 36]. Вказуючи на колористику як на науку, що вивчає і пояснює явища кольору, вчений використовує терміни «колір», «тон», «контраст», «насиченість», «змішування кольорів», «колерит» тощо. У колористиці не існує конкретного «терміна кольору», а поняття «назва кольору» є лише визначенням колірного відтінку й застосовується також і в інших галузях науки і виробництва. Таким чином, на думку Д. Н. Борисової, вираз «термін кольору» є неприйнятним [24, с. 36].

Четвертий спосіб – уживання описових виразів «найменування з колірним компонентом», «назва кольору», «прикметник зі значенням кольору», «колірний прикметник». Ці вирази наявні в роботах О. В. Торопова (2006) [125], Ф. Озхан (2000) [93], Е. В. Рахіліної (2000) [103-104]. Як вважає Д. М. Борисова [24], при написанні наукових робіт ці вирази допустимі як синоніми до терміна «колонім» з метою уникнення тавтології.

Останній спосіб – спроби створити та впровадити новий лінгвістичний термін: так, у роботі С. А. Циганова «Кольоропозначення у фольклорі: символіка, зміст, традиція» (2000) [134] зустрівся термін «оказіоналізм-хроматонім», який автор використовує для позначення «рідкісних, а іноді й унікальних слів-кольоропозначень, або навіть іноді групи слів, визначень» [134, с. 45].

Ще один відносно новий термін «колонім» був використаний у дисертаційних роботах С. Л. Кир'янова «Семантико-стилістичний потенціал

фразеологічних одиниць з компонентом-колоронімом у квебекському і метропольному варіантах французької мови» (2005) [65], О. Аркуша «Колороніми в структурі фразеологізмів в англійській мові» (2001) [8], Е. Ю. Уметбаєва «Колірна картина світу в поетичній мові О. А. Галича: лінгвістичний аспект (на матеріалі поезії 1960–70-х рр.)» (2009) [129]. Термін «колоронім» використовується в дисертаційній роботі Е. А. Ніколаєвої «Первинне фразо утворення в бельгійському варіанті французької мови: семантичний аспект» (2006). За словами даного автора, термін «колоронім» належить Г. Г. Соколовій [114].

Введення термінів «колоронім» (лат. *color* «колір» + грец. *онут* «ім'я») і «оказіоналізм-хроматонім» (від грец. *chroma* «колір» + *онут* «ім'я») було зумовлено спробою створення і впровадження конкретних термінологічних одиниць. На думку Д.Н. Борисової латинський термін «колоронім» більш вдалий, ніж грецький «хроматонім», оскільки він може бути застосований для позначень назв будь-яких колірних відтінків (у тому числі й ахроматичних); «... інші описові вирази можуть бути використані як синонімічні, щоб уникнути тавтології» [24, с. 36]. Серед них такі терміни, як «кольоропозначення», «кольоронайменування», «слово-кольоропозначення» й деякі інші, є заміниками-термінами. Саме латинський іменник *color* «колір», що став основним терміном для позначення цього явища в більшості європейських мов, етимологічно пов'язаний з дієсловом *celare* «приховувати, ховати», який походить від індоєвропейського кореня *kel-*, рефлекси якого відзначаються також у грецькій (пор. апокаліпсис, евкаліпт), в кельтській і німецькій мовах [147, с. 30].

Як уніфікований термін у роботі прийнятий термін *колоронім* завдяки його стислості і «прозорості»; термін включає в себе окремі лексеми, словосполучення, ідіоматичні вирази, терміни, за допомогою яких виражається значення кольорів або відтінків (наприклад, *red* – червоний, *dark-brown* – брунатний, *blood-red* – кольору крові, *whiteness* – білизна, *cream-*

colored – буланій, *become green* – зеленіти і тощо) (див. Додаток А, реч. 21-22).

Отже, колороніми або кольороназви визначаються як лексеми, денотативним значенням яких є ознака кольору [8, с. 3]. Феномен кольору є предметом вивчення багатьох фундаментальних наук (природознавства, астрономії, фізики, психології тощо), а останніми роками дослідження колоронімів як прошарку лексики, що відображає сприйняття дійсності певною нацією, дуже поширене в лінгвістиці. Колір вважається психологічно-емоційно-культурним явищем, за допомогою якого передається емоційний та ментальний стан людини, її риси характеру, соціальні та культурні аспекти життя народу [69].

Термін «колоронім», який використовується як основний термін у роботі Д. М. Полякової [98], включає в себе окремі лексеми, словосполучення, терміни, ідіоматичні вирази, за допомогою яких передається значення кольорів або відтінків. Автор виділяє колороніми різних рівнів у структурі лінгвокольорової системи, у тому числі колороніми п'ятого рівня (гіпоніми базових колоронімів), до складу яких входять застарілі, нечастотні, а також спеціальні колороніми, які можуть використовуватися в складі термінів і номенів у різних сферах професійної діяльності й повсякденному житті, пов'язаних з кольороназвою (дизайн, живопис, реклама, матеріали, продукти харчування, тваринництво, будівництво, виробництво косметичних засобів та ін.) [98, с. 11].

Під лінгвокольоровою системою розуміють особливості, сукупність всіх лексичних одиниць, що відображають значення кольору в мові. Ця система реалізується у формі колоронімів в окремих лексемах, словосполученнях, термінах, фразеологізмах, за допомогою яких виражається значення кольорів або відтінків. Структура лінгвокольорових систем мов визначається наявністю в них колоронімів декількох рівнів.

Базові колороніми, або колороніми першого рівня, до яких відносимо прикметники – назви кольорів в англійській та українській мовах становлять основу лінгвокольорової системи: *white* – білий, *black* – чорний, *grey* – сірий, *red* – червоний, *yellow* – жовтий, *green* – зелений, *purple* – фіолетовий, *pink* – рожевий і *orange* – жовтогарячий, а також іменники, дієслова та інші деривати (див. Додаток А, реч. 23).

Крім базових, у структуру лінгвокольорової системи входять колороніми другого, третього, четвертого, п'ятого рівнів. До колоронімів другого рівня належать двокореневі лексеми, утворені поєднанням основ двох кольороназв за моделлю *колір* + *колір*: англ. *blue-green*, *indigo-blue*, *yellow-brown* тощо (див. Додаток А, реч. 24).

Колороніми третього рівня представлені широко вживаними назвами базових колоронімів, які уточнюють відтінок (наприклад, *scarlet* – червоний, *emerald* – смарагдовий, *beige* – бежевий, *fulvous* – бурий, *azure* – блакитний, *terracotta* – теракотовий тощо), а також інтенсифікаторами *dark* – темний, *light* – світлий, *pale* – блідий (див. Додаток А, реч. 25-26).

До колоронімів четвертого рівня належать кольороназви, побудовані за моделлю *колір* + *об'єкт*: англ. *dove-coloured*, *fox-coloured*, *khaki-coloured* тощо (див. Додаток А, реч. 27).

На п'ятому рівні розташовуються словосполучення, які є гіпонімами базових колоронімів: *sage green*, *battle grey*, *Indian ochre*, *Paris blue* і т.д. (див. Додаток А, реч. 28-29).

У цілому, колороніми даних рівнів деталізують і уточнюють основні назви кольорів, оскільки є позначеннями колірних відтінків.

Варто також зазначити й граматичний аспект уживання колоронімів у складі ФО. За своєю суттю назви кольорів є прикметниками і в переважній більшості зворотів саме так і вживаються. Однак, у деяких випадках лексеми на позначення кольору субстантивуються й позначають абстрактні предмети. У фраземі *to wear the purple* колоронім має власне опредмечене значення “*влада монарха*”; лексеми *green* та *pink* у фразеологізмах *in the green* та *in the*

pink також субстантивуються, набуваючи семантики «розквіт сил». «*Гроші*» означає колоронім *green* у складі виразу *the long green* (див. Додаток А, реч. 30-31).

Зустрічається вживання колороніма і в функції дієслова. Прикладом може слугувати вислів *whited sepulchre* – *лицемір* (від *to white* – *білити*) (див. Додаток А, реч. 32).

Існують і такі ФО, де назва кольору виступає як прислівник: *to lie whitely*. У даному випадку лексема на позначення кольору означає «невинно».

Виступаючи в ролі іменника, дієслова та прислівника, назви кольорів непрямо вказують на кольорову ознаку або ж пов'язані з психологічним тлумаченням колороніма (як у випадку з *whitely*) (див. Додаток А, реч. 33).

Уживання назв кольорів у складі полісемічних, омонімічних та паронімічних ФО дає підстави стверджувати, що ці лексеми, як компоненти фразеологічних висловів, становлять основу для метафоричного перенесення семантики і є смислоутворювальними елементами. Фразеологізми є справжньою оздобою мови, одним з невичерпних джерел створення образності. ФО це носії життєвого досвіду нації, що яскраво відображають спостереження над навколишнім світом. Це безпосередньо зумовлює особливості вживання фразем у мовленні. Частотність використання сталих висловів прямо залежить від віку людини та від її життєвого досвіду. Дитина, наприклад, сприймає фразеологізми буквально. Причиною цього є різниця в типі мислення дорослого та дитини. Мислення як «психологічний процес пізнання, що пов'язаний з відкриттям суб'єктивно нового знання», має зв'язки також із мовою та мовленням. Діти оволодівають мовленням поступово, тому й засвоєння знань, накопичених у процесі розвитку нації, вимагає від них великих зусиль мислення.

ФО уживаються, як правило, у розмовній мові та мають ситуативний характер. Мовна ситуація, в якій були вжиті ідіоми, запам'ятовується яскраво й надовго, бо в запам'ятовуванні бере участь емоційна пам'ять, яка певною мірою може бути сильнішою за інші види. При сприйнятті на слух того чи

іншого фразеологізму у слухача одразу виникають позитивні або негативні оцінки почутого, що безпосередньо впливає на його почуття. У запам'ятовуванні бере участь і образна пам'ять, бо ФО створюють в уяві не прості образи, які виникають при сприйманні слів, а жваві та яскраві, що зумовлено природою фразеологізмів.

Таким чином, як показав аналіз теоретичного матеріалу з проблем вивчення колоронімів, лінгвістика кольору як самостійна наукова дисципліна має власну міцну теоретичну та методологічну базу. Погоджуючись з думкою В. Г. Кульпіна [73], підкреслимо, що концепція лінгвістики кольору як самостійної наукової парадигми в сучасному мовознавстві набуває все більш конкретних рис.

1.3. Методика вивчення фразеологічних одиниць з колоронімами

Досить складним питанням сучасної лінгвістичної науки є питання методології дослідження фразеології, оскільки це поняття тлумачиться по-різному. Методологія дослідження (гр. *methodos* – *спосіб, метод* і *logos* – *наука, знання*) – це система методичних і методологічних прийомів та принципів, які застосовуються для побудови наукового знання. Методологія ж дослідження ФО формує основні теоретичні положення фразеологічної науки тобто її концепцію [112, с. 176].

Метод визначається як система прийомів, у словнику Д. Ганича, І. Олійник «Словник лінгвістичних термінів» [112, с. 175], які застосовуються для вивчення фразеологічних явищ і мислення, закономірностей природи і суспільства. О. Ахманова зазначає, що метод – це спосіб та шлях досягнення певних результатів у пізнанні і практиці, тобто це спосіб організації практичного і теоретичного освоєння дійсності [11, с. 207].

Багато зарубіжних наукових шкіл не розмежовують методологію і методи дослідження фразеології. Учення про систему наукових принципів

або методи пізнання у вітчизняній науковій традиції, на основі яких побудовано дослідження й здійснюється вибір сукупності пізнавальних методів, засобів і прийомів розглядають методологію дослідження фразеології. При вивченні фразеології, крім специфічних, використовують загальні методи і принципи, які становлять її теоретичні засади.

Виокремлюють близько десяти основних методів дослідження фразеології у науково-теоретичній літературі, деякі з них виявляють надзвичайну подібність у принципах застосування. В основному, методи дослідження фразеології можна згрупувати за вузьким (В. Мокієнко [87], В. Телія [120-122], Л. Авксентьев [3], В. Жуков [54], Н. Амосова [6], О. Бабкін [12] та ін.) або широким (І. Чернишова [138], Л. Ройзензон [106], Л. Булаховський [25], В. Архангельський [10], М. Шанський [139], Л. Скрипник [110] та ін.) підходом до розуміння обсягу фразеології.

Методи, що стосуються широкого розуміння фразеології, – це комплексний метод, метод фразеологічної ідентифікації, варіаційний метод та ін. Методи, що передбачають вузьке розуміння фразеології, – це метод оточення, метод семантичної ідентифікації, метод аплікації, контекстологічний метод та ін. Прихильники вузького і широкого розуміння фразеології мають різний підхід до методів дослідження, які власне залежать від визначення обсягу фразеологічного складу мови.

Окремо розроблено методи стилістичного дослідження фразеології, коли зупиняються на семантичному, тематичному і структурному методах (О. Бабкін [12], В. Виноградов [39], І. Чередниченко [137], І. Білодід [22], Г. Їжакевич [60] та ін.).

Виділяють такі основні методи дослідження ФО у сучасній теорії фразеології для впорядкування фразеологічного матеріалу: метод фразеологічного опису, варіаційний метод вивчення ФО, метод фразеологічної ідентифікації, контекстологічний метод, комплективний метод дослідження фразеології, метод компонентного аналізу, метод аплікації (як різновид методу ідентифікації), метод етимологічного аналізу

або лінгвокраїнознавчий коментар фразеологічного значення, метод кореляції мовних і позамовних чинників, метод лексикографічного аналізу.

Отже, контекстологічний метод вивчення фразеології (або метод найближчого контекстуального оточення) дозволяє залучити до сфери фразеології словосполучення, які утворюють постійний контекст (напр. термінологічні словосполучення, фраземи, ідіоми). Слова в таких стійких словосполученнях не виражають тієї ознаки, яку вони виражають у змінному контексті, вони частково або повністю переосмислені.

Н. Амосова (друга половина ХХ ст., 80-ті роки) вперше у вітчизняному мовознавстві розробила й опрацювала контекстологічний метод вивчення фразеології [6, с. 8]. На її думку, вивчення ФО цим методом, , забезпечує максимальну об'єктивність, тому що звільняє від одностороннього, логістичного, стилістичного або психологічного трактування ФО, які є одиницями постійного мінімального контексту з незмінним лексичним складом, в якому вони реалізуються [6, с. 28]. Н. Амосова пропонує максимально лімітувати варіантні компоненти ФО і вважає, що фразеологію слід вивчати в синхронному плані. Основні принципи контекстологічного методу повинні лягти в основу будь-якого методу вивчення фразеології: вивчення фразеологічних одиниць в умовах їхнього вживання у реченні, вивчення контекстуальної взаємодії слів, а також врахування специфіки мови. Три основні принципи: аналіз взаємодії слів компонентів ФО у контексті, функціональний аспект дослідження ФО у реченні та специфіка організації ФО досліджуваної мови детально розроблено у теорії контекстологічного методу дослідження [6, с. 8]. Також основним при семантичній класифікації є найближче контекстне оточення ФО.

Як вважає Н. Амосова, основною ознакою ФО є власне контекст, то вирізняє два види контексту – постійний і змінний. Причому, постійний контекст – це фіксоване словосполучення з максимально обмеженою кількістю варіантних компонентів; у змінному контексті словосполучення характеризується варіантними компонентами, які не порушують семантичної

цілісності висловлювання. За цим методом до фразеології зараховують також термінологічні вирази, тому що контекстологічний метод Н. Амосової не дозволяє однозначно відмежувати ФО від вільних словосполучень [6, с. 68].

Тому що контекст є важливою умовою реалізації значення ФО і має безпосередній вплив на функціонування ФО, то наближеним до контекстологічного методу вважають метод оточення, за допомогою якого структуру ФО визнають як систему зв'язків між словосполученням та елементами контекстного оточення. М. Тагієв [118] розробив і запровадив метод оточення. Він зазначав у своїй теорії, що найближчий контекст разом з ФО називається конфігурацією, і що конфігурація – це конструкція, яка утворена на основі власне структурного зв'язку між ФО і семантично зв'язаною з нею мовною одиницею. Конфігурація складається з самої ФО, тобто ядра, і її найближчого оточення, тобто контексту.

Опрацьована М. Тагієвим, теорія фразеологічного оточення, має свої особливі риси. Вона відрізняється від теорії контекстологічного дослідження фразеології тим, що в ній не акцентується увага на постійному контекстуальному оточенні й тому питання фразеологічності М. Тагієв намагається розв'язати на основі принципу мовного оточення, яке стосується всього словосполучення [118, с. 88]. Застосовуючи теорію оточення, перш за все аналізуються структурно і зовнішні обов'язкові компоненти, які характеризують всю ФО, а не окремі її складники.

Що особливо важливо, метод оточення застосовують для виявлення двох видів зв'язків між словами: а) зв'язку між словами, який не поширюється на компоненти словосполучення, а належить усьому словосполученню, яке, у свою чергу, може вільно вступати у зв'язки з іншими словами в реченні і б) валентних відношень слів, що виступають як компоненти ФО.

Цей метод вживають, щоб відокремити фразеологізми від нефразеологізмів і спочатку він був запропонований для дієслівних ФО, але його використовують до всіх типів ФО. Метод оточення М. Тагієва

передбачає вузьке розуміння обсягу фразеології і не дозволяє залучити приказки, прислів'я, крилаті вислови, термінологічні сполучення, тому що вони не мають постійного контекстуального оточення. Цей метод не позбавлений деяких недоліків. Не завжди можна відмежувати ФО від вільних словосполучень, застосовуючи метод оточення, Як вказують З. Попова, М. Копиленко, метод оточення дозволяє виявити усі словосполучення, але не дає їх чіткої диференціації [71, с. 251].

Метод фразеологічного опису, або як ще його називають описовий метод, який застосовують для виділення не якогось одного, а різних типів фразеологізмів є одним із поширених мовознавчих методів дослідження фразеології. Метод фразеологічного опису є надзвичайно важливим, тому що для його застосування використовують такі прийоми, як прийом суцільної вибірки для інвентаризації та збирання фактологічного матеріалу, відібраного з різних лексикографічних, фразеографічних, пареміологічних джерел, збірок крилатих висловів та публіцистичних видань, творів сучасної художньої літератури та Інтернет-джерел; інтерпретація; спостереження; узагальнення, прийом систематизації й укладання картотеки зібраного фактологічного матеріалу; прийом зіставного аналізу ФО для тлумачення й опису особливостей, властивостей, характеристик та ознак ФО; прийом класифікації різних типів ФО; прийом статистичного оброблення фактологічного матеріалу, відсоткові і кількісні дані для узагальнення результатів проведеного аналізу; на основі явища протилежності і подібності прийом опозиційності для виокремлення парадигматичних груп ФО, фразеологічних синонімічних/ антонімічних пар, вільних словосполучень і груп семантичної близькості до фразеологізмів; прийом мовної інтерпретації особливостей структури та семантики ФО і пояснення функціонування ФО прийом узагальнення ознак фразеологічної варіантності. Метод фразеологічного опису базується на різних видах переосмислення, що пов'язано із семантичною структурою ФО [71, с. 75].

Щоб дати точний, повний і вичерпний аналіз ФО застосовується метод фразеологічного опису. Його основна суть – інвентаризація та систематизація ФО, а практичне застосування полягає у відображенні суспільних проблем, які виявляються на різних етапах розвитку мови. Метод фразеологічного опису використовується при укладанні різного роду словників – орфографічних, фразеологічних, тлумачних, орфоепічних. Прикладом цього методу можна навести такі фразеологічні одиниці: *pleased as a dog with two tails* – дуже задоволений; *drunk as a boiled owl* – п'яний, як чин [148].

Метод фразеологічної ідентифікації був вперше запропонований у 1964 р. Цей метод оснований на різних типах фразеологічних значень, співвідношенні елементів до всієї структури, а також допомагає виділяти фразеологізми серед складних слів та словосполучень. В ідіомах семантична стійкість виражається в повному або частковому переосмисленні. Наприклад: *by leaps and bounds* – дуже швидко. Ні слово *leap*, ні слово *bound* не можуть входити до складу дефініцій і нарізно мають зовсім різні значення, не пов'язані із фразеологічним: *leap* – «стрибок, скачок», *bound* – межа, рубіж, зона. Але *to eat like a horse* – дуже багато їсти.

Варіаційний метод, опрацьований В. Архангельським у 70-х роках ХХ ст., є наступним значущим методом дослідження фразеології. При використанні варіаційного методу мовознавець основне значення приділяв структурній організації ФО, класифікації фразеологізмів, вченню про особливості компонентного складу ФО, визначенню основних типів ФО, що було особливо важливим для розвитку фразеологічної науки другої половини ХХ ст. [10, с. 10-11]. В основу варіаційного методу покладено насамперед широке розуміння обсягу фразеології, комплексний підхід до вивчення особливостей компонентів ФО, підхід до фразеології як до системи мовних знаків та вивчення можливих варіантних ФО, виділення фразеологічного рівня і фразеологічної семантики як особливої категорії мови.

Варіаційний метод дослідження ФО має такі характерні особливості: вивчення варіантних ФО, які вживаються в конкретних мовленнєвих

ситуаціях в окремому хронологічному періоді; виокремлення значення ФО як особливої лінгвістичної категорії мовного знака; комплексне вивчення ФО та їх компонентів як одиниць мовної структури. На основі запропонованого методу В. Архангельський виділяє найбільше, сімнадцять основних ознак ФО, які обґрунтовує з позиції внутрішньої залежності слів-компонентів і додає ще п'ять ознак для виділення ФО, до найважливіших зараховує знання носіїв мови. Дещо складно відмежувати ФО від вільних словосполучень за варіаційним методом В. Архангельського, тому що нечітко визначено диференційних ознак, які відрізняють фразеологію від інших словосполучень. В. Архангельський розглядає фразеологічний склад мови як систему, що дозволяє залучати до опису як номінативні, так і інші типи фразеологізмів [10, с. 34].

Використання контекстологічного, описового та варіаційного методів дослідження ФО свідчить про складність та багатогранність фактологічного матеріалу і, перш за все, широкого чи вузького розуміння обсягу фразеології, стилістичної приналежності ФО, семантичного чи граматичного підходу до класифікації ФО, функціонування ФО в контексті і враховування/невраховування впливу найближчого оточення ФО на його значення.

Кожен окремо взятий метод має свої характеристики, переваги та деякі недоліки, тому найчастіше вчені застосовують комплексний метод опису фразеології. Комплексний метод – це сукупність методів, прийомів дослідження й різноманітні операції з фразеологічним матеріалом.

Як бачимо, існує значна кількість фразеологічних методів опису мови, що вказує на певні труднощі в розмежуванні ФО і вільних словосполучень. Різні методи застосовуються насамперед для виокремлення ФО, для встановлення їхніх властивостей, характеристик та диференційних ознак.

Комплективний метод дослідження фразеології розроблений С. Гавриним [41]. Згідно з цим методом виділяють три типи спеціалізованих комплікативів або сполучення слів: 1) експресивно-образні; 2) еліптичні;

3) гносеологічні (афоризми, складні терміни) [41, с. 41]. Наприклад: *like father like son* – *яблуко від яблуні недалеко падає*.

Статистичні методи також застосовуються при вивченні фразеології – це метод кількісного аналізу ФО. Деякі із зазначених методів набули широкого визнання і, відповідно, застосування, інші – залишаються поза увагою фразеологів, ще інші знаходяться на етапі розвитку. Основними принципами, які лягли в основу методів вивчення фразеології, є особливості функціонування ФО в реченні, врахування специфіки мови та контекстуальна взаємодія слів-компонентів ФО.

Огляд науково-теоретичної літератури питання, узагальнення теоретичних засад контекстологічного, варіаційного та описового методів дослідження фразеології та вивчення особливостей їх застосування для опису специфіки ФО увиразнює основні принципи використання кожного окремо взятого методу. Характеристика зазначених методів дослідження доводить, що їх застосування залежить від конкретних завдань, які ставить перед собою мовознавець.

Методологічною основою нашої роботи є загальні принципи лексичної семантики англійської мови зокрема семасіології та ономасіології. Під методикою дослідження розуміємо застосування загальноприйнятих наукових методів стосовно мети і завдань дипломної роботи. Методом вважаємо систему процедур вивчення об'єкта дослідження. Серед лінгвістичних методів дослідження найбільш продуктивними виявилися: метод суцільної вибірки, аналіз словникових дефініцій, етимологічний метод, метод контекстуального аналізу, структурно- семантичний і словотвірний аналіз, вибір яких зумовлено метою та завданнями кваліфікаційної роботи. Оскільки семасіологічний підхід реалізується в тлумачних словниках, у нашій роботі використовуємо саме тлумачні словники під час аналізу колоронімів за словниковими дефініціями, також приділяється увага фразеологічним одиницям, до складу яких входять колороніми.

Метод суцільної вибірки застосовується для відбору номінацій. За допомогою методу суцільної вибірки з текстів словникових та публіцистичних статей було відібрано і опрацьовано ілюстративний матеріал дослідження – 255 речень та 352 лексичні одиниці.

Аналіз словникових дефініцій застосовується з метою опрацювання фактичного матеріалу, а саме: відбір колоронімів, а також композитів і фразеологічних одиниць з колоративним компонентом, визначення їхнього значення, їхня інтерпретація і класифікація. Звернення до аналізу словникових дефініцій дозволяє нам дізнатися не тільки про походження слова, його родовід, а й простежити способи утворення, первинне звучання і зміни значень у процесі мовної еволюції.

Етимологічний метод дозволяє вивчити джерела і процес формування словникового складу мови, а також реконструкцію словникового складу мови найдавнішого періоду. У лексиці кожної мови є значний фонд слів, у яких зв'язок форми із значенням незрозумілі носіям мови, оскільки структура слова не піддається поясненню на основі діючих у мові моделей творення слів. Історичні зміни слів зазвичай затемнюють первинну форму і значення слова, а знакова природа слова визначає складність реконструкції первинної мотивації, тобто зв'язку первинної форми і значення слова.

Метою етимологічного аналізу слова є визначення того, коли, в якій мові, за якою словотворчою моделлю, на базі якого мовного матеріалу, в якій формі і з яким значенням виникло слово, а також які історичні зміни його первинної форми і значення зумовили справжню форму і значення. Реконструкція первинної форми і значення слова, власне, і є предмет етимологічного аналізу.

Контекстуальний аналіз забезпечує розгляд випадків, коли аналізовані мовні одиниці отримують у тексті ширше значення ніж словарні одиниці. Цей аналіз дозволяє досліджувати колороніми в умовах їх вживання в реченні, вивчення контекстуальної взаємодії слів, з урахуванням специфіки мови. Як правило, значення колоронімів, знайдених у контексті, збігаються зі

словниковими, але, як відомо, колороніми можуть набувати у контексті додаткового смислового навантаження.

Структурно-семантичний аналіз використовується в нашій роботі для виявлення семантичної структури колоронімів, визначення способів формування корпусу колоронімів, їх дериватів і фразеологічних одиниць.

Вказана методика ґрунтується також на загальних положеннях системного функціонального аналізу. Застосування системного функціонального аналізу проводиться з метою виявлення структурно-семантичних і функціональних аспектів фразеологічних одиниць із колористичним компонентом у сучасній англійській мові шляхом їх семантичної, структурної та функціональної специфіки.

Отже, зважаючи на велику кількість праць, у наукових колах донині не існує єдності щодо визначення ФО та їхнього місця в мові, тому наразі проблема меж фразеології як науки є дискусійною.

Таким чином, методика нашої роботи опиралася на комплексне застосування лінгвістичних методів і прийомів для аналізу англомовних колоронімів і дозволила встановити не лише їх семантичне значення, але й структуру дериватів і фразеологізмів з колористичним компонентом, визначити роль колоронімів у створенні фразеологічного значення, з'ясувати функційні властивості колоронімів у мові.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОЛОРОНІМІВ

2.1. Структурні особливості колоронімів

У ролі відтворюваних мовних одиниць фразеологічні звороти завжди виступають як структурне ціле і складаються з різних за своїми морфологічними властивостями слів, що перебувають між собою в різних синтаксичних відношеннях. За структурою фразеологізми поділяються на дві групи: відповідно до речення: *The neighbor's grass is greener'*. – *У сусіда трава зеленіша*; відповідно до сполучення слів: *to be in the red* – *бути збитковим*.

Серед фразеологізмів за структурою відповідно до речення виділяються дві групи:

- номінативні – фразеологізми, що називають те або інше явище дійсності, що виступають у функції якого-небудь члена речення (*the green cloth* – *більярдний стіл*, *yellow metal* – *золото*, *black-coated workers* – *службовці*, *white-collared workers* – *трудова інтелігенція* та інш.): (див. Додаток Б, реч. 1-2);

- комунікативні – фразеологізми, що передають цілі речення, що вживаються або самостійно, або як частина структурно більш складного речення: *paint the town red*- *віддаватися веселоцям, гуляти*; *like a red rag to a bull*– *як червона ганчірка на бика* (див. Додаток Б, реч. 3).

Серед фразеологічних зворотів, за структурою відповідно до сполучення слів виділяються такі типові групи сполучень:

- прикметник + іменник Adj. + N, які можуть бути семантично рівноправні й обидва є змістоутворювальними компонентами (*daily bread*, *white magic* – *чаклунство, чаклунство за допомогою божественних сил* – *біла магія*, *white lie* – *безневинна, «свята» неправда, неправда, що*

виправдовується з моральної точки зору, неправда «у порятунк»): ...
(див. Додаток Б, реч. 4);

- іменник + іменник у формі присвійного відмінка N + of N (*priest of the blue bag* – адвокат, *knight of the green cloth* – картяр, *the pink of health* – здорова їжа та ін., *a bit of blue sky* – промінь надії, *the pink of perfection* – найвища досконалість) (див. Додаток Б, реч. 5-7);

- прийменник + прикметник + іменник Pr.+Adj. + N (*to be in a black book* – чорна книга/ чорні списки) (див. Додаток Б, реч. 8);

- дієслово + іменник V + N (*to have white hands* – (букв., «мати білі руки») – мати чисту совість, незаплямовану репутацію; біла душа – чиста, безгрішна душа, *paint a black picture* – бачити в чорному кольорі, *to look black* – мати незадоволений, похмурий вигляд, *to bleed white* – 1) зробити сильне кровопускання; 2) перен. знекровлювати, робити знесиленим, *to show the white feather*, *to turn yellow* – злякатися, виявити боягузтво, *to look through green glasses* – заздрити, *to see through blue glasses* – похмуро, несимістично дивитися на речі (див. Додаток Б, реч. 9-11);

- дієслово + прислівник V+Adv. (*to lie whitely* – невинно):
(див. Додаток Б, реч.12);

- конструкції із сурядними сполучниками (*black and white* – чорно-біле зображення, *малюнок пером*, *the Red, White and Blue* – англійський державний прапор за кольорами, які входять до нього):
(див. Додаток Б, реч. 13);

- конструкції з підрядними сполучниками (*by all thats blue!* – хай йому чорт, *between the devil and the deep blue sea* – між двох вогнів):
(див. Додаток Б, реч. 14-15);

- конструкції із запереченням «не» (*not to care a red cent* – ані трохи не цікавитись, *not worth a red cent* – ламаного гроша не вартий, *not to give a red cent* – зовсім не цінувати, *not to have a red cent* – зовсім не мати грошей)
[90, с.51] (див. Додаток Б, реч. 16-18).

З розвитком промисловості, особливо можливістю створювати різноманітні фарби й шляхом їхнього змішування одержувати нові кольори, потреба в номінації кольору та його відтінків істотно зростає. У тих випадках, коли колір нерідко буває єдиним відмітним знаком серед однорідних предметів, його роль дуже важлива. При виборі пряжі, тканини, а в останні роки – автомобіля, шпалер, косметичних засобів (тіней, помади) і тощо, істотним стає не тільки сприйняття колірної гами споживачем, покупцем, але й бажання точно знати назву тону, відтінку, кольору. Не менш серйозна ця проблема й для продавців, які репрезентують товар. Імовірно цим і пояснюється поява таких назв, як *nautilus colour* – «колір наутилус», *vermillion* «вермільйон», *amethyst* – «колір аметист», *arum lily* – «колір біла лілія», *dark blue night* – «колір синя ніч», *clove* – «гвоздиковий». У товарі стає важливим не тільки фарбування, але й рекламна (кричуща, яскрава, помітна) назва. Закономірним стає вживання в складі колірних позначень власних імен (літературних героїв, назв міст, морів, островів, проток), наприклад, *the Baltic colour* – «колір Балтика», *Narva colour* – «колір Нарва», *Medio colour* – «колір медео», а також іменників, що позначають тварин, рослини, дорогоцінні камені, наприклад, *nautilus colour* – «колір наутилус», *iguana* – «колір ігуана», *opal colour* – «колір опал» тощо.

Отже, дериваційні моделі для фразеологічних одиниць з колоронімами різноманітні. Найпоширенішою моделлю є модель «прикметник-колоронім + іменник». При цьому іменник в складі сталого виразу може позначати, різні об'єкти (предмети, процеси, події, дії, людей, тварин, рослини, речовини, матеріали тощо). При цьому основними складовими фразеологічних одиниць з колоронімами є базові колороніми-прикметники.

2.2. Семантичні особливості фразеологізмів-колоноронімів

ФО утворюються в мовленні і відображають ті явища і предмети, що безпосередньо оточують людей; люди у свою чергу, надають їм тих чи інших характеристик, у тому числі ознак за кольором. Отже, цілком закономірно, що в деяких фразеологізмах, які увиразнюють, емоційно забарвлюють образність у мовленні, саме колір є складовою частиною. Колір допомагає створити яскраві зорові образи із сухих абстракцій, що робить мовлення барвистим, соковитим та емоційно насиченим. Оскільки ФО є мовною універсалією, то можна припустити, що в будь-якій мові існують фраземи, до складу яких входять назви кольорів, адже фразеологізми відображають реалії життя. Безсумнівно, для кожної мови буде різним психологічне тлумачення кольорів, яке виявиться при перекладі ФО. Розбіжності у сприйманні певним народом докільця вплинуть на кількість фразем з одним і тим самим кольором у різних мовах.

Входячи до складу фразеологізмів, назви кольорів у деяких випадках втрачають своє первинне значення (ознака кольору) і набувають зовсім інших семантичних відтінків. У певних ФО можна виокремити значення компонента, в інших це неможливо, бо взаємодія всіх компонентів фраземи формує її значення. Семантика кожного з компонентів по-різному виявляється в різних типах ФО. Для виявлення певних закономірностей у межах одного типу фраземи, слід поділити їх так, щоб наявно виявлялася деактуалізація компонента фразеологізму. Оскільки деактуалізація слова у складі ФО безпосередньо пов'язана з переосмисленням значення самого виразу, фразеологізми, до складу яких входить назва кольору, доцільно класифікувати за типами переосмислення. Можна виділити фразеологізми-порівняння, фразеологізми-метафори, фразеологізми-метонімії.

Як зазначає О.В. Кунін, у сфері фразеології можуть використовуватись структурно-семантичні моделі ФО. Цей тип моделювання наявний у стійких порівняннях, які ще називаються компаративними зворотами. Ад'єктивні

компаративи, типу «*as + прикметник + as + іменник* (чи словосполучення)» є одними з основних [74, с. 76-77].

До фразеологізмів-порівнянь належать такі, в основу яких покладено часткове переосмислення. Як справедливо зазначає В.М. Мокієнко, у порівняннях зміст фразеологізму виражений майже експліцитно [87, с. 167].

До цієї групи фразем належать ФО типу *as black as a crow, as black as night, as green as a grass, as red as a rose, as red as a lobster, as blue as a badger, as white as snow, as white as sheet, as white as death, as yellow as gold* (див. Додаток Б, реч. 19). У таких фразеологізмах перший значущий компонент (колоронім), як правило, вживається в буквальному значенні. За класифікацією типів лексем, запропонованою О. В. Куніним, назва кольору в даному випадку належить до реальних слів [74, с. 71]. У фразеологізмах-порівняннях можна виділити безпосереднє значення кожного компонента-колороніма.

На думку багатьох фразеологів, найбільш розповсюдженим типом фразеологічного переосмислення є метафоричне. За визначенням О. В. Куніна, цей тип переосмислення є «перенесенням найменування з одного денотата на інший, який асоціюється з ним на основі реальної або уявної схожості» [74, с. 124]. Фразеологізми-метафори досить образні, і, за висловом В. М. Мокієнка, метафора є «фактором створення образності» [87, с. 167]. Ця група ФО найбільш численна.

До неї належать такі фраземи, як *to look black – насуплюватися, the pot calling the cattle black – лицемірство, once in a blue moon – коли-не-коли, to show the white feather – жахатися, white elephant – щось надзвичайно дороге, але має практичної користі, to paint the town red – гуляти, пиячити, the grey mare is the better horse – тримати під каблучком, to see through rose – coloured spectacles – мати зневиправдано оптимістичний погляд, in a brown study – у (похмурому) роздумі; у міркуванні, у глибокій замисленості, a purple patch – краще місце (у літературному творі), the pink of health – здорова їжа та інші (див. Додаток Б, реч. 20-25).*

З метою з'ясування значення колороніма у складі метафоричних фразеологізмів, варто розглянути дані фраземи як вільні словосполучення. Адже «більшість фразеологізмів спочатку були вільними словосполученнями, заміна компонентів була для них природною» [47, с. 63].

Є певний відсоток ФО, які містять два чи більше колоронімів. Найрозповсюдженішими колоронімами, що одночасно зустрічаються у фразеологізмах-метафорах є *black* та *white*. Найчастіше можна зустріти такі фрази, до яких колороніми ввійшли у своєму первинному значенні, позначаючи колір. Наприклад: *black hen lays a white egg* (чорна корова та молоко біле), *black and white* (малюнок пером), *in black and white* (чорним по білому, цілком ясно, зрозуміло), *to call white black* (обстоювати очевидну неправду), *to beat somebody black and blue* (нобити до синців), *the Red, White and Blue* (англійський державний прапор за кольорами, які входять до нього). У фразеологізмі *every white has its black, and every sweet sour* (немає солодкого без гіркого; все має свій зворотний бік) відчутно простежується психологічне трактування назв кольорів: в усьому чистому, незаплямованому (білому) можна віднайти якесь зло (чорне).

Таким чином, у метафоричних фразеологізмах внаслідок найвищого ступеня переосмислення компонентів значення виражено імпліцитно. Але простежуються тенденції вживання колороніма як в прямому, так і в переносному (зокрема психологічному) значеннях. У всіх випадках утворення значень фразеологізмів семантика колороніма є або змістоутворювальною, або ж суттєво впливає на загальне трактування ФО. Винятком є поодинокі фраземи з компонентом *blue*. Серед усіх груп фразеологізмів-метафор з лексемами, що позначають колір, найбільшу кількість становлять ті, до складу яких назва кольору ввійшла в прямому значенні. Значення, що пов'язані з трактуванням кольору зустрічаються у ФО з колоронімами *black, green, rosy (pink), brown, purple*, частково *white*. А вислови з такими лексемами, як *blue, yellow* та *grey* зовсім не містять

психологічно навантаженої семантики. Щодо *red*, то його психологічне тлумачення прямо пов'язане з кольоровою ознакою.

Фраземи-колороніми базуються на метонімічному переосмисленні, що, за висловом О. В. Куніна, є перенесенням «найменування з одного денотата на інший, який асоціюється з ним за суміжністю» [74, с. 129]. Оскільки метонімія базується на реальному зв'язку об'єкта номінації з тим об'єктом, який вона позначає, то переосмислене значення таких фразеологізмів асоціативно пов'язане з буквральним значенням компонентів.

Серед власне фразем-метонімії можна виділити декілька груп:

а) фразеологізми на позначення осіб через елемент їх одягу:

- верхній одяг (пальто, жакет, сорочка): *black coat* (священик, *pin*), *red coat* (англійський солдат), *blue-coat boy* (учень шляхетної школи), *black shirt* (фашист), *blue jacket* (матрос англійського військового флоту), *black gown* (католицький священик) (див. Додаток Б, реч. 26-28).

- головні убори: *red hat* (звання кардинала), *blue bonnet*, *blue cap* (шотландець) (див. Додаток Б, реч. 29).

- аксесуари: *red tab* (штабний офіцер) (див. Додаток Б, реч. 30).

Усі ці вирази пов'язані з носієм того чи іншого одягу. Одяг у даному випадку є елементом, який виступає на позначення цілого.

Колороніми в даних метоніміях виступають змістоутворювальними компонентами, завдяки яким відбувається розрізнення семантики даних ФО (пор. *black coat*, *red coat* в обох фраземах наявна лексема *coat*, отже, саме лексема на позначення кольору є змісторозрізнявальною).

б) ФО на позначення людей, до складу яких входить колоронім, що означає колір одягу загалом: *the light blues* (кембріджські студенти на спортивних змаганнях), *the dark blues* (оксфордські студенти на спортивних змаганнях), *grey friar* (монах-францисканець), *black friar* (монах-домініканець) (див. Додаток Б, реч. 31). Як і в попередній групі назви кольорів несуть основне семантичне навантаження і вживаються як складова частина цілісного поняття.

в) вислови, які позначають неістоти; їхні складові є частиною того об'єкта, який внаслідок переосмислення став центром семантичного ядра даної ФО: *the green cloth* (білярдний стіл), *green room* (артистична вбиральня; колись у них стіни були зеленого кольору), *black bottle* (отрута; назва посуду вживається замість вмісту), *black letter* (старовинний англійський готичний шрифт), *black literature* (книги з готичним шрифтом), *white letter* (латинський шрифт) (див. Додаток Б, реч. 32).

Перифраз – це така стилістична фігура, що полягає в заміні назви предмета (чи явища) описом його найсуттєвіших ознак або вказуванні на їх характерні риси [63, с.170]. Колоронім, як складова частина фразеологізму, здебільшого вказує на характерну особливість предмета і тому вживається в буквальному значенні. Із назвами кольорів зустрічаємо такі фраземи-перифрази: *yellow metal* (золото), *white fuel* («біле паливо», гідроенергія), *black gold* (нафта), *black diamonds* (кам'яне вугілля) (див. Додаток Б, реч. 33-34).

Ці вислови означають речовини. Зустрічаються і ті, що означають тваринний світ: *the little gentleman in black velvet* (крім), *the gentleman in brown* (клоп). Наявні також перифрази на позначення предметів та явищ: *the long green* (гроші), *green stuff*, *green meat* (овочі, зелень), *the blue blanket* (небо). Деякі фразеологізми означають людей (пор. з метоніміями): *priest of the blue bag* (адвокат), *knight of the green cloth* (картяр), *black-coated workers*, *white-collared workers* (трудова інтелігенція), *the red-coated gentry* (британські солдати) (див. Додаток Б, реч. 35-37).

У процесі аналізу фразеологізмів з колірним компонентом, ФО в нашій роботі розподілено на такі семантичні групи:

а) ФО, що означають людські якості, риси характеру і зовнішності та статус людини в суспільстві: *a black sheep* – *a member of a family or a group who is regarded as a disgrace to it* – напшива вівця; *born to the purple* – *born in a reigning family or privileged class* – бути знатного роду; *blue to principles* – *loyal, conservative* – бути вірним своїм принципам; *red-blooded* – *strong and*

highly spirited; vigorous or virile – повнокровний; енергійний; повний життя;
whiter than white – a person who is completely good and honest and never does anything bad – біліше за білий (див. Додаток Б, реч. 38-40).

У нашій роботі міститься 20 ФО з таким значенням, що становить 28,6% від загальної кількості одиниць.

б) ФО, що відображають вчинки і дії людини, міжособистісну взаємодію: *to bleed white (informal)* – to take all of someone's money; to extort money from someone – викачати всі гроші; виманити останні гроші; *to be blue in the face* – exhausted from anger, strain, or other great effort – почервоніти, у знемозі; *to roll out the red carpet* – to give a special welcome to someone important – готувати прийом на вищому рівні; *blue beard* – a man who first marries and then murders one wife after another – Синя Борода тощо (див. Додаток Б, реч. 41-42).

У роботі було налічено 16 фразеологізмів з подібним значенням, а це 22,8 % від загальної кількості.

в) ФО, що розкривають вади людини або суспільства: *to have a yellow streak (slang)* – to be cowardly – бути боягузом; *green-eyed monster* – jealousy – заздрість; ревнощі; *the yellow press* - journalism that exploits distorts, or exaggerates the news to create sensations and attract readers – жовта преса (див. Додаток Б, реч. 43-46).

У нашій роботі усього 4 подібних ФО, що дорівнює 5,7%.

г) ФО, що відображають почуття та описують, емоції, стани, настрої і переживання людини: *brown study* - state of deep contemplation or rumination, as of a reverie, daydream, or meditation; a melancholic or depressed mood or state – напружений роздум; глибокі роздуми; похмурий настрій; глибока задумка; задумка; *blue devils (informal)* – a period of depression, melancholy, or despondence – сум; *white hot (informal)* – in a state of intense emotion – дуже емоційні, заведені (див. Додаток Б, реч. 47-49).

У нашому списку є 6 фразеологізмів, що виражають почуття та емоції. Вони становлять 8,6% від загальної кількості.

г) ФО, в яких відбита практична діяльність людини: *black market – an illegal traffic or trade in officially controlled or scarce commodities; red ink – debt; indebtedness as shown in red ink on a financial statement – збитки; втрати; to be in the black – not in debt; in a financially profitable condition – без збитків, з позитивним сальдо, з прибутком (вираз, що використовується для позначення беззбиткових операцій, оскільки раніше в бухгалтерських книгах беззбиткові операції записувалися чорним чорнилом)* (див. Додаток Б, реч. 50-52).

Наш список містить 16 подібних ФО, а це 22,8% від загальної кількості одиниць.

д) ФО, що відносяться до інших тем: *a white elephant – a possession that is useless or troublesome, especially one that is expensive to maintain or difficult to dispose of – щось надзвичайно дороге, але не приносить практичної користі; out of the blue – happening suddenly and absolutely unexpectedly – абсолютно несподівано, як грім серед ясного неба; once in a blue moon – very rarely – дуже рідко* (див. Додаток Б, реч. 53-55).

У нашій роботі є 8 фразеологізмів, які ми не віднесли до жодної з перерахованих вище семантичних груп. Вони становлять 11,4% від загальної кількості.

Виходячи з представленої нами класифікації, бачимо наскільки важливу роль відіграє людський чинник у фразеологізмі і мовних картинах світу. Мова відбиває емотивні й ментальні аспекти діяльності людини і закріплює цей досвід пізнання на всіх рівнях у вигляді категорій, концептів та фразеологізмів.

Підрахувавши кількість ФО, що належать до тієї або іншої групи, можемо зробити висновок про те, що найчастіше зустрічаються в мові фразеологізми, які означають статус людини в суспільстві, людські якості, риси і зовнішність. Другими за частотністю вживання є ФО, які відбивають вчинки і дії людини, їх взаємодію, а також ФО, які передають практичну діяльність людини і події, що відбуваються в її житті.

Таким чином, провівши семантичний аналіз фразеологічних одиниць з колоронімами, робимо висновок, що антропоцентризм є основою для більшості фразеологізмів. А оскільки людина є мірилом усіх речей, опис її зовнішнього вигляду і внутрішнього світу, практичної діяльності і міжособистісної взаємодії посідає в мовній картині світу центральне місце.

2.3. Змістовний аналіз фразеологізмів з колоронімами

Фразеологічні одиниці не утворюються зі складових їх значень, проте, оскільки колоронім широко представлений у різних фразеологізмах, вважаємо за необхідне провести смисловий аналіз відібраних ФО.

Кольори відіграють велику роль у формуванні мовних картин світу різних народів, оскільки з кожним кольором у різних лінгвокультурних спільнот пов'язані певні асоціації, ті чи інші колірні переваги [102, с. 4].

У нашій роботі компоненти-кольоропозначення в складі ФО подають такі кольорові гами: червона (*red, pink, purple*), біла (*white*), чорна (*black*), синя (*blue*), зелена (*green*), жовта (*yellow*), коричнева (*brown*), а також сіра (*grey*).

Колір – одна з категорій пізнання світу, а фразеологічні вирази – невід'ємна частина фольклору і культури будь-якого народу. Колір може служити символом будь-яких понять. Відомо, що в різних культурах складаються різні системи колірних символів, що відбивається у фразеологічній картині світу кожного народу. Саме тому ми розглянемо аналізовані ФО з точки зору колірної символіки.

2.3.1. Black

Чорний вважається єдиним кольором, який складно назвати кольором, тому що з точки зору фізики сприйняття кольору зором людини залежить від кута відбиття променів кольору від поверхні предмета, а об'єкти чорного кольору не відображають світло, вони його повністю поглинають, тому чорний колір – це відсутність кольору і світла. Таким чином, згідно з фізичними характеристиками чорного кольору, прототипом для нього послужила саме темний час доби – ніч.

Символізм чорного кольору найбільш часто розглядають у негативних аспектах. Будучи антитезою всім кольорам, чорний асоціюється з первісною темрявою і первинною неоформленою матерією [7, с. 92]. У символіці чорного кольору дуже важливе інтуїтивне кодування, викликане страхами перед темними силами. Символічний ряд чорного кольору включає комплекс ідей: материнство – родючість – таємниця – смерть. Головне значення чорного кольору в мовній картині англійців, українців – пітьма і зародження в темряві, колір ночі. Чорний колір символізує час на протигагу білому кольору, виражає вічність та екстаз.

Багата семантика чорного кольору знайшла своє відображення в численних ФО. У кількісному відношенні звороти, які містять компонент «чорний колір», зіставні з ФО, в яких домінує білий колір. Разом вони становлять абсолютну більшість серед фразеологічних виразів з компонентом кольоропозначення.

Чорний колір є символом негативного, поганого: *things look black* – (букв, «справи здаються чорними») – *справи кепські* (див. Додаток В, реч. 1). У фразеології англійської та української мов чорний колір може використовуватися для позначення негативних якостей людини: *a black soul* – *підступна людина, здатна на низькі справи, вчинки: чорна душа* (див. Додаток В, реч. 2). У деяких фразеологічних зворотах англійської та української мов чорний колір асоціюється із збентеженням, сумом,

меланхолією, а також з поганим настроєм: *(the) black dog* (букв. «чорна собака») – поганий настрій, смуток, нудьга, іпохондрія; *to ride the black donkey* – бути в поганому настрої (див. Додаток В, реч. 3).

У ФО англійської та української мов чорний колір може позначати синці: *a black eye* – (букв. «чорне око») – синець (див. Додаток В, реч. 4).

У фразеології англійської мови кольоропозначення *black* виступає як підсилення в оцінці негативних емоційних станів у вербалізації таких концептів, як «злість, агресія»: *black (blue) in the face* – почорнілий від злості, *black with rage* – чорний від люті (гіперболізація у вказівці на колір свідчить про найвищий ступінь прояву емоції), *black look* – загрозливий погляд; «песимізм, туга»: *to look black* – виглядати похмурим, *black-browed* – похмурий, *black dog (a black dog has walked over someone)* – меланхолія, пригнічений настрій (див. Додаток В, реч. 5).

Кольоропозначення *black*, позначаючи темний колір, детермінує подальший ланцюжок негативних значень – «чорний → темний → брудний»: , *black rain* – дощ став темним під впливом гару, пилу та *your hands are black* – дуже брудні ін; «брудний, нечистий → морально неохайний, брудний, осуджуваний»: *black sheep* – паршива вівця, ганьба в родині (див. Додаток В, реч. 6).

Як і в українській мові, в англійській кольоропозначення чорний реалізує значення «протизаконний, нелегальний, нечесний»: *black market* – чорний ринок, *the (world) black money* – 1) гроші, не заявлені для оподаткування; 2) підроблені монети, *black bag job* – секретне незаконне проникнення в житло з метою викрадення документів, *black leg* – шахрай, особливо в грі в карти або на бігах (див. Додаток В, реч. 7).

Кольоропозначення *black* активно вербалізує концепт «погана репутація, недовіра»: *(little) black book* – чорна книга, яка перераховує осіб, які не допускаються для участі в чому-небудь, часто внаслідок поганої репутації, *to be in someone's black books* – в немилості, *black mark* – знак недовіри до людини (див. Додаток В, реч. 10-11).

Через зв'язок з темрявою чорний втілює нечисту силу, символізує потойбічний світ, тому у християнстві він – колір пекла, демонів, диявола, нечисті, біса, символізує смерть, відчай, горе, скорботу і зло. В англійській мові кольоропозначення *black* зустрічається в евфемістичних позначеннях диявола: *the Black Man* – диявол, нечистий, *the Black Prince (arch.)* – диявол, *the old gentleman in black* – старий пан у чорному, Сатана, а також висловлює негативну оцінку подій, явищ, людей, які «пов'язані з нечистою силою, злом»: *black magic (art)* – чорна магія, чаклунство з допомогою диявола або злих духів, *black deeds* – злі справи, *blackhearted* – злий, злісний (див. Додаток В, реч. 8-9).

Чорний в англійській культурі символізує відсутність удачі: *black ox (black cow (Scots))* – дослівно – чорний бик (чорна корова), невдача, *a black ox has trod on his foot* – його переслідують невдачі, йому не щастить, *black-letter day* – нещасливий день, згадуваний з жалем (див. Додаток В, реч. 13).

Чорний також використовується негативно в значенні «зіпсувати репутацію кому-небудь, очорнити, обмовити, звинувачувати»: *to say black's the white of his eye* – звинувачувати кого-небудь у зловмисності або неuczтві, *to blackwash* – говорити про когось погано, *to blacken* – зіпсувати репутацію, очорнити, *black eye (U. S., sl.)* – щось негативно позначається на чийсь репутації (див. Додаток В, реч. 12).

Серед фразеологізмів-порівнянь з компонентом *black* зустрічаються такі вирази:

а) чорний: *as black as ink, as black as a raven, as black as a crow's wing, as black as a coal* (дуже чорний) (див. Додаток В, реч. 14);

б) темний, чорний: *as black as my hat, as black as hell, as black as pitch* (зовсім темно, нічого не видно: хоч в око стрель) (див. Додаток В, реч. 15);

в) темний, похмурий (про людину) *as black as sin, as black as a thunder cloud, as black as thunder* (хмара хмарою) (див. Додаток В, реч. 16).

У фразеологічному звороті *to work like a black* (дуже важко працювати) колоронім *black* у субстантивованому вигляді увиразнює буквальне значення першого компонента (див. Додаток В, реч. 17).

До складу деяких вільних словосполучень лексема *black* увійшла в переносному значенні. У переосмисленому значенні фразеологізму ця семантика компонента була взята за основу. Виразно простежуються такі значення лексеми *black*:

- поганий, страшний *to depict in black colours* – уявляти в поганому світі, *devil is not so black as he is painted* – не такий він вже поганий, як його зображують, *to paint smth. black* – показувати в найгірших тонах (див. Додаток В, реч. 19).

- похмурий, поганий: *to look black* – мати незадоволений, похмурий, злий вигляд, *black looks* – похмурі, несхвальні погляди, *things look black* – справи погані (див. Додаток В, реч. 20).

З колоронімом *black* в англійській мові існують такі ФО, як *black year* – страшний рік, *black will take no other hue* – чорний, завжди чорний, *black books* – чорні списки, *black frost* – безсніжні морози, *devil is not so black as he is painted* – диявол не такий страшний, як його малюють, *the black dog is on ones back* – туга зелена, дурний настрій, *there's a black sheep in every flock* – паршива вівця, ганьба родини, одна паршива овечка всю отару поганить, *black in the face* – червоніти від гніву, злості, зусиль, та ін. (див. Додаток В, реч. 18).

Існує група ФО, яких об'єднує значення «потрапляти в немилість». Вираз *the black book* означає «чорна книга» (до якої заносять прізвища осіб, що підлягають покаранню). З ним пов'язані такі фраземи, як *to be in ones black books* – бути зневаженим кимось, *black books* – немилість, *black list* – чорний список та *black mark* – занесення до чорного списку. Негативне значення цим ФО надає саме колоронім *black*. Асоціація чорного кольору з нелегальністю, незаконністю втілюється цілим рядом слів і стійких словосполучень. Словосполучення *black mark* раніше позначало місце, де

торгували неграми – рабами. З часом цей вислів зазнав семантичної зміни, сьогодні це – ринок, на якому ведеться нелегальна торгівля. Співвіднесеність чорного кольору з нелегальністю пов'язує його також з криміналом. Дана назва кольору в деяких фраземах може позначати «*нечесність*», наприклад: *black market* – чорний, спекулятивний ринок, *black conscience* – чорна, нечиста совість (див. Додаток В, реч. 21-22).

У зазначених ФО лексема *black* надає виразу негативного забарвлення. У даному випадку відіграє роль психологічне трактування чорного кольору, який завжди несе на собі відбиток смерті, скорботи, руйнування [70, с. 23]. Чорний як символ смерті позначав також омертвіння плоті і вважався знаком всякого смирення і відмови від мирських радощів, відмови від земних благ. Звідси і походить чорний колір в одязі духівництва і чернецтва.

У фраземах *black sheep* – паршива вівця, негідник, нероба та *black art*, *black magic* – чорна магія назва кольору виражає щось зловісне, пов'язане з темними силами. Маючи аналогічне значення, ФО *a black sheep* входить до складу прислів'їв *there is a black sheep in every flock* та *it is not a small flock that has not a black sheep*, що означають «у сім'ї не без виродка». Згідно з О.В. Куніним, за старим англійським повір'ям, чорна вівця позначена печаткою диявола [74, с. 184].

В основі метафоричного переосмислення деяких інших фразеологізмів покладена схожість як за кольоровою ознакою, так і за характерною ознакою іншого компонента. У таких ФО семантика необов'язково матиме негативний відтінок. У фразеологізмі *black eye* – підбите око лексема *eye* означає не саме око, а місце навколо нього, а *black* вказує на кольорову ознаку (місце навколо ока набуває темного кольору). Подібно до цього утворена і ФО *black wax* – земля, що після дощу стає липкою. Компонент *wax* містить значення «липка речовина», а колоронім уточнює колір цієї речовини. У таких фраземах, як *black-letter day* – будній день, звичайний, нічим непримітний день, *black flag* – піратський прапор, *black in the face* – багровий від гніву, *напруги* лексема на позначення кольору ввійшла у своєму

первинному значенні, однак вислови переосмислились загалом (див. Додаток В, реч. 23). Чорний колір використовували пірати як в одязі, так і на прапорі, який повинен був лякати оточуючих. Інший піратський атрибут чорна мітка – вручення якої символізувало вирок пірату, який порушив правила [70, с. 86].

Але чорний одяг також вважається символом внутрішньої сили і захищеності. Так зване маленьке чорне плаття Коко Шанель не дарма стало таким популярним, оскільки поєднало в собі незалежність і елегантність. Чорний вважається класичним кольором і використовується в одязі для прийомів, світських зборів: *Philip understood now why she had not been in to luncheon and why she wore a black dress* [163]. – *Філіп зрозумів чому вона не вийшла до обіду і одягла чорну сукню.*

У фразеологізмах *black ingratitude* – *чорна невдячність* та *black lie* – *навмисна брехня* назва кольору вносить емоційне забарвлення. У розглянутих ФО наявне фразеологічне переосмислення, але даний феномен характерний не для всіх фразем. Так, наприклад, у звороті *a black cap* (суддівська шапочка, яка одягається суддею на момент винесення вироку) відбувається необразне семантичне перетворення шляхом звуження значення прототипу *a black cap* (*чорна шапочка*) [58, с.133]. Звуження семантики спостерігається і у фраземі *a black swan* – *чорний лебідь* рідкісне явище, тому фразеологізм позначає аномалію (див. Додаток В, реч. 24-27).

Чорний як відсутність кольору створює враження порожнечі, якоїсь діри, якій немає кінця, тому він асоціюється з нескінченністю, небуттям, глибиною, а також місцями, які характеризуються відсутністю світла і тому здаються всередині чорними (прірва, печера, тунель, підвал). Прикладом цього є словосполучення *black hole* – *чорна діра*, тобто космічний об'єкт – масивна зірка в кінцевій стадії еволюції, яка притягує всі навколишні небесні тіла і світлові промені, що й зумовило таку назву.

В англійській фразеології нами були зафіксовані ФО з колоронімом *black*, які володіють позитивною оцінкою. Фразеологізми *move into* (*return to*

get to, etc.) the black, to be (remain) in the black, – бути прибутковим, не мати боргів утворені на основі неметафоричного концепту, слово *black* тут спочатку позначало колір чорнила, яким традиційно записували клієнтів, що не мають заборгованості, у фінансових документах. Дана екстралінгвістична інформація з плином часу трансформувалася в метафоричне значення колороніма *black* у цих ідіомах, які стали позначати «бути прибутковим, платоспроможним», а пряме колірне значення слова *black* перестало усвідомлюватися носіями мови як таке. Дані ФО утворені за моделлю «предмет, що має колірну характеристику «чорний», + екстралінгвістична інформація, що є підставою для метафоричного переосмислення й утворення фразеологізму → відмінна риса предмета» Позитивна оцінка тут пов'язана із сприйняттям цієї ситуації в суспільстві: не мати боргів – це добре.

Позитивну оцінку має також ФО англійської мови *Black Jack* – символ чогось бажаного, вдалого (див. Додаток В, реч.28). Ця ідіома є архаїчною (зафіксована в словнику [145], перше видання якого відноситься до 1898 р.) і обмежена територіальними рамками Корнуолла. Походження її, відповідно до згаданого словника, пов'язано з тим, що поєднання *Black Jack* – це термін, використовуваний корнуолльськими шахтарями для позначення сфалериту або сульфїду цинку, наявність якого в ґрунті вважається добрим знаком, оскільки він сигналізує про близьке розташування покладів руди. Тобто утворення ідіоми відбулося за принципом генералізації «шахтарський термін для позначення сприятливої ситуації в роботі з видобутку руди → загальне позначення сприятливої ситуації, чогось бажаного, вдалого».

У політичній сфері чорний колір теж користується популярністю. У минулому він мав кілька значень політичного характеру. На початку нового часу *black star* вважалася символом анархістів. Таким же чином застосували чорний колір в Італії на початку ХХ століття – фашистські рухи носили сорочки чорного кольору як символ єдності. Одна зі смуг державного прапора Німеччини – чорного кольору, де спочатку чорний колір означав похмуру темну ніч реакції, а сьогодні символізує минуле Німецької імперії.

Християнсько-соціальний союз теж часто зображується чорним, тому що консерватизм має свої корені у християнському середовищі, асоціюючись зі священниками, чий одяг чорного кольору. Молодіжні організації в 2004 році, починаючи свій політичний шлях, брали за основу чорний колір. Їх кампанія почалася з девізу *Black is beautiful! – Чорний – це гарно!*

Колоропозначення *black* тут не має ні прямого значення, ні переносного. Утворення ФО пов'язане з конвенціональними знаннями, в основі лежить термін, що використовується в певній галузі життєдіяльності людей. Позитивна оцінка ФО асоціюється зі сприйняттям вдалої, бажаної ситуації як позитивної у людському суспільстві.

Отже, фразеологізми-метафори, до складу яких входить колоронім *black*, переважно за своєю семантикою негативні. Ця лексема є змістоутворювальною для даних фразеологізмів.

2.3.2. Blue

Колір, що позначається словом *blue*, є кольором спокою, розслаблення, занурення в медитацію [95, с. 206]. Символіка синього бере витoki з очевидного факту – синяви безхмарного і безкрайнього неба. У міфології небо завжди було обителлю богів, духів предків, ангелів; тому головний символ синього – божественність, духовне життя. Асоціація синього (блакитного) кольору з небом зафіксувалася у словосполученні *blue planet* – букв. *синя планета*, тобто Земля. Наша планета отримала таку назву завдяки дослідженням космосу, де Земля виглядає синювато мерехтливим небесним тілом. Компонент *blue* зі значенням «небо», «повітря» увійшов до складу таких фразем: *a bolt from the blue* – як грим серед ясного неба, *to vanish (disappear) into the blue* – ніти димом догори; зникнути безслідно, *a shot in the blue* – помилка, промах (див. Додаток В, реч. 39). Зв'язок синього кольору з морем втілюється у словосполученні *blue Peter* – Блакитний Петер, відомий

міжнародний сигнальний прапор, який означає наказ всій команді повернутися на борт корабля.

Хоча за кількістю фраземи, до складу яких входить компонент *blue*, стоять на другому місці, фразеологізмів-порівнянь з цим складником ми знайшли лише два: *as blue as a badger* – дуже посинілий, синій, як пун та *like blue murder* – дуже швидко, щодуху (див. Додаток В, реч. 29).

У цілому, в українській та англійській мовах ФО з синім кольором мають різне значення і різне емоційне забарвлення («синій птах» – символ щастя, прекрасна недосяжна мрія; «синя панчоха» – стара діва).

З ФО *as blue as a badger* можна виділити значення «синій». Компонент *blue* ввійшов до складу даної фраземи завдяки схожості синього та сірого кольорів. У порівнянні *like blue murder* неможливо виділити семантику жодного з компонентів. Загальне значення фразеологізму має емоційно-підсилювальне забарвлення (пор. *to cry blue murder* горлати, репетувати) [46, с. 22] (див. Додаток В, реч. 30).

Синій (блакитний) символізує вічність божественної сили і підкреслює аристократичне походження. В Єгипті жертвопринесення, дари богам, зображення перук богів, фараонів, цариць зображувалися у відтінках синього. Під час різних церемоній надягали сині перуки. У стародавніх майя синій (блакитний) був також кольором жертвоприношень. Предмети з дерева і кераміки, настінні фрески, ароматичні смоли, все, що було пов'язано з ритуальними жертвоприношеннями, розписувалося і покривалося синіми фарбами [267, с. 347].

Оскільки майя приносили в жертву навіть людей, то приречених перед смертю розфарбовували синьою фарбою. І в християнській традиції синява символізує божественну силу і найбільші таїнства. Асоціація синього (блакитного) кольору з божественністю і багатством пояснює його використання в одязі високопоставлених осіб. Сьогодні зв'язок синього (блакитного) кольору з божественністю зберігся у стійкому словосполученні *swear blue up and down* – клястися всіма святими, з благородним, багатим

походженням у складних словах: *royal blue* – яскраво-синій', букв. королівський синій, *denim blue* – джинсовий синій' (оскільки джинсова тканина була дуже дорогою), *blue blood* – ірон. блакитна кров, тобто дворянська, і у традиції вечірніх нарядів синього кольору. А от перейняті співчуттям до нудного життя дворянства англійці закріпили за синім (блакитним) кольором символ печалі і туги. У нашій роботі є такий фразеологізм: *blue devils* – сум.

Цей колір в англійській ідіоматиці має особливе значення. ФО *out of the blue* у нашій роботі має таке значення: *несподівано; як грім серед ясного неба* (див. Додаток В, реч. 31).

Ще в Давньому Єгипті народження хлопчика вважалося даром з небес і асоціювалося з блакиттю неба. З того часу за синім (блакитним) кольором закріпився зв'язок з чоловічою статтю, і він став кольором одягу для хлопчиків. Ймовірно, спираючись на гендерну ознаку, з'явився композит *blue man* – букв. синій чоловік, про механіка-монтера, робочий костюм якого синього кольору. Але не завжди синій колір одягу викликає приємні асоціації, наприклад, складне слово *a blue stocking* – букв. синя панчоха, утворене шляхом метонімічного переосмислення, відображає зневажливе ставлення до жінки, яка, занурившись у науку, не повертає увагу своєму зовнішньому вигляду.

Лексема *blue* входить до складу таких фразеологізмів-метафор: *to drink tills all blue* – *допитися до білої гарячки*, *to be in the blues* – *нудитися, хандрити*, *a bit of blue sky* – *промінь надії*, *true blue*, *to see through blue glasses* – *дивитися крізь рожеві окуляри*, *blue rose* – *того чого не має у природі* тощо. Всупереч асоціації синього кольору із врівноваженістю, у деяких словосполученнях, у переносному значенні, він вказує на втрату рівноваги, викликану надмірним вживанням алкоголю *to drink tills all blue* – *допитися до білої гарячки*. Слід зазначити, що зв'язок алкоголю з колоронімом *blue* виник не випадково. У словосполученнях *the blue devils* – *біла гарячка*, *to drink tills all blue* – *допитися до білої гарячки* вживання

синього кольору ґрунтується на синюшності носа в людей, що зловживають алкогольними напоями.

На відміну від значень колороніма *black*, які в більшості своїй несуть негативне забарвлення, семантика компонента *blue* має більш широкий спектр (див. Додаток В, реч. 32-33).

Серед значень, яких набуває колоронім *blue* у складі ФО, можна виокремити такі:

- безнадійний, поганий: *to look blue* – мати пригнічений вигляд; бути безнадійним, *things look blue* – справи погані, справи гіршають; біла гарячка *to drink till alls blue* – допитися до білої гарячки), *the blue devils* – біла гарячка (друге значення);

- нудьга, хандра, смуток *to give smb. the blues* – наводити нудьгу на когось, *the blue devils* – смуток, нудьга, *to be in the blues, to get the blues, to have a fit of blues* – нудитися, хандрити, засмутитися, бути в пригніченому стані,. У словнику англійської мови знаходимо деякі уточнення даної семантики лексеми *blue*: *похмурий, меланхолійний; у пригніченому настрої*;

- порядний, вірний, постійний *true blue* – вірна, постійна людина, *true blue will never stain* – порядна людина ніколи не підведе [70, с. 199].

Компонент *blue* у фразеологізмах вживається також для емоційного підсилення вислову, наприклад: *blue fear* та *blue funk*, що означає «переляк», «панічний страх» (див. Додаток В, реч. 34).

Входячи до складу деяких фразеологізмів, лексема *blue* у сполученні з компонентом *murder* в різних ФО має різне, неспоріднене значення. Фразеологізм *to cry blue murder* означає «на твалт кричати», «горлати, репетувати»; *like blue murder* – «дуже швидко, щодуху». А вираз *to get away with blue murder* має значення «чинити, як комусь заманеться», «залишатися непокараним» (див. Додаток В, реч. 35-37).

Метафорично переосмислені і такі ФО, в яких колоронім *blue* не має власної семантики, а увиразнює значення самого фразеологізму. Це такі

вирази, як *to turn the air blue, to make the air blue* – дуже лаятися, лаяти на всі заставки: *by all thats blue!* – хай йому чорт (див. Додаток В, реч. 38).

Схожість за кольоровою ознакою відображена в таких метафорично переосмислених ФО: *blue rose* – «блакитна троянда», щось недосяжне, *blue blood* – «блакитна кров», аристократичне походження, *blue of the plum* – свіжість, краса, чари молодості, *blue in the face* – багровий від гніву, *працювати до посиніння* (див. Додаток В, реч. 40-41).

Як не дивно, але синій колір асоціюється з кров'ю, правда з тією, яка вже остигла, або як результат пошкоджених судин. Кров набуває синього відтінку при переохолодженні, що відбилося в мові у вигляді словосполучень: *blue lips* – букв. сині губи, тобто обезкровлені, *blue hands* – букв. сині руки, тобто замерзлі. Кров живої людини має червоний колір, а охолола кров набуває синього відтінку, тому цей колір асоціюється зі смертю або близькій до неї стану – обмороження.

У результаті травмування будь-якої частини тіла відбувається пошкодження судин, і на тілі з'являються гематоми, які надають шкірі відтінок синього кольору. У зв'язку з цим явищем існують такі евфемістичні і метонімічні словосполучення: *blue spot* – букв. синя пляма, тобто синяк.

Семантика лексеми *blue* також пов'язується з надією. Фразеологізми *bit of blue sky* та *blue bore* означають «промінь надії». Що стосується психологічного трактування синього кольору як кольору чистоти, мрії, істини, мудрості, то значення лексеми *blue* у складі ФО не несуть подібного семантичного навантаження. Серед фразем, до складу яких входить компонент *blue*, є такі, в яких згадана лексема суттєво не впливає на загальне значення ФО. Вона може бути опущена, що не призведе до втрати фразеологізмом своєї семантики. До таких виразів належать *between the devil and the deep blue sea* – між двох вогнів, де *blue* виконує роль означення щодо іменника *sea*, та *to get away with blue murder* – залишитися непокараним, де *blue* вживається для емоційного підсилення.

Таким чином, за своєю семантикою колоронім *blue* найближче стоїть до *black*. Ці дві лексеми мають подібні значення. Психологічне трактування синього кольору ніяк не впливає на формування значень фразем, до складу яких входить компонент *blue*. Він, у свою чергу, як складова частина ФО набуває власних значень, не пов'язаних з первинною семантикою.

2.3.3. White

У мовній картині світу англійців та українців білий колір має величезний емоційно-експресивний вплив на свідомість людини і великі сполучувані можливості. Білий колір має таке семантичне осмислення: символізувати життя і смерть, асоціюватися зі сходом і заходом, світанком і заходом. Однак, перш за все, в його асоціативне оточення входить найвища відбивна здатність даного кольору, оскільки він є найбільш світлим порівняно з кольорами спектра. Звідси білий – це ознака снігу, молока, крейди або як наближається до цього кольору. Саме в цьому значенні прикметник «білий» може поєднуватися з різними словами, що позначають предмети і явища навколишнього світу: *white frost* – мороз зі снігом чи інеш, наморозь; *white harvest* – (букв. «білі жнива») – збирання врожаю після заморозків; біла рілля – снігозатримання та ін.

Ідея кольору закріплена в переносно-символічних значеннях, викликаних асоціаціями певного етносу. Колірна символіка наявна в різних сферах життя: релігія, спорт, національні символи тощо. Наприклад, у кінематографі (у вестернах) словосполучення «*white hat*» – це позитивний персонаж, хорошиий хлопець, герой (він зазвичай носить білу капелюх, на відміну від негативного героя, який носить чорний капелюх); у національній кухні Великобританії «*white pot*» – молочно-сухарний пудинг (підсмажені скибочки булки з додаванням молока, цукру і яєць); у політичній сфері суспільства Великобританії – «*Whitehall mandarins*» – вищі державні

чиновники, які визначають політику уряду з важливих питань, що не залежать від того, яка партія перебуває при владі; «*white rabbit*» відомий як персонаж «Аліси в країні чудес», а для британців – це символ слабкості, нерішучості, метушливості; у повсякденному побуті словосполучення «*white pages*» позначає *телефонний довідник, де в алфавітному порядку перераховані абоненти даної місцевості* (див. Додаток В, реч. 42-43).

Символ значення кольору не є постійною одиницею. З часом трактування колірних символів змінюється, втрачаються початкові символи, виникають нові. В пам'яті представників тієї чи іншої лінгвокультурної спільноти існують сучасні значення і відчувається лише відгомін первісного сенсу. Асоціація білого кольору з чистотою знайшла своє відображення у словосполученнях, що позначають професійну діяльність: *white coat, demigod in white* – *букв. напівбоги в білому, тобто лікарі, white collar* – *букв. білий комірець, тобто офісний або банківський працівник, а також працівник, який займається нефізичною працею*. Займаючи особливе становище у системі колірного спектру, білий колір виражає аспект універсального і асоціюється з Абсолютом. Таке сприйняття білого збереглося у словах і словосполученнях, пов'язаних з боротьбою за владу: *the White Russians* – *білогвардійці, the White Terror* – *білий терор* – поняття, яке позначає крайні форми репресивної політики під час Громадянської війни 1917-1923 років.

В українській мові прикметник «білий» у подібних ФО може володіти і значенням «зимовий»: *біла олімпіада* – *зимова олімпіада*.

Кольоропозначення *white* означає благо, джерело сили і здоров'я, чистоти; безбідно, відсутність невдач; зачаття і народження дитини; ясність; сміх; доблесть і щедрість [102, с. 6]. Крім чистоти, білий колір асоціюється з невинністю, що втілюється у словосполученнях, пов'язаних з релігією: *white week* – *букв. біла неділя, перша неділя після Великодня, коли проводиться конфірмація*. Білий колір дівочих суконь, свічок втілює невинність, чистоту Христа і тих, хто приймає причастя. Білий колір одягу – характерна ознака членів деяких релігійних організацій: *the white monk* – *букв. білий монах*,

тобто *цистерціанець*, монах католицького чернечого ордену. Асоціація білого кольору з мирними намірами знайшла своє відображення в поданих стійких словосполученнях: *the white pigeon* – білий голуб, *the white flag* – білий прапор парламентаріїв і капітуляції, *wave the white flag* – підняти білий прапор.

Символічні значення білого в стародавні часи в основному позитивні, оскільки це колір світла, весільної сукні нареченої, невинності, символ перемоги добра над злом. У різних культурах білий сприймається як символ віри, надії, любові, добра і чистоти помислів. Наприклад, *white hope: I was fine with being the great white hope of the Kmetko family* [161]. – Я звикла бути світлою надією сім'ї Кметко.

У фраземах компонент-колоронім *white* має два значення:

а) білий *as white as a lily, as white as milk, as white as chalk, as white as wool, as white as ivory* (білий, як сніг) (див. Додаток В, реч. 44-46);

б) блідий: *as white as ashes, as white as a ghost, as white as marble* (блідий, як полотна) (див. Додаток В, реч. 47-48).

Фразеологізми з першим значенням компонента *white* є позитивно забарвленими. Про це свідчить інший компонент ФО (*a lily, ivory, milk*). Під білим кольором можна розуміти не тільки насичений білий, але й розріджений білий, тобто майже прозорий. Це може бути однією з причин, за якою білий асоціюється в європейському фольклорі з привидами, примарами, вампірами та іншими злими духами, які мали блідий колір обличчя. Колоронім *white* у значенні «блідий», мають негативне забарвлення, що також зумовлено порівнювальною лексемою (*ghost, ashes*).

Переважає більшість фразем цієї групи становлять такі вислови, де базою для метафоричного переосмислення виступає схожість за кольоровою ознакою. Наприклад: *a white crow* – біла ворона, дивне явище, *the white trap* – біла пастка, отрута, яку вживають для полювання, *white meat* – біле м'ясо свинина, телятина, курятина, *white frost* – іній, наморозь, *white caps* – білі

гребені хвиль, «баранці», *to hang out the white flag* – здатися, визнати себе переможеним тощо (див. Додаток В, реч. 49-52).

Споріднені за своїм значенням і такі ФО, складовою частиною яких є компонент *white* у своєму первинному значенні кольору: *white slave* – біла дівчина, яку експлуатує хазяїн, *white slaver* – постачальник живого товару, *white-slave traffic* – торгівля живим товаром (див. Додаток В, реч. 53).

Колоронім *white* у поєднанні з іншою лексемою вживається в деяких ФО для позначення боягузтва: *white liver* – малодушність, боягузтво, *white feather* – боягузство, *to show the white feather* – злякатися, виявити малодушність. Компонент *white*, виокремлений з даних фразем, не має самостійної семантики, а набуває змісту лише при взаємодії двох лексем ФО. Але серед фразем з колоронімом *white* є й такі, де дана лексема, зберігаючи первинне значення, впливає на тлумачення всього фразеологізму. У таких ФО семантика компонента *white* дуже близька до психологічного трактування білого кольору як кольору чистоти та невинності. Це такі вирази, як *a white man* – порядна, добре вихована людина, *white lie* – невинна брехня, брехня заради порятунку, *to put on a white sheet* – каятися, визнавати прилюдно свої помилки (див. Додаток В, реч. 54-55).

Сьогодні, у зв'язку з появою нових реалій, білий колір асоціюється з дорогоцінними металами (золотом, сріблом, платиною), грошима, наркотиками, деякими матеріалами і речовинами (перлами, пухом, бавовною, слоновою кісткою), астрономічними тілами (місяцем, зірками), таким чином шляхом метафоричного перенесення виникли подані словосполучення: *white gold* – букв. біле золото, тобто саксонський (мейсенський) фарфор, *white coal* – букв. біле вугілля, про гроші.

Проаналізувавши цю групу фразеологізмів-метафор, можна зробити висновок, що в більшості випадків значення лексеми на позначення кольору (тут *white*) відіграє домінуючу роль при утворенні змісту ФО. Переважно, це первинне значення колороніма. Однак психологічний аспект білого кольору також наявний у семантиці розглянутих ФО.

2.3.4. Red

Червоний колір має давню історію. Він використовувався у ритуалах і в повсякденному житті. Існує багато асоціацій, пов'язаних з червоним кольором. Лексема *rot* у лексикографічних джерелах тлумачиться, перш за все, як позначення кольору крові і вогню, які є первинними прототипами червоного кольору. Під прототипом розуміємо предмет із реального світу, який у свідомості носіїв німецької мови асоціюється з певним кольором. Зв'язок з первинними прототипами відбився насамперед на рівні складних слів для позначення відтінків червоного кольору, до складу яких входить колоронім *red : as red as fire – червоний, як вогонь, as red as blood – червоний, як кров*. Червоний колір – *red* – колір богів, царів; він символізує перехід від дитинства до юності; це колір сили і енергії, радості і творчості, полювання і любові [119, с. 6]. При згадці про червоний колір у свідомості людей відразу ж виникають асоціації з кров'ю, вогнем, сонцем, любов'ю, теплом і світлом.

Крім того, червоний колір – символ воскресіння і вічного життя. Але в цьому є ще один прихований сенс – червоний – символ самопожертви, хоробрості, пролитої в ім'я благої справи крові. Червоний колір викликає дуже сильний емоційний, здебільшого позитивний відгук у душі. Тому червоний означає «красивий», «прекрасний».

Вторинні прототипи червоного кольору пов'язані з рослинним світом: *as red as a poppy – червоний, як маків цвіт, as red as a beetroot – червоний, як буряк; тваринами: as red as a turkey-cock – червоний, як індик, as red as a lobster – червоний, як рак*, цілий ряд словосполучень, які так чи інакше пов'язані з кольором крові: *as red as a cherry, as red as a rose – кров з молоком, to have a red face – почервоніти від сорому або від збентеження*.

Розглянемо словосполучення, які вживаються для позначення здоров'я: *red lips – червоні губи, red cheeks – рум'яні щоки, переохолодження; red eyes – червоні очі, перевтоми*. Вживання лексеми *red* у цих словосполученнях пов'язано з фізіологічними особливостями людського організму, тобто з

наявністю на обличчі численних капілярів, які дозволяють деяким частинам тіла фарбуватися у червоний колір.

Усі перераховані вище значення червоного кольору є позитивними. Але у цього кольору також безліч негативних значень. Червоним відзначені кров, вбивство, насильство, відплата, демонічні сили. Цей колір тісно пов'язаний з агресивністю, плотськими бажаннями [119, с. 125].

Вважаємо за необхідне показати різницю в сприйнятті тих чи інших кольорів в україномовних і англомовних народів. Так, наприклад, у фразеологічних виразах української мови червоний колір частіше є символом краси, молодості, надлишку і достатку, здоров'я і хоробрості («красна дівиця», «червона пора»). Таким чином, значення ідіоматичних виразів з даним колірним компонентом в українській мові мають позитивний відтінок.

В англійській же мові червоний колір в ідіомах має як позитивне, так і негативне значення. У нашому списку містяться такі фразеологічні одиниці, що підтверджують цю теорію: *red lamp* – червоний ліхтар (знак будинку розпусти), *red-blooded* – повнокровний; енергійний; повний життя; мужній (див. Додаток В, реч. 56).

У деяких ФО, що містять червоний колір, цей компонент символізує небезпеку або збентеження. Як приклади можемо навести такі ФО з нашої роботи, як *to see the red light* – передчувати наближення небезпеки, біди, *to have a red face* – почервоніти від сорому або від збентеження (див. Додаток В, реч. 57). Наявність лексеми *red* у складі даних словосполучень пов'язано з припливом крові до обличчя, що супроводжується почервонінням окремих ділянок обличчя, що спостерігається при вираженні емоцій і почуттів.

Колоронім *red* у фразеологізмах-порівняннях має два значення «червоний»: *as red as fire* – червоний, як вогонь, *as red as a beetroot* – червоний, як буряк, *as red as a turkey-cock* – червоний, як індик, *as red as a lobster* – червоний, як рак, *as red as a poppy* – червоний, як маків цвіт, *as red*

as blood – червоний, як кров; та «рум'яний» – *as red as a rose, as red as a cherry* – кров з молоком (див. Додаток В, реч. 57-62).

Прикладами фразеологічних метафор з компонентом *red* можуть слугувати вирази: *red cock will crow in his house* – пустити «червоного півня», підпалити, *to paint the town red* – влаштувати гульню (п'ятику), *to act as a red rag acts upon a bull* – бути, як червона ганчірка для бика, *a red cent* – мідний гріш, *to be in the red* – бути збитковим, мати заборгованість, бути боржником, *to see a red light* – передчувати наближення небезпеки, *the red carpet* – червона доріжка (див. Додаток В, реч. 63-67).

Червоний колір вважався прерогативою царів, тому асоціюється з багатством і розкішшю, з силою, владою. Ця асоціація знайшла своє відображення у мові. Але словосполучення, у складі яких є колоронім *red* і зв'язок з грошима, вживаються для позначення відсутності грошей.

В англійській мові досить розповсюджені фразеологізми, до складу яких лексема *red* увійшла в первинному значенні. Прототип тієї чи іншої ФО переосмислювався завдяки поєднанню кольорової ознаки та значення іншої складової частини фраземи [4, с. 65].

Майже експліцитно виражена семантика таких метафор, як *red man* – червоношкірий індієць та похідної ФО *red mans fire* – вогнище по-індійському. Шкіра індієць має червоний відтінок, і лексема на позначення кольору вжита в прямому (первинному) значенні. Однак сама фразема частково переосмислена. У тому ж прямому значенні компонент *red* увійшов і до таких ФО, як *red meat* – м'ясо, яловичина, баранина, *red in the face* – багровий від гніву, *red-letter day* – святковий, радісний, пам'ятний день. *Red* також може виступати в значенні «щось яскраве», «те, що впадає в очі», що прямо пов'язане зі специфікою самого червоного кольору. Така семантика може спостерігатися у ФО *to paint (smth.) red* – зображати щось у яскравій сенсорній формі, *to paint the town red* – бешикетувати, гучно веселитися [42, с. 11].

Лексема *red* у субстантивованому вигляді може також позначати «дефіцит». Це пов'язано з фактом, що збитки в облікових банківських книгах записувалися червоним чорнилом. Значення компонента *red* у даному випадку тяжіє до кольорової ознаки. Прикладом таких фразеологізмів є *in the red* – мати заборгованість, бути в боргу, *to go into red* – зазнати збитків, дефіциту (див. Додаток В, реч. 68-69).

Мідна монета за своїм кольором також червона, отже, *red* у комбінації з лексемою *cent* у переосмисленому значенні фразеологізму трактується як «щось зовсім не цінне», «ламаний грош» (див. Додаток В, реч. 70-71).

Дана словосполука входить до складу й інших ФО: *not to care a red cent* (анітрохи не цікавитись), *not worth a red cent* (ламаного гроша не вартий), *not to give a red cent* (зовсім не цінувати), *not to have a red cent* (зовсім не мати грошей) (див. Додаток В, реч. 72).

За кольоровою ознакою колоронім *red* увійшов і до фразеологізмів, складником яких є іменник *herring*. Копчений оселедець набуває червонуватого кольору. Але прототип *a red herring* метафорично переосмислився, і фразема стала означати «привід для відвертання уваги» (див. Додаток В, реч. 73).

Більш розгорнута фраза *to draw a red herring across the path* має значення «навмисно відвертати увагу дрібницями від головного».

Як було доведено психологами, червоний колір викликає підвищене емоційне збудження, тому він асоціюється не тільки з любов'ю, а й з її протилежністю – хіттю, що підтверджується наявністю словосполучень, які утворені шляхом евфемізації (під евфемізмом розуміємо пом'якшуючі або маскуючі слова і вислови, які використовуються замість слів, котрі сприймаються як небажані, неприйнятні, вульгарні, зневажливі, ненормативна лексика, образливі або табу [52, с. 336]) і вживаються для позначення будинку розпусти: *to see a red light* – бачити або підозрювати небезпеку та певною мірою таких фразеологізмів, як *red lamp* – публічний дім та *red-light district* – район публічних домів (див. Додаток В, реч. 74-75).

Повсюдно червоний колір використовується з метою застереження про небезпеку, як наслідок спостереження за світом тварин, наприклад комахи, які мають забарвлення червоного кольору є отруйними. Така асоціація знайшла своє відображення в наведених словосполученнях: *Red Book* – *Червона книга* (книга про тварин і птахів, які підлягають охороні через загрозу їх вимирання), *Red Lists* – *Червоні списки* (видання, що інформує про рідкісні види тварин).

За аналогією зі цими словосполученнями утворилось словосполучення *the red carpet* – *червона доріжка*, яке традиційно використовується для позначення маршруту слідування глав держав у церемоніальних і офіційних заходах, а в останні десятиліття стало поширеним явищем також для вшанування знаменитостей на офіційних заходах.

Ще одне тлумачення червоного кольору як кольору пожежі, наявне у виразах *red cock* – *пожежа*, *red cock will crow in his house* – *його підпалять*.

Отже, колоронім *red* у складі фразеологізмів-метафор в основному має кольорове навантаження або значення, яке прямо чи непрямо пов'язане з червоним кольором. Якщо навіть і зустрічаються такі фраземи, де наявне психологічне значення, воно все одно пов'язане з кольоровою ознакою. У складі фразеологізму лексема *red* несе велике семантичне навантаження і суттєво впливає на тлумачення фрази в цілому.

2.3.5. Green

Зелений колір утворюється шляхом змішування синього і жовтого кольорів. Таким чином, він поєднує в собі духовний розвиток особистості, характерний для синього кольору, і емоційне тепло, характерне для жовтого кольору. Зелений колір – традиційний позитивний символ. Він скрізь асоціюється зі станом свободи, сприятливим збігом обставин. У широкому сенсі зелений колір асоціюється з весною, молодістю, оновленням, свіжістю і

свободою [126, с. 56]. Однак зелений колір у деяких фразеологізмах може мати негативну конотацію. Наприклад, він може використовуватися для вираження деяких почуттів з негативним відтінком, таких як заздрість і ревності. Приклад, який ілюструє дане явище: *green-eyed monster* – ревності.

Зазвичай для того, щоб розслабитися і відпочити, люди гуляють у лісі, парку, тобто там, де є зелені насадження. Дошки у школах та ігрове поле для більярдного столу мають зелений колір, тому що він благотворно діє на очі. Але у словосполученнях, до складу яких входять і лексема *стіл*, і *зелений колір*, не спостерігається зв'язку зі спокоєм і відпочинком. Ці словосполучення вживаються у переносному значенні, щоб підкреслити керуючу роль бюрократії у житті людини: *green table* – букв. зелений стіл, тобто канцелярський стіл. Фраземи *as green as grass* та *as green as a gooseberry* мають значення «недосвідчений», «зелений», що зумовлено переносним вживанням компонента *green*. Якщо у вищезазначених ФО одне із значень обов'язково позначало колір, то у випадку з *green* це не спостерігається (див. Додаток В, реч. 76-77).

Фразеологічні метафори зі складником *green* такі: *a green wound* – свіжа, незагоєна рана, *a green hand* – новачок; недосвідчена людина, *a green wound is soon healed* – до весілля заживе, *in the green wood* – у розквіті сил, *green finger* – володіти садівничим мистецтвом, *the green light* – давати зелену вулицю, *green winter* – м'яка зима; безсніжна тощо (див. Додаток В, реч. 78-82).

Виокремлюючи лексему *green* зі складу ФО, можна виявити такі її значення:

- свіжий: *a green wound is soon healed* – загоїться, поки весілля скоїться? *green wound* – свіжа рана,;

- квітучий, повний сил: *in the green tree* – під час розквіту, процвітання, *in the green wood* – у розквіті сил, *green old age* – здорова або щаслива старість;

- некваліфікований, молодий: *green labour* – некваліфікована робоча сила, *a green horn* – новак, хлоп'я, людина без досвіду, *green year* – дитячі роки, *to see green in ones eye* – вважати когось дурним.

Ці значення збігаються і з психологічним розумінням зеленого кольору. *Green* як колір заздрощів зустрічається в таких ФО: *to look through green glasses* – ревнувати, заздрити чимусь успіху, *green with envy* – готовий лопнути від заздрості, (див. Додаток В, реч. 83).

Наступні значення як лексеми *green*, так і фразеологізму в цілому пов'язані з кольоровою ознакою. У виразах *green goods* – фальшиві банкноти та *green goods man* – фальшивомонетник зелений колір пов'язаний із зеленим кольором банкнот. Зелений як символ дозволу є складовою частиною фразем *the green light* – дозвіл та *to give a green light* – розв'язати руки, дати свободу дії.

У середні віки зелений колір асоціювався також з демонами і зміями. Вважалося, що демон, мисливець за душами, приходить у зеленому сюртуку. Звідси виникають негативні асоціації, пов'язані з зеленим кольором, які зафіксувалися у словах і словосполученнях, позначаючи зв'язок з отрутами: *poisonous green* – отруйно-зелений, з почуттям заздрості:

Психологічне трактування зеленого кольору, як і кольорова ознака, чітко простежуються в набутті фразеологізмом своєї семантики. Таких фразем, в яких би значення компонента *green* суттєво не впливало б на загальне значення ФО, не виявлено.

2.3.6. Yellow

Коливання в позначенні жовтого і зеленого кольорів спостерігається в багатьох мовах. Пояснюється це не особливим баченням навколишньої дійсності, а відсутністю значної необхідності розрізняти окремі ділянки спектра (які покриваються однією лексемою), що було обумовлено укладом

життя стародавніх народів. Жовтий – колір оптимізму, оскільки з давніх-давен він асоціювався з сонцем і духовним зв'язком із Всесвітом, в Індії це колір нареченої. Але в Україні даний колір часто асоціюється з розлукою або зрадою. Зустрічаються й інші значення, але також з негативною конотацією, наприклад *the yellow press* – жовта преса.

В англійській мові в 20 столітті жовтий став символом боягузтва, в інших значеннях колір несе негативну конотацію. Наведемо приклад: *to have a yellow streak* – бути легкодушним (букв. «мати жовту жилку», мати «заячу душу» (див. Додаток В, реч. 84).

Хоча кількість фразеологізмів з колоронімом *green* перевищує ФО з компонентом *yellow*, однак кількість фразеологізмів-порівнянь, до складу яких входить вищевказана назва кольору, переважає.

Вирази *as yellow as a guinea, as yellow as a crows foot, as yellow as a kites claw, as yellow as corn ma as yellow as gold* означають «жовтий, як лимон; золотистий; золотавий». Як і в попередніх випадках (з іншими колоронімами), компонент *yellow* зберігає своє первинне значення. Додається лише ще один відтінок жовтого кольору – золотистий (див. Додаток В, реч. 85-86).

Колоронім *yellow* зустрічається в таких фразеологізмах-метафорах: *to be yellow about the gills* – мати хворий вигляд, *yellow dog, yellow jacket* – золота монета, *to turn yellow, yellow back, yellow journalism* та ін. (див. Додаток В, реч. 87-88).

З такими значеннями як «жовтий» та «золотий» (тобто кольорова ознака) компонент *yellow* увійшов до складу деяких метафорично переосмислених ФО. Це такі вирази, як *yellow jack* (жовта пропасниця, лихоманка), *yellow boy, yellow jacket* (золота монета), *yellow flag* (жовтий прапор як символ карантину), *to be yellow about the gills* (мати нездоровий вигляд, жовтий колір зябр свідчить про несвіжість риби) (див. Додаток В, реч. 89).

Словосполучення *yellow peril* запозичено з англійської мови у 1900 році. Перш за все, під цим виразом розуміли іммігрантів з Китаю в Америку у 1876 році. Вперше зобразив це словосполучення класичний німецький філолог та історик Макс Поленц в 1903 році. У XIX столітті колоронім *yellow* вживався в поєднанні з днем тижня – вівторком. Словосполучення *yellow Tuesday* вживалось для позначення вівторка на Великому тижні на діалекті. Раніше цей день називався *yellow Tuesday* – букв. Яечний день, тому що в цей день посту дозволялось їсти яйця, тому за кольором яєчного жовтка вівторок отримав назву жовтий.

Колоронім на позначення жовтого кольору у складі фразеологізмів може мати й такі значення:

- бульварний: *yellow journal* – бульварно-сенсаційний журнал, *yellow journalism* – бульварна преса, *yellow back* – дешевий бульварний роман (див. Додаток В, реч. 92);

- боягузливий, підлий: *a yellow streak* – нахил до віроломства, боягузтва, *to turn yellow* – злякатися, виявити малодушність, *yellow dog* – підла, боягузлива, нікчемна людина (див. Додаток В, реч. 90-91).

У XII-XVI століттях жовтий колір був популярний у жіночому гардеробі, оскільки матеріал кольору шафрану високо цінувався. У XIV столітті жовтий колір символізував порушення подружньої вірності. У XVI столітті жовтий колір проявив свою амбівалентність: з одного боку він уособлював проституцію, з іншого – був кольором весілля. Негативне ставлення до жовтого кольору базувалося на біблійних історіях (апокаліпсичний кінць жовтого кольору асоціювався зі смертю). А оскільки цей колір не бере участі в літургії, виникли асоціації з лицемірством, ерессю і заздрістю.

Отже, при утворенні семантики фразеологізмів психологічне значення жовтого кольору до уваги не береться. У багатьох випадках саме колоронім *yellow* у складі фразем є змістоутворювальним компонентом.

2.3.7. Grey i brown

У нашій роботі наявні ФО з компонентом «сірий», які показують, що у фразеологічній картині англійців цей колір може мати значення «нейтральний». Наприклад, *grey area* – «сіра зона»; *щось середнє; ні те ні се; важковирішувана проблема* (див. Додаток В, реч. 93-94);

У той же час сірий колір має негативну конотацію «*несприятливий*»: *grey area of economy* – *юридично не цілком сприятлива галузь економіки* (див. Додаток В, реч. 95). Крім того, сірий колір використовується для позначення сивого волосся, яке символізує старість. З нашого списку можна навести такий фразеологізм: *grey beard* (див. Додаток В, реч. 96).

Лексема *grey* у висловах *as grey as lead* – *сірий, як свинець*, *as grey as a bats wing* – *сірий, як миша*, має своє перше словникове значення «сірий», але порівнювальні лексеми (*bats wing* та *lead*) надають цим фраземам різних змістових відтінків (див. Додаток В, реч. 97).

Колоронім *grey* у первинному значенні, увійшов до складу таких ФО, як *grey of the dawn* – *досвітня, передсвітанкова імла*, *grey matter* – *сіра речовина головного мозку*; *розум, all cats are grey in the dark* – *уночі всі коти сірі* (див. Додаток В, реч. 98-99).

Завдяки кольоровій ознаці, значення фразеологізмів є мотивованим. А ось у такій фраземі, як *the grey mare is the better horse* – *дружина верховодить* мотивація відсутня.

Отже, у складі фразеологізмів-метафор *grey* вживається на позначення кольору, будь-які психологічні чи переносні значення ФО відсутні.

З колоронімом *brown* існує лише один фразеологізм-порівняння, зафіксований у фразеологічних словниках. *As brown as a berry* означає «*зовсім темний, дуже загорілий, шоколадного кольору*». Значення цієї ФО подається у словнику [111, с. 174] з етимологічної точки зору: слово *brown* зберігає у цьому виразі своє старе значення «*темний*» (див. Додаток В, реч. 100).

Інші колороніми у фразеологізмах-порівняннях не зустрічалися.

Лексеми на позначення кольору в порівняльних висловах обов'язково мають своє первинне значення (означають колір). Лише в двох випадках (*green, brown*) назви кольорів вживаються в переносному значенні. Компаративні звороти – це мотивовані ФО. У них наявний зв'язок із семантикою прототипів.

Що стосується фразеологічних метафор з лексемою *brown*, то до їх складу даний колоронім входить з різними значеннями. У таких ФО, як та *brown bread* – *хліб з непросіяної муки*, *brown ware* – *череп'яний посуд*, компонент *brown* має своє первинне значення «коричневий». Певною мірою з кольоровою ознакою пов'язані і такі вирази, як *to do brown* та *to do up brown* – *доводити до кінця*, де *brown* зберігає семантику «гарно підсмажити» (див. Додаток В, реч. 101).

У психологічному аспекті з коричневим кольором пов'язується життєва не активність [57, с. 89]. Таке трактування наявне в деяких фразеологізмах, що містять лексему *brown*: *brown study* – *похмурий роздум*, *in a brown study* – *у похмурому роздумі* (див. Додаток В, реч. 102).

Таким чином, у цій групі фразеологізмів виокремлений колоронім *brown* містить як кольорову, так і психологічну семантику. Сама лексема є змістоутворювальною.

2.3.8. Rosy, pink, purple

На позначення рожевого кольору існує дві лексеми – *rosy* та *pink*. В англійській мові дані колороніми ввійшли до складу лише фразеологізмів-метафор. Це такі вирази, як: *to take a rosy view of smth.*, *pink tea*, *rosy in the garden*, *in the pink*, *to feel rosy about the gills*, *the pink of perfection*,

З рожевим кольором як здоровим кольором обличчя пов'язані такі ФО: *the pink of health* – *здоровий на вигляд*, *in the pink* – *у розквіті сил*, *у чудовому*

стані здоров'я,. Колоронім *pink*, маючи ознаку кольору, є складовою частиною такої ФО, як *to feel rosy about the gills* – мати здоровий вигляд, зябри свіжої риби мають червонуватий колір (див. Додаток В, реч. 103).

Вочевидь простежується і психологічне тлумачення рожевого кольору в семантиці певних фразеологізмів. З рожевим пов'язані позитивні переживання, він співзвучний радісному, відкритому ставленню до світу [46, с. 14]. Фраземи типу *to see everything through rose-coloured spectacles* – бачити все в рожевому світлі, *to take a rosy view of smth.* – оптимістично дивитися на щось, *to see everything through rose-coloured spectacles* – бачити все в рожевому світлі, *rosy in the garden* – усе гаразд побудовані саме на цій асоціації (див. Додаток В, реч. 104-105).

Але серед виразів з колоронімом *pink* наявні й такі, до складу яких ця лексема ввійшла ні за кольоровою ознакою, ні на основі психологічного трактування. Наприклад, *the pink of perfection* – верх досконалості, *pink tea* – званий чай, *the pink of perfection* – верх досконалості, *paint me pink if...* – щоб мене лиха година побила, якщо (див. Додаток В, реч. 106-107). Як бачимо, незважаючи на невелику кількість фразеологізмів з колоронімами *pink* та *rosy*, ці лексеми ввійшли до фразем-метафор і для позначення кольору, і для передавання психологічного стану. Хоча *rosy* та *pink* і мають однакове значення, їх взаємозаміна у складі ФО недопустима.

В англійській мові з колоронімом *purple* існує декілька фразеологізмів-метафор. Один з них *a purple patch* – краще місце в літературному творі. В ньому значення компонента на позначення кольору певною мірою можна ототожнити із сакральним тлумаченням, що означає *духовний початок, найвищий ступінь пізнання* [65, с. 187] (див. Додаток В, реч. 108). До таких фразем, як *to wear the purple* – належати до королівської сім'ї та *to marry into the purple* – взяти шлюб з членом королівської сім'ї назва кольору ввійшла в переносному значенні (*purple* – королівський пурпур, влада монарха) (див. Додаток В, реч. 109).

Як бачимо, при утворенні семантики ФО, до уваги береться як психологічне тлумачення фіолетового кольору, так і одне з переносних значень. Аналіз ФО за типами переосмислення дозволив виявити певні закономірності семантики колоронімів у межах одного типу. Вони є такими: 1) до переважної більшості фразем з лексемами на позначення кольорів дані лексеми ввійшли у своєму первинному значенні, позначаючи колір; 2) певний відсоток становлять такі ФО, які містять назви кольорів, що мають психологічне навантаження. Але в деяких випадках психологічне тлумачення зовсім не береться до уваги, колоронім може мати не буквальне, а переносне значення; 3) залежно від типу переосмислення лексеми на позначення кольору мають різний ступінь деактуалізації. У фразеологізмах-порівняннях колороніми обов'язково позначають колір, у метоніміях цей компонент також має кольорову ознаку, а ось у метафорах, де найвищий рівень переосмислення, ступінь деактуалізації слова найвищий; 4) назви кольорів не лише впливають на загальне значення ФО, що цілком закономірно, а й у деяких випадках виконують змісторозрізнявальну функцію.

Як показало наше дослідження, в англійській мові найбільшу кількість становлять ФО з колоронімом *black*. На другому місці фраземи з компонентом *blue*. Далі в порядку зменшення йдуть такі назви кольорів, як *white, red, green, yellow, rosy, pink, grey, brown, purple*.

Підбиваючи підсумки дослідження колірної символізму у фразеології з нашого списку, ми дійшли до висновку, що обрані нами кольори в різних контекстах можуть мати як позитивні, так і негативні відтінки значення. З плином часу цей символізм змінюється, стає більш узагальненим за рахунок тісного контакту культур, первинні значення можуть втратитися або застаріти, але, тим не менш, деякі залишаються стійкими. Як ми з'ясували, фразеологізми є не тільки частиною мови, але і формою відображення культури, проявом мовної картини світу народу. Вивчення кольоропозначень у фразеологічних одиницях становить особливий інтерес, оскільки всі ці компоненти яскраво ілюструють народну самосвідомість, особливості

мислення та світогляду того чи іншого народу, а також культурно-історичний розвиток мови, що багато в чому полегшує й прискорює розуміння його культури і менталітету.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ КОЛОРОНІМІВ

3.1. Англійські колороніми у складі професійно маркованих одиниць

Дериваційні моделі для професійно маркованих виразів досить різноманітні. Залежно від кількості основ ПМО (професійно маркованих одиниць), які мають колороніми у своєму складі, вони були розподілені за трьома групами: одно-, дво- і багатокomпонентні.

Серед однокомпонентних ПМО виділені такі моделі:

а) віддієслівні іменники: *browning, darkening від to brown, to darken* робити темним, воронить: *At some point trillions upon trillions of years from now, the stars will cease to shine, their nuclear fires extinguished as they exhaust their fuels, forever darkening the night sky [166]. – В якийсь момент, через трильйони трильйонів років, зірки перестануть випускати світло, їх ядерний реактор згасне, витративши все паливо, і Всесвіт зануриться у вічну ніч; They boil it three times in a copper pot to darken and distill it [171]. – Вони доводять його до кипіння три рази в мідному посуді, щоб зробити темніше і дистиллюють напій;*

б) іменники, утворені від прикметників: *brightness* від *bright* – білизна від білий, яскравість від яскравий: *For each pixel of the reference shot, the coefficient is calculated which is equal to the result of division of the brightness value of the «reference» pixel by the brightness value of the given pixel [171]. – Для кожного пікселя еталонного кадру розраховується коефіцієнт, що дорівнює частці від ділення значення яскравості «еталонного» пікселя на значення яскравості даного пікселя. The long array of bright helmets [171]. – Довгий ряд яскравих шоломів;*

в) субстанційні прикметники: *полім. Red* – “червоні” (більшовики); *екон., полім. green parties* – «зелені»: *The power of the Green movement in Germany has made that country a leader in the drive to recycle more waste materials* [166]. – Вплив руху «зелених» у Німеччині вивів цю країну в лідери з вторинної переробки відходів. *I asked my boatman what it should be, and he answered he supposed it was some of the red soldiers coming from Fort William into Appin, against the poor tenantry of the country* [166]. – Я запитав у свого човняра, що б це могло бути; і він сказав, що швидше за все це червоні мундири крокують в Епін з Форту Вільям для залякування знедолених орендарів.

г) дієслова, утворені від прикметників-колоноронімів: *текстил. to blue* – синити: *They may only become apparent in textured areas when the texture is blued out* [166]. – Вони можуть стати очевидними тільки в текстурованих частинах, коли текстура підсинюється. *Along with the careless scatter of tools there was a square shape under a blue tarpaulin* [173]. – Там валялися якісь інструменти і стояло щось прямокутне, накрите синім брезентом.

Серед двокомпонентних ПМО виділені такі моделі:

а) ПМО утворені словоскладанням: *bluejacking* (від *Bluetooth+hijacking*) – телеком. злом мобільного телефону через *bluetooth* з метою розсилання через нього рекламних повідомлень, *redbait* – с.г. червоноглазка, *redcap* – червоношапочні (порода курей англійської групи яєчного [легкого] напрямку; *blackband* – шпатовий железняк: *When bluejacking Hayden didn't work, I sent him a basket of pastries as a thank you* [173]. – Коли злом мобільного телефону Хейдена через *bluetooth* з метою розсилання через нього рекламних повідомлень не відбувся, я послав йому кошик печива як подяку;

б) колоронім-прикметник + іменник (продуктивна модель): *тех. iron gray, gray cast iron* – сірий чавун, нафт. *black acid, weak acid* – чорна кислота; ювелір. *green gold* – зелене золото, також оливкове золото, *астр. brown dwarf* – коричневий або бурий карлик («субзірка»): *The plant manufactures high quality metallurgical products: vanadium gray cast iron, refined gray cast*

iron, rolled section steel [173]. – Завод виробляє високоякісну металургійну продукцію: ванадієвий чавун, чавун рафінований, сортовий прокат. *The primary science themes of the telescope are the detection and study of brown dwarfs and super-planets, proto-planetary and planetary debris disks, ultra-luminous galaxies and active galactic nuclei and deep surveys of the early universe* [173]. – Основними науковими завданнями програми польоту цього телескопа є виявлення й дослідження коричневих карликів і надпланет, дисків з протопланетарних і планетарних осколків, ультрасвітних галактик і ядер активних галактик, а також поглиблене дослідження раннього Всесвіту.

в) прикметник/іменник + колоронім(іменник): геол. *black copper ore* – мідна руда, мідний чернь; тех. *Log blue, Blue rot, blue stain* – синява деревини: *Important non-fuel export minerals include aluminium, black copper ore, gold, nickel, precious stones and zinc* [166]. – Найважливіші статті експорту мінеральної сировини, крім нафти, включають алюміній, мідну руду, золото, нікель, дорогоцінні камені і цинк. *I'm looking for a blue stain* [169]. – Я шукаю синяву деревини.

Серед багатокomпонентних ПМО виділені такі моделі:

а) якісні прикметники (словосполучення з прикметником) + прикметник-колоронім+іменник: фіз. *absolutely black body, ideal black body* – абсолютно чорне тіло, *blackbody radiator* – випромінювач Планка: *A dual viewing, oblique at 50 degrees ahead and vertical, together with absolutely black-body calibration leads to very accurate atmospheric corrections* [173]. – Подвійне спостереження – під 50-градусним кутом нахилу вперед і по вертикалі – у поєднанні з внутрішнім калібруванням абсолютно чорного тіла забезпечують можливість здійснювати високоточні атмосферні корекції. *The blackbody radiator could be completed with X-ray radiation shutter and limiting diaphragm of the beam* [173]. – Випромінювач Планка може бути укомплектований заслінкою рентгенівського випромінювання і лімітує діафрагмою пучка.

б) словосполучення: (колонорім+іменник) + іменник: комп., фіз. *blackbox testing* – тестування чорного ящика, *white coat effect* – ефект білого халата: *The white coat effect means that your blood pressure is higher when it is taken in a medical setting than it is when taken at home* [174]. – Ефект білого халата означає, що ваш кров'яний тиск стає вищим, коли його міряють у медичній установі, ніж у домашніх умовах. *In this blackbox testing, stacking performance may be verified by appropriate dynamic compression testing rather than static load testing* [173]. – У ході такого тестування чорного ящика в разі штабелювання тара може перевірятися швидше за допомогою відповідних випробувань на динамічне стиснення, ніж за допомогою випробування на статичне навантаження.

в) поєднання двох прикметників колонорімів, а також таке словосполучення+ іменник: тех., електр. *display* – зображення, також монохромне зображення, геол. *black and gold marble* – кремнистий вапняк чорного кольору, пересічений золотими жилками: *Featuring multiple, easy to use format blackandwhite display options, the i-Score baccarat viewer makes it easy for operators to display current game results and trends on a table mounted LCD display* [173]. – Володіючи численними легкими у використанні можливостями чорнобілого дисплея, *i-Score* Баккара візуалізатор допомагає операторам відображати результати гри, статистику та тренди на встановленому на столі ЖК дисплеї.

Найпоширенішою моделлю є модель прикметник-колонорім + іменник. При цьому, іменник у складі стійкого виразу може позначати різні об'єкти (предмети, процеси, події, дії, людей, тварин, рослини, речовини, матеріали тощо). Лексико-семантичні моделі ПМО з колонорімами були класифіковані за різними тематичними групами для виявлення категорій у структурі професійної діяльності, які вербалізуються за допомогою колонорімів. Були виділені такі групи, що належать до категорій професійної діяльності:

- назви видів і галузей професійної діяльності: метал. *ferrous metallurgy* – чорна металургія; діл., юр. *white asset-grabbing* – біле

рейдерство; журн. розм. *yellow journalism* – жовта преса та ін.: *That's the whole point of yellow journalism - turning rumor into fact* [166]. – У цьому вся суть жовтої преси – перетворювати чутки на факти. *The invention can be used not only in ferrous metallurgy for blast heating of blast furnaces, but also in power engineering for heating of heat-carriers (air, gas) up to high temperatures* [166]. – Винахід може бути використано не тільки в чорній металургії для нагріву дуття доменних печей, а також в енергетиці для нагріву теплоносія (повітря, газу) до високих температур;

- назви суб'єктів професійної діяльності (із зазначенням на професійну приналежність, виконувані функції; партійну, організаційну, військовоорганізаційну приналежність; характер діяльності, умови праці; гендерну приналежність; вік суб'єкта діяльності): *relig. black/white clergy* – чорне духовенство, біле духовенство; *іст. Bluecoats* – Сині мундири; *розм. white collar* – білий комірець, *Green Armies, the Greens* – зелені повстанці, також *зеленоармійці*; *іст. Black and Tans* – англійські каральні загони в Ірландії після перевороту; *воєн. розм. White Tights, White Pantyhose, White Stockings* – білі колготки, спорт, жарг. *grays on trays* – старі екстремали тощо: *He was killed after rubbing out many bluecoats* [162]. – Він загинув у битві, перед цим убивши багато синіх мундирів. *China applies the death penalty to «white collar» crimes such as corruption* [172]. – Кунтай застосовує смертну кару за «білокомірцеві» злочини, такі як корупція. *The white clergy sent their sons there* [172]. – Усе біле духовенство посилало туди своїх синів.

When the Bluecoats came out to fight, Kicking Bird displayed his skill in military tactics by engaging the soldiers in a frontal skirmish while he sent two pincer columns to strike his enemy's flanks and rear [168]. – Коли «сині мундири» вийшли битися, Птах, що б'є Ногою продемонстрував своє мистецтво ведення бою: зав'язавши фронтальну сутичку із солдатами й одночасно вдаривши двома колонами з флангу і з тилу, він взяв противника в кліщі.

- назви професійних об'єднань (офіційні назви громадських і професійних організацій, об'єднань, гуртків; назви політичних організацій;

назви військових, військово політичних організацій і підрозділів): *Red Cross* – Червоний Хрест, Міжнародний червоний хрест (англ., ньому. *Das Rote Kreuz*); іст. *Blue Stocking Society* – товариство синіх панчо, політ. *Black Panthers, Black Panther Party for Self Defense* – «Чорні пантери», або Партія чорних пантер; іст. *Black Guards* – Чорна гвардія (англ.); іст. *Green Army* – Зелена армія особливого призначення: *So I am making my graceful transition into spinsterhood* [159]. – Так що я починаю благословенний перехід у країну синіх панчо. *If you would like to donate blood to help victims, you can do so by contacting your local red cross* [157]. – Якщо ви хочете здати кров для надання допомоги жертвам, це можна зробити в місцевому відділенні Червоного Хреста. *Then I repair to the branch of a tree and start to pick-off the black guards one by one* [156]. – Потім я вирушив до гіллястого дерева і почав прибирати чорних стражників одного за іншим.

- назва місця професійної діяльності (офіційні назви; неофіційні назви; назви місцевості, території із зазначенням на характер діяльності, статусу, характеру або призначення території): заг., політ. *The White House* – Білий дім; *green house* – парник, теплиця; *white room* – приміщення з особливо чистою атмосферою (для складання точних приладів); ком. *green company* – зелена компанія; політ., воєн. *grey zone, grey area* – сіра зона: *Expresses its deep concern for the questioning by the United States of America of the utility of the Kyoto Protocol for the protection of the environment against the detrimental green house effects* [155]. – Висловлюючи глибоке занепокоєння тим, що Сполучені Штати Америки ставлять під сумнів корисність Кіотського протоколу для захисту навколишнього середовища від шкідливого парникового ефекту. *The White House's current occupant is a more formidable obstacle to reform, but change is coming* [157]. – Нинішній мешканець Білого дому – набагато більш значна перешкода для реформ, але насуваються зміни.

- назва об'єктів професійної діяльності (сировинні матеріали; об'єкти вивчення, аналізу; процеси і явища; обладнання, (транспорт): *brown gold* –

коричневе золото, шоколадне золото; *black spot* – чорна плямистість, підвищена небезпека; *grey noise* – сірий шум, *green bullet* – зелені патрони: *We got the trash from the health food store, we got the green bullets, but we got nothing connecting these victims* [162]. – У нас є сміття з магазину здорової їжі, є «зелені» патрони, але немає нічого, що пов'язувало б жертви. *The introduction of a new sign for a «black spot» would not help to give any additional information that could not be expressed by one of the A-signs* [157]. – Запровадження нового знака для позначення ділянки дороги підвищеної небезпеки не забезпечить надання будь-якої додаткової інформації, яку не можна було б вказати за допомогою одного із знаків А.

- назви процесів, дій, інструментів, пов'язаних з професійною діяльністю (виробничі процеси; завдання і вказівки; процеси, що впливають на професійну діяльність): метал. *rusting* – штучне іржавіння; тех., метал, *white heat* – біле розжарювання; воєн. розм. *Blue line* – річка на мапі; мед. розм. *code black* – сигнал екстреної ситуації при виявленні загрози вибуху: *Zinc has a low melting point so it can easily be cast into intricate shapes. It is used in large amounts as a surface coating that protects iron and steel from corrosion and rusting* [158]. – Цинк має низьку температуру плавлення, що дозволяє застосовувати його для виробництва складних виливків; він часто застосовується для нанесення покриттів на залізо і сталь для їх захисту від корозії та іржі; кон. червона хвиля; *For anything on four wheels, this is the white heat of the anvil of the spearhead of evolution* [166]. – Для всього, у чого є 4 колеса, це як біле розжарювання на ковадлі на вістрі еволюції. *There have also been worrying developments along the Blue Line* [157]. – «Також місце викликають тривогу інциденти в районі річки «блакитної лінії».

- назви результатів професійної діяльності (вироблений продукт; звід документів, законів, правил; оцінка професійної діяльності; матеріальна винагорода): метал. *black copper* – чорна мідь, стр. *green concrete* – хибний (невитриманий) бетон, політ. *White paper* – Біла книга; воєн. *Bronze star*

medal – Орден Червоної Зірки: In any case, the green sprout chops up green concrete ... [173]. – Так чи інакше, але зелений пагін кришить хибний бетон ...

The White paper recommends that UNECE support and promote the ongoing work of the EU and River Commissions on addressing labour market challenges and strengthening the image of IWT [165]. – Біла книга рекомендує ЄЕК ООН підтримувати і стимулювати роботу, яка ведеться ЄС і річковими комісіями, що спрямована на врегулювання проблем на ринку праці й підвищення привабливості ОБТ. She has a Bronze Star Medal with V for Valor, two Army Commendation Medals, a Joint Service Commendation Medal [168]. – Вона нагороджена орденом Червоної Зірки за доблесть, двома медалями за успіхи у військовій підготовці.

У результаті тематичної класифікації досліджених ПМО, мотивованих за ознакою кольору, можна зробити висновок про те, що в подібних лексичних одиницях вербалізується інформація про всі основні категорії професійної діяльності (суб'єкт, об'єкт, інструмент, процес, результат). Таким чином, ознака кольору є актуальною й універсальною характеристикою професійного сприйняття навколишньої дійсності.

Виявлено, що в складі більшості досліджених термінів, професіоналізмів і професійних жаргонізмів, мотивованих ознакою кольору, використовуються базові колороніми. При цьому, у термінології актуалізується, в основному, пряме колірне значення колоронімів, а в усній професійній лексиці завдяки багатозначності найменувань кольору актуалізуються як прямі колірні значення, так і переносні, засновані на різних асоціаціях. У тих групах ПМО, де актуалізуються додаткові значення колірних найменувань, простежується зв'язок з певними історичними, економічними, культурними явищами і подіями.

3.2. Способи перекладу англійських фразеологізмів з компонентом кольоропозначення

Колір у різних мовах сприймається досить по-різному. Побут народу, його історичний розвиток, культура впливає на характер асоціативних рядів кольоропозначення та їх переносних значень. М. Шагал стверджував, що «є кольори, які належать певним країнам і певним людям» [49, с. 134]. Проблема сприйняття кольоропозначення розглядається в різних лінгвістичних напрямках, проте ця тема в перекладацькому ракурсі, на наш погляд, ще вивчена недостатньо.

При перекладі встановлюються мовні відповідності між вихідною мовою і мовою перекладу, зіставляються не тільки мовні форми, але також і мовне бачення світу і ситуації спілкування поряд з широким колом позамовних чинників, що визначаються загальним поняттям культури.

С. Г. Тер-Минасова у своїй роботі зазначає, що при перекладі наявний не тільки контакт двох різних мов, а й співдотик різних двох культур [124, с. 149].

Поля основних кольорів в українській та англійській мовах збігаються. Незважаючи на цей факт, існують істотні відмінності в сприйнятті колірного простору в носіїв цих мов. До того ж, при перекладі кольоропозначень слід враховувати ту обставину, що «значення деяких слів розпливчасті, кольоропозначення відповідають не певній одній точці колірного простору, але цілій його сфері» [33, с. 66].

Дані факти і викликають труднощі при інтерпретації кольоропозначень у літературі. При перекладі тексту, який би ідеальний і близький до оригіналу він не був, неминучі відмінності від тексту оригіналу: заміни, додавання, опущення, викликані такими факторами, як особистість перекладача і своєрідність його сприйняття оригіналу, різносистемних мов, відмінності соціокультурного середовища.

Звернемося до класифікації способів перекладу кольоропозначень, заснованих на методі випадкової вибірки: перекладацький збіг [48, с. 186]; перекладацькі трансформації [48, с. 186];

Наведемо кілька прикладів, що ілюструють кожен з виділених способів перекладу

а) перекладацькі збіги поділяються на повні збіги, що характеризуються тотожністю змісту, і часткові збіги, які проявляються в граматичній формі вираження в тому випадку, коли при тотожності змісту слова оригіналу відповідає в перекладі словосполучення, або навпаки.

«*It was; as though a black shadow stood at his elbow and urged him logo forward*» [152].– «... ніби якась чорна тінь невідступно переслідувала його ...». «*The result was s profound darkness lit only by candles*» [158]. – «Глибоку темряву злегка розганяло лише світло від палаючих свічок». *Um, God crated ... light and dark, heaven and hell ....*» [157].– «Хм ... Бог створив світ і тьму, рай і пекло ... ».

Матеріал дослідження показав, що в більшості випадків кольоропозначення мають еквівалентні збіги в мові оригіналу і в мові перекладу. На наш погляд, таке явище можна пояснити тим, що в двох мовах поля основних кольоропозначень збігаються; незважаючи на належність до різних культур, носії англійської та української мов мають багато спільного в сприйнятті колірною простору;

б) перекладацькі трансформації використовуються для того, «щоб текст перекладу з максимально можливою повнотою передавав всю інформацію, закладену в початковому тексті». Л.С. Бархударов зазначає, що «текст перекладу ніколи не може бути повним і абсолютним еквівалентом тексту першотвору» [16, с. 140]. Звернемося до прикладів: *It was stupid of him to have marked it with red pencil* [158]. – *І яка дурість з його боку, що він зазначив її олівцем. He listened, his gray eyes widening* [159]. – *Директор слухав співрозмовника, і його очі все більше і більше округлювалися від подиву. ... fear of fire in the chambers and a loupe's death in red flame ...*»

[164]. – «... жах можливої пожежі і страшної загибелі в полум'ї ... » або «побоювався, що в будинку спалахне пожежа, і він загине в полум'ї, як остання воша». У даних випадках при перекладі був використаний один із видів перекладацької трансформації – опущення. Найчастіше опущенню піддаються слова, що є семантично надмірними, тобто виражають значення, які можуть бути вилучені з тексту. При цьому, не відбувається втрата основної інформації.

Також одним із видів перекладацьких трансформацій є перефразування, що використовується в перекладі для більш реального передавання інформації, закладеної в тексті англійським автором, для українського кола читачів. Наприклад: *Oh, i'm in the north – the north black...* [156]. – «О..., я мешкаю в північній частині міста – найбруднішої». «*The woman's hands were tied, відлюку wrists now purple and swollen from chafing*» [169]. – «Руки жінки були пов'язані. Перетягнуті шнуром кисті опухли і почервоніли». «*Dick...tramped out of the room red as lire*» [166]. – «Дік...вискочив з кімнати з палаючим обличчям». Спосіб перекладу фразеологізмів залежить від співвідношення між одиницями вихідної мови та мови перекладу. У сучасній лінгвістиці виділяється три типи таких відношень:

а) є повна відповідність фразеологічної одиниці в мові перекладу. Таким чином, переклад здійснюється за допомогою вже закріпленого за ним еквівалента: *see through rose – coloured glasses* – дивитися крізь рожеві окуляри; *red as blood* – червоний як кров (криваво-червоний); *dark horse* – темна конячка; *black as coals* – чорні, як вуглини (зазвичай про очі); *black ingratitude* – чорна невдячність: *Well, I used to see you through rose-colored glasses, but I think we both know the day those came off* [167]. – Ну, раніше я дивилася крізь рожеві окуляри, але, я думаю, ми обидва знаємо, в який момент вони зникли. *The moon has become red as blood* [171]. – Місяць став червоним як кров. *My sources tell me that Kepner could be a dark horse* [172]. – Мої джерела стверджують, що Кепнер може бути темною конячкою. *My*

poor Edwin never knew that his Jack's heart is black as coal [165]. – Мій бідний Едвін поняття не мав, що серце його Джека чорне як вугілля. Ці фразеологізми повністю еквівалентні за значенням фразеологізмам, узятим з вихідної мови і перекладані з неї. Аналогічна внутрішня форма зберігається, тому ці стійкі вирази можна віднести до першої групи.

б) другу групу складають неповні еквіваленти, або аналоги: *yellow as a guinea* – жовте як лимон (зазвичай про осіб); *things look bad* – справи кепські; *all cats are grey in the dark* – вночі всі кішки сірі; *red as beet* – червоний як рак; *to be in black books* – бути в чорному списку; *as white as a ghost* – білий (блідий) як полотна; *white witch* – добра чарівниця; *white lie* – невинна брехня, брехня на спасіння; *prove that black is white* – видавати біле за чорне (одне за інше): *James wanted to learn more about that world – the black arts, witchcraft* [157]. – Джеймс хотів дізнатися більше про світ - чорної магії, чаклунства. *But the point being that, even though things look bad ... there's a rainbow around every corner ... and nothing but smooth sailing ahead!* [171] – Але сенс у тому, що навіть якщо справи кепські, за найближчим поворотом з'явиться веселка, а попереду в нас приємна морська прогулянка. *You boil yourself as red as beet* [164]. – Спочатку варишся в ній, поки не станеш червоним як рак. *The sheriff's lookin 'to put you in the Black Book* [168]. – Шериф шукає привід, щоб занести тебе в чорний список.

Неповні еквіваленти, володіючи подібним значенням, у той же час мають відмінності у внутрішній структурі, а також можуть не збігатися за деякими іншими критеріями (інша синтаксичне побудова, сполучуваність).

При перекладі фразеологізмів метод пошуку аналога є більш поширеним, ніж метод підбору еквівалентів.

в) третя група – фразеологічна одиниця не має в мові перекладу ні аналогів, ні еквівалентів. Вона є найчисленнішою і включає в себе безеквівалентні одиниці. Для їх перекладу використовуються так звані нефразеологічні способи, які являють собою переклад фразеологічної одиниці за допомогою лексичних засобів. При використанні таких моделей перекладу

неможливо уникнути деяких втрат в сфері конотації, експресивності, відтінків значень, тому перекладачі звертаються до нього в разі гострої потреби.

Одним із видів нефразеологічного перекладу є калькування, що полягає в послівному перекладі фрази. Для даного способу дуже важлива вмотивованість значення фразеологічної одиниці в цілому значеннями її компонентів, тобто можливість донести до реципієнта суть всього фразеологізму, а не переклад його окремих частин. Представляючи собою дослівний переклад, калькування можливе далеко не завжди, тому що послівне передавання змісту фразеологізму може призвести до повної втрати його значення. Серед розглянутих одиниць можна виділити лише один приклад калькування: *The grass is always greener on the other side of the hill (fence)* [167]. – *Трава завжди зеленіша з іншого боку пагорба (паркана)*. Такий переклад можливий лише в тому випадку, якщо створений образ семантично прозорий, тобто реципієнту не важко зрозуміти, про що йдеться. Переклад же фраземи або ідіоми за допомогою такого способу неприпустимий, оскільки може призвести до повного руйнування змісту і нерозуміння. У такому випадку варто відмовитися від підбору фразеологічного відповідника, зробивши переклад за допомогою вільного словосполучення. Іноді перекладач може стояти перед вибором використання того чи іншого типу відповідника, якщо можна дати кілька варіантів адекватного перекладу. У такому випадку йому самому належить вирішити, якому типу відповідника віддати перевагу.

Проведений аналіз кольоропозначення англійською і українською мовами дозволяє розширити наші знання про способи перекладу кольоропозначень і виявити їх особливості лінгвістичного характеру. Таким чином, переклад кольоропозначень з англійської мови українською є досить складним завданням і здійснюється за допомогою різних перекладацьких прийомів, які створюють наочний образ, несуть додаткову інформацію і надають певні емоційно-експресивні відтінки.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Дипломну роботу присвячено дослідженню особливостей англійських фразеологічних одиниць на позначення кольору. Робота над дипломною роботою в галузі перекладу відбувається в офісному приміщенні за робочим столом. Для виконання спеціалістом безпосередніх трудових обов'язків, робоче місце повинно бути забезпечено таким обладнанням: робочим столом та комп'ютерним кріслом, персональним комп'ютером (ПК), електронними та периферійними пристроями, засобами зв'язку, шафою для зберігання документів, різноманітним офісним приладдям, що забезпечує комфортні умови праці. Приміщення обладнане системою опалення, кондиціонером, зволожувачем повітря, пожежною сигналізацією та переносним вогнегасником.

4.1. Аналіз потенційних небезпек

Працюючи в галузі перекладу, а саме в офісному приміщенні, ми стикаємося з переліченими видами небезпек:

- ураження електричним струмом, у наслідок несправності електродобладнання, яке використовується під час виконання трудових обов'язків, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;

- механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць;

- нервово-психічні навантаження, через специфічність роботи працівників економіко-гуманітарної сфери, яка передбачає постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні

робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими). Подібний характер роботи може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, що може призвести до захворювань нервової системи, зниження наснаги на працю та стресових станів;

- кістково-м'язові порушення, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

- негативний вплив електромагнітних, в тому числі і рентгенівських випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;

- підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;

- незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітряобмін та опалювальної системи, які можуть викликати загальні захворювання;

- вірогідність загоряння, в зв'язку з використанням несправного електрообладнання, обігрівачів з відкритим теном, недотриманням, або порушенням правил протипожежної безпеки, відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;

- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей;
- негативні, нестійкі відносини у колективі в наслідок постійних емоційних зривів, які призводять до підвищених емоційних навантажень, негативний вплив монотонії, розвиток втоми, напруженості праці, інтелектуальних навантажень в наслідок великого обсягу інформації оброблюваної перекладачем, що може призвести до зниження імунітету та захворювань загального характеру;
- зорове перенапруження в наслідок перевантаження зорового апарату, значного розумового навантаження, черезмірною роботою за комп'ютером, що може призвести не тільки до погіршення зору, але й до виникнення захворювань загального характеру;
- статистичне навантаження при користуванні ПК під час одноманітної пози, що провокує появу тунельного синдрому та викривлення хребта.

4.2. Заходи щодо забезпечення безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою електроустановок») і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность».

Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення - 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожеженебезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до I класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів»

Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів», інструкцій з загальних питань охорони праці, пожежної безпеки, санітарії та електробезпеки. У цьому розділі містяться інструкції:

Для запобігання механічних травм необхідна раціональна організація робочих місць та дотримання техніки безпеки. Повний пакет документації, що регламентує питання з безпеки працівників, вміщує положення, інструкції, журнали інструктажів, в яких обов'язково потрібно робити помітки про виконані заходи. До цієї документації також відносяться накази і

розпорядження, де закріплюються працівники відповідальні за певні ділянки або обладнання.

Нервово напруження впливає на серцево-судинну систему, збільшуючи артеріальний тиск і частоту пульсу, а також на терморегуляцію організму та емоційні стани працівника. Особливу роль у запобіганні втоми працівників відіграють професійний відбір, організація робочого місця, правильне робоче положення, ритм роботи, раціоналізація трудового процесу, використання емоційних стимулів, впровадження раціональних режимів праці і відпочинку тощо. Боротьба зі втомою, в першу чергу, зводиться до покращення санітарно-гігієнічних умов виробничого середовища (ліквідація забруднення повітря, шуму, вібрації, нормалізація мікроклімату, раціональне освітлення тощо). Крім того, для профілактики втоми працівників застосовуються специфічні методи, до яких можна віднести засоби відновлення функціонального стану зорового та опорно-рухового апарату, зменшення гіподинамії, підсилення мозкового кровообігу, оптимізацію розумової діяльності.

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру. З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою.

Для запобігання статистичного навантаження при користуванні ПК рекомендовано використовувати перерви в роботі 10 хв. через кожні дві години для запобігання викривлення хребта. Синдром зап'ястного каналу, або тунельний синдром зап'ястя, який може бути наслідком хронічної травми, трапляється у людей внаслідок тривалої роботи з мишею: постійні напруга і здавлювання приводить до мікротравм, здавлювання нерва прилеглими оточуючими тканинами, через що виникає набряк.

У всіх випадках, коли виробничі обставини не дозволяють застосувати регламентовані перерви, тривалість безперервної роботи з персональним комп'ютером не повинна перевищувати 4 години. При 12-годинній робочій зміні регламентовані перерви повинні встановлюватися в перші 8 годин роботи аналогічно перервам при 8-годинній робочій зміні, а протягом останніх 4-х годин роботи, незалежно від характеру трудової діяльності, через кожну годину тривалістю 15 хвилин (п. 5.9 та п. 5.10 ДСанПіН 3.3.2.007-98).

Щоб тунельний синдром вас не турбував, потрібно дотримуватися кількох правил організації робочого місця:

- оптимальна висота клавіатури від підлоги – 65-75 см;
- наявність ергономічних і зручних особисто для вас миші і клавіатури;
- можливість регулювання висоти і нахилу клавіатури (відстань від поверхні стола до середини клавіатури
  - не більше 30 мм, кут підйому клавіатури – від 2° до 15°);
  - наявність у клавіатури підставки для рук;
  - наявність килимка для миші з захистом від тунельного синдрому (спеціальний виступ забезпечує правильне положення кисті);
  - наявність стільця або крісла з підлокітниками.

При роботі з мишкою і клавіатурою також слід дотримуватися певних правил. Коли ви набираєте текст, рука повинна бути зігнута в лікті під прямим кутом (90°), а при роботі з мишкою стежте, щоб кисть була прямою і

лежала на столі якнайдалі від краю. До речі, час роботи з комп'ютером слід обмежити до дійсно необхідного.

Щоб попередити викривлення хребта потрібно робити спеціальні вправи та трохи міняти позу сидіння – чим частіше, тим краще. Ці вправи допоможуть поліпшити кровообігу в м'язах і розтягнути їх. Комплекс вправ потрібно повторювати приблизно кожні 45 хвилин, тривалість однієї вправи – 1-2 хв.

4.3. Заходи щодо забезпечення виробничої санітарії та гігієни праці

Для запобігання несприятливого впливу на людину шкідливих факторів, які супроводжують роботу перекладача розроблений ряд санітарно-гігієнічні вимог.

Показники мікроклімату в офісних приміщеннях відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6-042-99 «Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень», ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны» і ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень». Роботи в приміщеннях обслуговування клієнтів з питань перекладу текстів, належать до категорії Іб - легка робота, тому встановлені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату: - у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40- 60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с; - у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40- 60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с. Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення» в офісних приміщеннях використовується природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, використовуються сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори. Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втоми.

Розрахунок освітлення для приміщення розміром 10x10x3 м, з типом світильника ЛПО (растровий), $L/h = 1,4$, колір стелі, стін, підлоги (рст, рс, рп): 70%, 50%, 30%. Згідно з умовами праці обираємо нормовані показники штучного освітлення основних приміщень: для кабінетів і робочих кімнат, площина нормування освітленості, висота площини над підлогою $h_p = \Gamma - 0,8$ м, розряд і подразряд зорової роботи Б-1, освітленість робочих поверхонь при загальному освітленні $E_n = 300$ лк.

Визначаємо коефіцієнт запасу k_z , що дорівнює 1,4.

Розраховуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт};$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника.

$$N_p = \frac{10}{(3-0,8) \cdot 1,4} = 3,25 \approx 4 \text{ шт}$$

Визначаємо максимально припустиму відстань між рядами світильників $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м};$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

$$L_{\max} = \frac{10}{4} = 2,5 \text{ м}$$

Визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)};$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

$$i = \frac{10 \cdot 10}{(3-0,8) \cdot (10+10)} = 2,27$$

Приймаємо $i = 2,25$.

Визначаємо значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильниками вибраного типу.

Вибирається в залежності від виду джерела світла, типу обраного світильника, коефіцієнтів відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення.

$$\eta = 56\%$$

Визначаємо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_{Σ} :

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}{\eta}, \text{ лм};$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_3 – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{300 \cdot 10 \cdot 10 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,56} = 82500 \text{ лм}.$$

Визначити умовну загальну кількість світильників у приміщенні $N_{св}^*$:

$$N_{св}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт};$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м.

$$N_{св}^* = \frac{10 \cdot 10}{6,25} = 16 \text{ шт}$$

Обираємо потрібний тип світильника:

Тип світильника: ЛПО растровий;

Лампа: Т8 (люм);

Кількість (n) і потужність ламп: 4x18;

Габарити: $A = 650$ мм, $B = 159$ мм, $C = 74$ мм;

Ступінь захисту: IP20;

Електричний захист: Клас 1.

Розраховуємо світловий потік умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_\Sigma}{N_l^*}, \text{ лм};$$

де: Φ_Σ – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_l^* = N_{св}^* \cdot n, \text{ шт};$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_l^* = 16 \cdot 4 = 64 \text{ шт};$$

$$\Phi_l^* = \frac{82500}{64} = 1289 \text{ лм}.$$

Вибираємо тип стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи Φ_l , і знайти коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l):

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l}.$$

$$m = \frac{1289}{1200} = 1,074.$$

Визначаємо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні N_{ce} :

$$N_{ce} = N_{ce}^* \cdot m, \text{ шт};$$

де: N_{ce}^* – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт.

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

$$N_{ce} = 16 \cdot 1,074 = 17,2 \approx 18 \text{ шт.}$$

Визначаємо фактичну кількість ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{ce} \cdot n, \text{ шт};$$

де: N_{ce} – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_l = 18 \cdot 4 = 72 \text{ шт.}$$

Визначаємо загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_l \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}, \text{ лк};$$

де: Φ_l – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

N_l – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

$$E_p = \frac{1200 \cdot 68 \cdot 0,58}{10 \cdot 10 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 314,18 \text{ лк.}$$

Виходячи з розрахунків освітлення в приміщенні $E_p = 314,18$ лк, що відповідає нормам.

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках.

4.4. Заходи з пожежної безпеки

Забезпечення пожежної безпеки є важливою частиною політики будь-якої установи. Пожежна безпека регламентується державними стандартами НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні».

За ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004, IDT)» та згідно «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677, визначені пожежі класів Е – горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В та А – пожежа, що супроводжуються горінням твердих матеріалів, зазвичай органічного походження, під час горіння яких, як правило, утворюються тліючі вуглини. Відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою» та СНиП 2.09.02-85* «Производственные здания» визначаємо, що наш об'єкт належить до категорії Д – знижено пожежонебезпечна.

Відповідно до вимог ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги», для забезпечення безпечної евакуації людей повинні передбачатися заходи, спрямовані на створення умов для своєчасної та безперешкодної евакуації людей у разі виникнення пожежі та захист людей на шляхах евакуації від дії небезпечних чинників пожежі.

Евакуаційні виходи, шляхи евакуації повинні мати позначення з використанням знаків безпеки згідно з ДСТУ ISO 6309, ДСТУ 7313, ГОСТ 12.4.026. Згідно вимог ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту» є необхідність обладнання будинків і приміщень системами: автоматичного пожежогасіння, пожежної сигналізації, протидимного захисту, оповіщення про пожежу та управління евакуацією людей, централізованого пожежного спостереження, а також вимоги до проектування та улаштування таких систем визначаються ДБН В.2.5-56 та іншими НД.

Відповідно до вимог «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677, обираємо для даного типу приміщення 1 порошковий вогнегасник типу ВП-5 ємкістю 5 л, що використовуються у виробничих, сільськогосподарських, складських та лабораторних будинках і приміщеннях, адміністративних, побутових будинках і приміщеннях та спорудах промислових підприємств, громадських будинках та спорудах, в гаражах та автомайстернях.

Площа офісу складає 100 кв.м. і згідно рекомендаціям щодо оснащення приміщень переносними вогнегасниками оснащена наступними засобами протипожежної безпеки:

- вуглекислотний вогнегасник ВВК-5 місткістю 5л;
- система автоматичного спринклерного пожежогасіння;
- пожежна сигналізація комбінованого типу що реагує на зміну температури та дим.

На стіні перед виходом з приміщення відділу є план та схема евакуації внаслідок виникненні пожежі, а також тривожна кнопка виклику пожежної служби.

4.5. Заходи щодо забезпечення безпеки у надзвичайних ситуаціях

Надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання

населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності. Згідно зі ст. 8 закону України "Про цивільну оборону України" "Керівництво підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності і підпорядкування забезпечує своїх працівників засобами індивідуального та колективного захисту, організовує здійснення евакозаходів, створює сили для ліквідації наслідків НС та забезпечує їх готовність до практичних дій, виконує інші заходи з цивільної оборони і несе пов'язані з цим матеріальні та фінансові витрати в порядку та обсягах, передбачених законодавством".

На об'єктах підвищеної небезпеки (радіаційно-, хімічно-, вибухонебезпечних) створюються локальні системи виявлення загрози виникнення НС і оповіщення працівників цих об'єктів та місцевого населення, що проживає в зоні можливого ураження (згідно з законом України "Про цивільну оборону України" власники таких об'єктів відповідають за захист населення, що проживає в зонах можливого ураження від наслідків аварій на цих об'єктах). Відповідно до затвердженої Державної цільової соціальної програми розвитку цивільного захисту на 2009-2013 роки, вищеназвані локальні системи мають бути створені до 2013 року на всіх об'єктах підвищеної небезпеки.

Відповідальність за цивільний захист об'єкта несе керівник цього об'єкта, він є начальником ЦЗ об'єкта і підпорядковується своєму старшому начальнику (міністерства чи відомства), а в оперативному відношенні начальнику цивільного захисту міста чи району. Начальник цивільного захисту об'єкта несе відповідальність за:

- створення, організацію, підготовку і дієздатність системи цивільного захисту на підпорядкованому об'єкті;
- забезпечення захисту персоналу (а на об'єктах підвищеної небезпеки і за захист населення, що проживає в зонах можливого ураження від наслідків аварій на цих об'єктах) під час загрози або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру

- організацію і здійснення заходів щодо попередження НС, а у разі їх виникнення – за мінімізацію збитків від них;
- створення і організацію роботи системи оповіщення на об'єкті;
- створення і організацію роботи комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, а також евакуаційної комісії об'єкта;
- постійну готовність органів управління і невоєнізованих формувань об'єкта до функціонування в мирний і воєнний час;
- фінансове та матеріально-технічне забезпечення заходів у сфері цивільного захисту;
- підготовку і навчання персоналу до дій у НС.

Органом управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту об'єкта є штаб цивільної оборони та надзвичайних ситуацій (штаб ЦЗ та НС) (далі – штаб ЦЗ). Штаб ЦЗ очолює начальник штабу, який є першим заступником начальника ЦЗ об'єкта. До складу штабу входять заступники начальника штабу і необхідні спеціалісти. Штаб комплектується як штатними працівниками ЦЗ об'єкта так і посадовими особами підприємства, не звільненими від виконання своїх основних обов'язків.

Начальник штабу ЦЗ відповідає за безпосередню організацію та функціонування сил і засобів цивільного захисту під час загрози або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру. Він має право віддавати розпорядження з питань цивільної оборони, захисту від НС техногенного, природного та воєнного характеру від імені начальника цивільного захисту об'єкту.

Начальник штабу ЦЗ несе відповідальність за:

- організацію своєчасного оповіщення і збору персоналу об'єкта;
- організацію роботи і узгодженість дій створених на об'єкті органів управління і структурних підрозділів цивільного захисту;
- розробку планової документації з питань цивільного захисту, її своєчасне уточнення і коригування;

- стан готовності особового складу невоєнізованих формувань цивільного захисту до дій за призначенням;
- своєчасне доведення до виконавців рішень начальника цивільного захисту та організацію контролю за їх виконанням;
- організацію збору і аналізу інформації щодо вірогідного виникнення надзвичайних ситуацій, відпрацювання пропозицій щодо захисту персоналу (а на об'єкті підвищеної небезпеки і населення, що проживає в зоні можливого ураження від наслідків аварії на цьому об'єкті) від їх наслідків;
- виконання заходів, спрямованих на підвищення стійкості роботи об'єкта в воєнний час та при виникненні надзвичайної ситуації техногенного або природного характеру;
- організацію взаємодії з місцевими органами державної влади, підрозділами МНС України, аварійно-рятувальними службами тощо;
- організацію спеціальної підготовки і підвищення кваліфікації персоналу у сфері цивільної оборони, захисту від надзвичайних ситуацій.

На великому об'єкті для організації і проведення заходів захисту від НС на базі відповідних структурних підрозділів (відділів, цехів тощо) об'єкта, в залежності від характеру його виробничої діяльності створюються служби цивільного захисту:

- оповіщення і зв'язку;
- протипожежна;
- аварійно-технічна;
- сховищ і укриттів;
- медична;
- охорони громадського порядку;
- протирадіаційного та протихімічного захисту;
- харчування та торгівлі;
- автотранспортна;
- матеріально-технічного постачання та інші.

На невеликому об'єкті служби ЦЗ не створюються, а їх функції при необхідності виконують структурні органи управління цього об'єкта. Керівники цих служб (керівники підрозділів на базі яких створені ці служби) відповідають за постійну готовність сил і засобів, за забезпечення підлеглих формувань спеціальними засобами (засобами індивідуального захисту, спецобладнанням, апаратурою, приладами, технікою тощо), за навчання діям у надзвичайних ситуаціях.

Для виконання завдань цивільного захисту на об'єкті створюються невоєнізованні формування. Вони поділяються на формування загального призначення (наприклад, рятувальні загони, команди, групи) і формування служб (команди, групи, дружини, ланки, пости).

Таким чином, нами детально було розглянуто вимоги, які пред'являє чинне законодавство України до охорони праці офісних співробітників. На сьогоднішній день ми спостерігаємо прикру тенденцію, коли в більшості офісів такі вимоги не виконуються, а інколи взагалі ігноруються. Це ми можемо неозброєним оком побачити, зокрема, на прикладі вимог до площі офісного приміщення. На жаль, таких прикладів досить багато. Проте, недобросовісним роботодавцям не варто забувати про відповідальність, яка встановлена чинним законодавством України за порушення вимог щодо охорони праці.

У розділі були визначені та проаналізовані небезпечні та шкідливі фактори на робочому місці перекладача: ураження електричним струмом, механічне травмування, нервово – психічні навантаження, негативні відносини у колективі, кістково – м'язові порушення, підвищений рівень шуму, підвищений рівень вібрації, незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, перенапруження зорового аналізатора, вірогідність загоряння та неправильні дії персоналу. Було запропоновано заходи по забезпеченню безпеки на робочому місці.

ВИСНОВКИ

Світ фразеології великий і різноманітний і кожний аспект його дослідження, безумовно, заслуговує на належну увагу. У фразеології, як і в будь-якій науці, є суперечливі питання, які актуальні й донині. Особливий інтерес становлять дослідження саме фразеологічних одиниць, які яскраво виявляють своєрідність побуту й культури народу. Єдиного загальноприйнятого визначення фразеологізму, яке поділяли лінгвісти різних шкіл, не існує. Проте при визначенні фразеологізму можна виділити такі основні аспекти: надслівність або полілексемність, цілісність значення, стійкість, ідіоматичність та образність.

Семантичне перетворення – основна ознака ФО. Словосполучення стає фразеологізмом не тому, що набуває стійкість уживання, а насамперед тому, що піддається семантичному перетворенню. Формування цілісного значення ФО відбувається шляхом переосмислення її компонентів. Значеннєве зрушення спричиняє втрату власного значення компонентів ФО й до появи в них нового значення реалізується лише в цій одиниці. Переосмислення відбувається шляхом: метафоризації вільного словосполучення й перенесення вільного словосполучення, тобто метонімії.

Серед фразеологізмів в особливу групу виділяються фразеологізми-колоніми, відмінною рисою яких є наявність у їхній структурі головного компонента – лексеми на позначення кольору. Феномен кольору, кольоросприйняття й процес кольорозначення є предметом численних досліджень як у зарубіжній, так і у вітчизняній науці. Спостерігається значний інтерес до виявлення національно-специфічних особливостей колірної лексики в різносистемних мовах.

Дослідивши ФО англійської мови, до складу яких входять лексеми на позначення кольору в синхронічному та діяхронічному аспектах, розглянувши їх природу та специфіку компонентів-складників, проаналізувавши особливості вживання цих мовних одиниць, можна зробити

такі висновки: Термін «колоронім» (лат. color «колір» +грец. ονυμ «ім'я»), яким називають фразеологізми на позначення кольорів, є, на наш погляд, більш вдалим, оскільки він може бути застосований для позначень назв будь-яких колірних відтінків (у тому числі й ахроматичних). Цілком можливо, що даний термін дістане досить широке поширення, оскільки він утворений на основі розповсюдженої моделі, за якою були утворені такі терміни, як гідронім, зоонім, фітонім та інші.

Будучи компонентом ФО, колоронім може виконувати такі функції: номінативну; змістоутворювальну; змісторозрізнявальну; атрибутивну. Певний відсоток становлять фразеологізми, до складу яких лексеми на позначення кольору ввійшли в прямому значенні. У деяких інших випадках психологічне тлумачення кольору було основним при утворенні значення фразеологізму, яке має як позитивне, так і негативне оцінне значення.

Як показало дослідження, в англійській мові найбільшу кількість становлять ФО з колоронімом *black*. На другому місці фраземи з компонентом *blue*. Далі у порядку зменшення йдуть такі назви кольорів, як *white, red, green, yellow, rosy, pink, grey, brown, purple*.

Ще одним явищем, що становить лінгвістичний інтерес, є «палітра» колоронімів, використовуваних у професійно маркованих одиницях, які побудовані за однією словотвірною та лексико-семантичною моделлю. У таких виразах можуть актуалізуватися як пряме, колірне значення колоронімів, так і їх переносне, символічне значення.

Стійкі вирази з колоронімами також піддаються дії різних лінгвістичних процесів. Це, перш за все, конкретизація і термінологізація, що спричиняють формування професійно маркованих одиниць, а також багатозначність спеціальних лексем з колоронімами. Крім того, спостерігається формування омонімів, коли один і той же вираз може використовуватися в декількох професійних сферах у різному значенні.

Формування й розвиток професійно маркованих одиниць з колоронімами відбувається під впливом екстралінгвістичних чинників. У

багатьох з них відображаються не тільки прямі колірні й універсальні символічні значення, а й національно-специфічні особливості, асоціації з культурними, історичними, економічними реаліями.

Незважаючи на деякі розбіжності у вживанні назв кольорів у різних мовах, переважна більшість ФО англійської мови при перекладі зберігає свою структуру. Отже, питання про переклад колоронімів у літературі є не таким легким, як може здатися на перший погляд, і викликає певні труднощі у перекладачів. На перший план виступає не лише компетенція перекладача, але й глибоке знання культурних, соціальних та інших особливостей у сфері колористики, що характерні для певних народів. Переклад колоронімів вимагає володіння певними фоновими знаннями та розуміння мовної картини світу. Як правило, перекладаючи фразеологізми англійської мови на українську з використанням колоронімів, вживається точний відповідник лексеми на позначення кольору.

Входячи до складу фразеологізмів, назви кольорів у деяких випадках втрачають своє первинне значення (ознака кольору) і набувають зовсім інших семантичних відтінків. У певних ФО можна виокремити значення компонента, в інших це неможливо, бо взаємодія всіх компонентів фрази породжує її значення. Семантика кожного з компонентів по-різному виявляється в різних типах ФО.

Унікальні, специфічні риси в семантиці ФО з колірним компонентом пояснюються особливостями асоціацій, які виникають в зв'язку з будь-яким кольором, деякими відмінностями в здатності поєднання компонента в різних мовах як наслідок специфіки ряду лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників: історичних реалій, традицій, менталітету. Досліджений етимологічний матеріал розкриває історію походження деяких фразеологізмів з колоронімами, особливості їх уживання, які пов'язані з віруваннями, традиціями, звичаями, релігією, реаліями сьогодення, різноманітністю культурних, історичних традицій, соціально-економічними, географічними особливостями, а також менталітетом різних народів.

SUMMARY

The topic of this diploma work is semantic-structural analysis of English colour idiom in Ukrainian translation. In our days this theme is vital because phraseological units (FU) are important not only to enrich vocabulary, but also to create opportunities in terms of different semantic shades, concrete, strengthening decompound and action sequences, performance, diversity in the views. This study of phraseological component to describe colours is a substantial layer of the phraseology of English and Ukrainian languages, allowing examine the data language most deeply and comprehensively and learn the culture, traditions and mentality of people who speak them.

Colour naming, expressing vital-necessary concepts, plays an important role in the emergence of the PhU and consequently, in the development of the entire phraseological system of any language. Having significant aesthetic possibilities (semantic wealth and the ability to create new, expressive-figurative meanings), colour values are used in the process of phraseological nomination actively. These lexical units make up a significant component of many PhUs, since colour is one of the most distinct features of an object, and no object of the outside world exists outside the colour, and colour characteristics are a necessary element of visualization of the surrounding space.

Thus the topicality of the research is determined by the fact that within the framework of modern linguistic science, the theoretical and practical significance of phraseologisms-colouronies reflecting the peculiarities of national consciousness has not been determined yet and their place in the linguistic picture of the world has not been studied

The object of diploma work is the lexical-semantic and functional features of colour idioms when translated into Ukrainian.

The subject of investigation is phraseological unit with a component of designating colours (colouronyms) in modern English.

The goal of the work is to determine the lexical-semantic and functional peculiarities of English phraseologisms to denote colours when translated into Ukrainian.

The goal includes solution of the following tasks: to study the issue about the definition of «phraseological unit», «colouronym» as the object of linguistic research; to identify their features; to find out the features of phraseological units with colours in modern English and make their lexical-semantic analysis; to study the functioning features of the English colouronyms in the composition of professional marked units and to trace their connection with certain historical, economic, cultural phenomena and events; to outline the specifics of the phraseologism-colouronymes translation and determine and explore ways of translation transformations used during their translation.

Our investigation is based on descriptive, comparative methods, the method of linguistic analysis and analysis of lexicographical sources, the elements of conceptual and componential analyses.

The structure of the diploma work is as follows.

The first section describes the theoretical principles of definition «phraseologism» or «phraseological units» and «colouronym» and their features. The vocabulary of a language is enriched not only by words but also by phraseological units. Phraseological units are word-groups that cannot be made in the process of speech, they exist in the language as ready-made units. They are compiled in special dictionaries. V. Teliya considers that phraseological units «may be regarded as standards or stereotypes of a national worldview and due to their symbolic features and in this way they assume the role as the exponents of cultural symbols». In phraseological unities the meaning of the whole can be guessed from the meanings of its components, but it is transferred (metaphorical or metonymical), e.g. *to play the first fiddle (to be a leader in something)* etc. The meaning of the whole word combination is not the sum of the meanings of its components, but it is based on them and the meaning of the whole can be inferred from the image that underlies the whole expression, e.g. *to get on one's nerves*.

Among phraseologisms there is a special group distinguished phraseologisms-colouronyms, the distinguishing feature of which is the presence in their structure of the main component – colour. The term «colouronym» received fairly wide use, since it was founded on the basis of widespread model, which was formed by terms such as Hydronym, zoon, Phyto, etc.

Colour idioms within the FU, depending on the type of reconsideration, have varying degrees deactualization): save denotating meaning of these lexemes often stored in analogical and comparative phrases; semantics of colour idiom expressed implicitly, because of the degree of different interpretation in the composition of phraseological metaphor. Therefore, these lexemes can be used both in direct and figurative meaning. As a component of FU, colour idiom can be performed the following functions: nominative; meaning formation; meaning distinguish; attributive. The most important characteristic of a colour is polyvalence i.e. its inclusion into different semiotic systems. In language categories the polyvalence of colour manifests itself in not only the ability to denote, reflect specific qualities or perform stylistic functions, but also in the ability to influence people.

The analysis of colouronyms includes the following elements: the primary semantics of the word and the meanings of metaphoric transfer (i.e. its dictionary description); the role and meaning of the colour in traditional national culture; the inherent influence of the colour and associations it causes (i.e. the psychosemantic aspect); the representation of the given colour in phraseological stock of the language; the degree of involvement of the colour in contemporary national worldview.

In the second section, we have analyzed the colour idioms to have in its semantics colouronym *black, blue, white, red, green, yellow, rosy, pink, gray, brown, purple, orange*. As shown studies in English most of colour idioms have colour of black. In second place phrasemes have component of blue. Then, in descending order there are such colours as white, red, green, yellow, rosy, pink, grey, brown, purple, orange. Among the idioms there are phrasemes to include two or more colour idioms. The names of these colours are commonly used does not

exist – black and white for Newton's theory. However, according to Goethe's thinks, black and white is the primary formation of other colours: it is necessary to form colour must be light and darkness.

The third section demonstrates the peculiarities of English colouronym composed of professional marked units traced their connection with certain historical, economic, cultural phenomena and events. As we've known innovations in different sciences and industries are being reflected in language. The formation and development of professional marked units with colouronyms takes place under the influence of extra-linguistic factors. Many of them display not only direct colour and universal symbolic meanings, but also national-specific features, associations with cultural, historical, economic realities.

Despite some differences in the use of colours in different languages, the majority of English idioms preserve its structure in translation. So, in literature the question of colour idioms translation is not easy as it may seem and has some difficulty in translation. At the first plan it is not only the competence of translators, but also deeply knowledge of cultural, social and other features in field of colour idioms being characteristic for certain people. The translation of colour idioms requires possession of certain background knowledge and understanding of the language world. As a rule, translated idioms from English into Ukrainian, Russian, using colour idioms are used exact lexemes to describe colour.

Entering into the phraseological composition, in some cases the names of colours lose their original meaning (character of colours) and become quite different semantic shades. Certain idioms can be distinguished important component in the other ones are not possible, because the interaction of all components of phraseological unit generates its value. The semantics of each component are differently expressed in different types of idioms.

The research of colour idioms, including English and Ukrainian, occupies an important place in the context of fiction, as colour idioms have substantial layer in the vocabulary of the languages and widely used in literature.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакумов С. И. Современный русский литературный язык. М. : Советская наука, 1942. 182 с.
2. Авалиани Ю. Ю. Понятие структурообразовательной типологии фразеологических единиц: материалы XXV научной конференции СГУ // Актуальные вопросы фразеологии. Самарканд, 1968. С. 1–18.
3. Авксентьев Л. Г. Семантична структура фразеологічних одиниць сучасної української мови та особливості її формування // Мовознавство. К., 1987. № 1. С. 43–46.
4. Алимпиева Р. В. Семантическая значимость слова и структура лексико-семантической группы: (на материале прилагательных цветообозначений русского языка). Исследования по семантике. Л. : Нева, 1986. 256 с.
5. Алефиренко М. Ф. Фразеология в свете современных лингвистических парадигм: монография. М. : ООО Изд-во «Элпис», 2008. 271 с.
6. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии. Л. : Изд-во ЛГУ, 1963. 230 с.
7. Арбекова Т. И. Лексикология английского языка (практический курс): учебное пособие для 2–3 курсов институтов и факультетов иностранного языка. М. : Высшая школа, 1977. 276 с.
8. Аркуша О. Колороніми в структурі фразеологізмів в англійській мові. Херсон : ХНТУ, 2001. 32 с.
9. Арсентьева Е. Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц (на материале фразеологических единиц, семантически ориентированных на человека в английском и русском языках). Казань : Изд-во КГУ, 1989. 123 с.

10. Архангельский В. Л. Устойчивые фразы в современном русском языке. Ростов-на-Дону, 1964. 228 с.
11. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. : УРСС: Едиториал УРСС, 2004. 571 с.
12. Бабкин А. М. Русская фразеология, ее развитие и источники. Л. : Наука, 1970. 263 с.
13. Балли Ш. Французская стилистика / пер. с фр. К. А. Долинина. М. : Изд-во Иностран. лит., 1961. 392 с.
14. Баранов А. Н., Добровольский Д. О. Аспекты теории фразеологии. М. : УРСС, 2008. 287 с.
15. Баранов А. Н., Добровольский Д. О. Принципы семантического описания фразеологии // Вопросы языкознания. М., 2009. № 6. С. 21–34.
16. Бархударов Л. С. Язык и перевод. М. : Высшая школа, 1975. 258 с.
17. Бахилина Н. Б. История цветообозначений в русском языке. М. : МГУ, 1975. 296 с.
18. Бедоидзе Л. Г. Фразеологические единицы с компонентом цвета в немецком, русском и осетинском языках : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германские языки» / Таганрогский государственный педагогический институт. Таганрог, 1997. 22 с.
19. Белов А. И. Цветовые этнодеждымы как аспект этнопсихолингвистики // Этнопсихолингвистика. М. : Наука, 1988. С. 49–58.
20. Бережных Е. Ю. Цветообозначения и их символика в русском и испанском языках : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : [спец.] 10.02.20 «Языкознание. Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Казанский государственный университет им. В. И. Ульянова-Ленина. Казань, 2009. 26 с.

21. Бессонова Л. А. Цветофразеологизмы как средство познания национальной культуры на занятиях по РКИ // Карповские научные чтения. Минск : ИВЦ Минфина, 2016. Ч. 1. С. 158–162.
22. Білодід І. К. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія. К. : Наукова думка, 1973. 439 с.
23. Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання. Харків : Фоліо, 2006. 623 с.
24. Борисова Д. Н. К проблеме выбора термина для названия форм цветообозначения в языке // Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение. Челябинск, 2008. Вып. 23. № 21 (122). С. 32–37.
25. Булаховський Л. А. Вибрані праці в п'яти томах. К. : Мрія, 1978. Т.3. 591 с.
26. Буслаев Ф. И. Русские пословицы и поговорки. М. : Высшая школа, 1954. 654 с.
27. Василевич А. П. Исследование лексики в психолингвистическом эксперименте: на мат-ле цветообозначений в языках разных систем / отв. ред. д.ф.н. В. Н. Телия. М. : Наука, 1987. 214 с.
28. Василевич А. П., Кузнецова С. Н., Мищенко С. С. Цвет и названия цвета в русском языке / под общ. ред. А. П. Василевича. Изд. 2 -е. М. : Изд-во ЛКИ, 2008. 216 с.
29. Василевич А. П. Психолингвистическая значимость слов – цветообозначений в разных языках. Экспериментальные исследования в психолингвистике. М. : Мысль, 1982. 319 с.
30. Василевич А. П., Скокан Ю. Н. К методике сопоставительного исследования (на примере лексики цветообозначений) // Вопросы языкознания. М., 1996. С. 103–111.
31. Васильевич Л.П. Цветообозначения как проблема терминологии и перевода. М. : Наука, 1987. 286 с.

32. Василевич А. П. Языковая картина мира цвета: Методы исследования и прикладные аспекты. : дис. ... док. филол. наук: [спец.] 10.02.19 «Теория языка» / Российская академия наук, институт языкознания. М., 2003. 95 с.
33. Васильев А. И. Фразеологическая система древнерусского языка: Аспекты исследования: монография. Казань : Салават, 2011. 363 с.
34. Вейнрих У. О семантической структуре языка // Новое в лингвистике. М. : Прогресс, 1970. С. 45–57.
35. Вейнрейх У. Опыт семантической теории // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая семантика. М. : Прогресс, 1981. Вып. 10. С. 50–176.
36. Вежбицкая А. Обозначения цвета и универсалии зрительного восприятия // Язык. Культура. Познание. М. : Русские словари, 1996. С. 231–292.
37. Вендина Т. И. Введение в языкознание: учебное пособие для педагогических вузов. М. : Высшая школа, 2001. 288 с.
38. Вендина Т. И. Цвет в этнокультурной системе русского, старославянского и древнерусского языков. М. : Высшая школа, 1999. 269 с.
39. Виноградов В. С. Лексикология испанского языка. М. : Высшая школа, 1994. 191 с.
40. Волкова М. В. Исследование семантических и словообразовательных особенностей колоронимов-конверсивов // Древняя и новая Романия. М., 2015. Т. 15. № 1. С. 61–70.
41. Гаврин С. Г. Изучение фразеологии русского языка в школе : пособ. для учителя. М. : Учпедгиз, 1963. 151 с.
42. Гатауллина Л. Р. Обзор взглядов на цвет в рамках различных лингвистических концепций // Вопросы функционирования языковых единиц. Уфа, 2004. С. 45–56.
43. Гвоздарьев Ю. А. Рассказы о русской фразеологии. М. : Мир знаний, 1988. 192 с.

44. Герасименко И. А. О семантике колоративов румяный, русый, рыжий в текстах русского фольклора: лингвокультурологический аспект // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. Дніпропетровськ, 2013. № 2. 165–168. URL: <http://rmebrk.kz/journals/282/51724.pdf#page-165> (дата звернення: 20.03.2017).

45. Гинзбург Р. З., Хидекель С. С., Князева Г. Ю. Лексикология английского языка : учебник для ин-тов и фак. иностр. яз. М. : Высшая школа, 1979. 269 с.

46. Гончаренко Е. А., Уланович О. И. Цветосимволизм в культуре и языковой картине мира // Языковая личность и эффективная коммуникация в современном поликультурном мире. Минск : Изд. центр БГУ, 2013. С. 14–18. URL: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/166265/1/14_-18.pdf (дата звернення: 02.07.2018).

47. Горн Е. А. Проблема номинации форм цветообозначения в современной гуманитарной науке // Язык и культура. 2013. № 7. С. 59–63. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_20390_440_28482797.pdf (дата звернення: 08.11.2017).

48. Давидян З. О. Семантика цветообозначений bleu / azul во французском и испанском языках (универсальное и национальное) // Вестник Волгоградского гос. ун -та. Сер. 2. Языкознание. Волгоград, 2009. №1(9). С. 185–188.

49. Давидян З. О. Способы перевода цветообозначений с французского языка на испанский // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 2. Вып. 7. Волгоград, 2008. С. 134–137.

50. Добровольский Д. О. Национально-культурная специфика во фразеологии // Вопросы языкознания. М., 1997. № 6. С. 37–48.

51. Дубровина К. Н. Семантико-стилистический анализ лирики Ф. Гарсиа Лорки (на материале цветообозначений) : автореф. дис. на получение науч. степени канд. филол. наук : [спец.] 10.02.20

«Филологические науки» / Академия наук, институт языкознания. М., 1965. 15 с.

52. Елынцева И. В. Лексико-семантические поля «цвет» и «колер» в русском и белорусском языках: особенности структуры и состава // Весці Акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук». Мінск, 2016. № 1. С. 60–65.

53. Елынцева И. В. Структурно-семантические особенности адъективных лексико-семантических групп колоративов русского и белорусского языков // Весці Акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук». Мінск, 2017. № 1. С. 60–65.

54. Жуков В. П. Русская фразеология: учеб. пособие. М. : Высшая школа, 1986. 310 с.

55. Завьялова Н. А. Метафоризация как модель образования английских фразеологизмов с компонентом цветообозначения. Общетеоретические и практические проблемы языкознания и лингводидактики : материалы междун. науч.-практ. конф. (Екатеринбург, 27-28 апреля 2006г.) / ГОУ ВПО «Рос. гос. проф.-пед. ун-т». Екатеринбург, 2006. С. 109–112.

56. Злыднева Н. В. Белый цвет в русской культуре XX века. Признаковое пространство культуры / отв. ред. С. М. Толстая. М. : Индрик, 2012. 542 с.

57. Зольникова Ю. В. Цветообозначения во фразеологической картине мира немецкого и русского языков // Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение. Челябинск, 2009. Вып. 35. № 30 (168). С. 88–93.

58. Зольникова Ю. В. Цветовые фразеологизмы как фрагмент идиоматической картины мира русского и немецкого языков (на материале лексикографических источников) : автореф. дис. на получение науч. степени канд. филол. наук : [спец.] 10.02.20 «Языкознание. Сравнительно-

историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Тюменский государственный университет. Тюмень, 2010. 26 с.

59. Иссерлин Е. М. История слова «красный» // Русский язык в школе. М., 1951. № 3. С. 85–89.

60. Їжакевич Г. Стилiстика фразеологiчних одиниць // Сучасна українська лiтературна мова : стилiстика / за ред. І. К. Білодiда. К. : Наукова думка, 1973. С. 150–210.

61. Кайбияйнен А. А. Устойчивые атрибутивно-субстантивные сочетания с прилагательными цвета в современном русском языке. : дис. ... канд. филол. наук : [спец.] 10.02.19 «Теория языка» / Казанский государственный университет им. В.И. Ульянова-Ленина. Казань, 1996. 214 с.

62. Калита И. В. Государственная символика как многоплановый семиотический знак. Заметки о межкультурной коммуникации // Актуальные проблемы обучения русскому языку / XI Sborník Prací Pedagogické Fakulty MU. Č. 261, Řada Jazyková a Literární Č. 48. Brno: Masarykova univerzita, 2014. С. 463–473.

63. Калита И. В. Очерки по компаративной фразеологии. Серая палитра в национальных картинах мира русских, белорусов и чехов. М. : Дикси Пресс, 2016. 246 с.

64. Качаева Л. Прилагательные, обозначающие цвет в произведениях А. И. Куприна // Ученые записки Дальневосточного гос. университета. Владивосток, 1968. Т.11: Языкознание. С. 80–87.

65. Кир'янова С. Л. Семантико-стилістичний потенціал фразеологічних одиниць з компонентом-колонімом у квебекському і метропольному варіантах французької мови // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Бердянськ, 2014. Випуск III. С. 186–193.

66. Клейнер Ю. А. К этимологии латинских цветообозначений flavus, fulvus и falvus // Индоевропейское языкознание и классическая филология.

XII материалы чтений, посв. памяти проф. И. М. Тронского (23-25.06.2008). СПб. : РАН ИЛИ, 2008. С. 246–253.

67. Клейнер Ю.А. *Aureus* и *flava oliva* в контексте древнесаксонских глосс // Индоевропейское языкознание и классическая филология. XIV материалы чтений, посв. памяти проф. И.М. Тронского. (21-23.06.2010). СПб. : РАН ИЛИ, 2010. Ч. II. С. 58–62.

68. Клюева В. Н. Прилагательные, обозначающие цвет, во фразеологических единицах // Ученые записки 1-го М ГПИИЯ. М., 1956. Том X. С. 3–18.

69. Ковальська І. В. Колористика як перекладознавча проблема (на матеріалі українських і англійських художніх текстів) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : [спец.] 10.02.16. «Перекладознавство» / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. К., 2001. 19 с.

70. Козлова Н. Н. Когнитивный механизм метафоризации цвета (на материале фразеологизмов с колоративами *green* / зеленый) : автореф. дис. на получение науч. степени канд. филол. наук : [спец.] 10.02.19 «Теория языка» / Иркутский государственный лингвистический университет. Иркутск, 2010. 25 с.

71. Копыленко М. М., Попова З. Д. Очерки по общей фразеологии. Воронеж : Издательство воронежского университета, 1978. 141 с.

72. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. М. : ЧеРо, 1999. 341 с.

73. Кульпина В. Г. Теоретические аспекты лингвистики цвета как научного направления сопоставительного языкознания : автореф. дис. на соискание науч. степени док. филол. наук : [спец.] 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / МГУ им. М. Ломоносова. М., 2002. 37 с.

74. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка: [учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.]. 2-е изд., перераб. М. : Высшая школа, Дубна: Изд. центр «Феникс», 1996. 318 с.

75. Лекант П. А., Диброва Е. И., Касаткин Л. Л. Современный русский язык: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Филология». М. : Дрофа, 2002. 560 с.

76. Лопарева Ю. В. Внутренний мир человека сквозь призму цвета (на материале фразеологизмов испанского языка) // Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. Воронеж, 2010. № 2. С. 129–131.

77. Луконина Е. К. Идиоматическая фразеология в языке и речи: (на материале совр. англ. яз.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: [спец.] 10. 02. 04 «Германские языки» / МГУ им. М. Ломоносова. М., 1986. 25 с.

78. Макеенко И. В. Семантика цвета в разноструктурных языках (универсальное и национальное) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : [спец.] 10. 02. 04 «Германские языки» // Саратовский государственный университет. Саратов, 1999. 24 с.

79. Мальцева Д. Г. Национально-культурный аспект фразеологии : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: [спец.] 10. 02. 04 «Германские языки» / МГУ им. М. Ломоносова. М., 1991. 21 с.

80. Мальцева Э. А. Структурно-семантические и функциональные особенности устойчивых сравнений в современном испанском языке : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: [спец.] 10.02.05 «Романские языки» // Московский институт иностранных языков. М., 1976. 24 с.

81. Маслова В. А. Лингвокультурология. М. : Академия, 2001. 279 с.

82. Миассарова Э. Р. Функционирование цветоцветовой концептосферы в текстах (на материале произведений М. Пруста и А. Белого) : автореф. дис. на соискание науч. степени док. филол. наук : [спец.] 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Казанский государственный университет им. В.И.Ульянова-Ленина. Казань, 2006. 22 с.

83. Миронова Л. Н. Учение о цвете. Минск : Вышэйшая школа, 1993. 567 с.
84. Минакова М. А. Соотношение процессов фразеологизации и лексиколизации // Системные связи и отношения фразеологизмов. Свердловск, 1989. С. 147–153.
85. Михайлова Т. А. «Красный» в ирландском языке: понятие и способы его выражения // Вопросы языкознания. М., 1994. № 6. С. 118–128.
86. Михайлова Т. А. Кровь на снегу // Вестник Мос. ун-та. Сер. 9. Филология. 1996. № 2. С. 48–55.
87. Мокиенко В. М. Славянская фразеология: учебное пособие для студентов. М. : Высшая школа, 1989. 207 с.
88. Молотков А. И. Основы фразеологии русского языка. М. : Наука, 1977. 216 с.
89. Москович В. А. Система цветообозначений в современном английском языке // Вопросы языкознания. М., 2016. № 6. С. 83–87.
90. Мурьянов М. Ф. К семантическим закономерностям в лексике старославянского языка (рог и его связи) // Вопросы языкознания. М., 1979. № 4. С. 64–79.
91. Ніколаєва Е. А. Первинне фразоутворення в бельгійському варіанті французької мови: семантичний аспект. К. : Думка, 2006. 342 с.
92. Норманская Ю. В. Генезис и развитие систем цветообозначений в древних индоевропейских языках. М. : МГУ, 2005. 410 с.
93. Озхан Ф. Лексико-семантические группы прилагательных со значением цвета в русском и турецком языке (лингвокультурологический аспект) // И.А. Бодуэн де Куртенэ: ученый, учитель, личность. Красноярск, 2000. С. 163–167.
94. Охрицкая Н. М. Лингвокультурологический аспект цветоименований в испанских фразеологизмах // Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение. Челябинск, 2010. № 29. Вып. 47. С. 110–116.

95. Петренко В. Ф., Кучеренко В. В. Взаимосвязь эмоций и цвета // Вестник Московского ун-та. Сер. 14, Психология. М., 1988. № 3. С. 70–82.
96. Питина С. А. Лингвокультурология Текст.: краткий курс лекций Челябинск : Челябинский государственный университет, 2007. 105 с.
97. Поливанов Е. Д. Введение в языкознание для языковедных вузов. Ленинград : Ленингр. восточ. ин-т им. А.С. Енукидзе, 1988. 220 с.
98. Полякова Д. Н. Лингвокультурологический анализ колоронимов в составе профессионально маркированных единиц. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10. 02. 04 «Германские языки» / МГУ. М., 2009. 24 с.
99. Попов З. Д. Фразеологизмы современного русского языка с архаичными значениями и формами слов. М. : Высшая школа, 1976. 200 с.
100. Попов Р. Н. О природе фразеологических единиц и некоторых процессах их развития (на материале русского языка) // Проблемы фразеологии и задачи ее изучения в высшей и средней школе. Вологда, 1967. С. 20–40.
101. Потебня А. А. Теоретическая поэтика. М.: Высшая школа, 1990. 344 с.
102. Рамаданова М. Б., Омарова А.О. Цветовой символизм фразеологических единиц английского языка: URL: <http://www.scienceforum.ru/2015/1086/13533>, 2015 (дата звернения: 01.07.2018).
103. Рахилина Е. В. О цветном и бесцветном // Когнитивный анализ предметных имен. Семантика и сочетаемость. М., 2000. С. 267–278.
104. Рахилина Е. В. О семантике прилагательных цвета // Наименования цвета в индоевропейских языках. Системный и исторический анализ. М., 2007. С. 211–225.
105. Рогулина Е. Э. Национально-культурная семантика цвета в испанской фразеологии (на материале пиренейского национального вар-та испанского языка). : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол.

наук: [спец.] 10.02.05 «Романские языки» // Московский институт иностранных языков. М., 2006. 23 с.

106. Ройзензон Л. И. Русская фразеология. Самарканд : СамГУ, 1977. 268 с.

107. Серов Н. В. Цвет культуры: психология, культурология, физиология. СПб: Речь, 2004. 417 с.

108. Склизкова Е. В. Этимолого-семантический аспект цвета в геральдической традиции: Россия – Британия // Вестник славянских культур. М., 2017. № 43. С. 111–113.

109. Скопненко О. І., Цимбалюк Т. В. Фразеологія перекладів Миколи Лукаша: Словник-довідник. К. : Довира, 2013. 735 с.

110. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. К.: Наукова думка, 1973. 280 с.

111. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. К.: Довіра, 2000. 1018 с.

112. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. К. : Вища школа, 1985. 360 с.

113. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка. М. : Наука, 1956. 245 с.

114. Соколова К. А. Структурно-семантические особенности фразеологизмов с цветовым компонентом в западно-романских языках: на материале испанского, французского и итальянского языков : дис. ... док. филол. наук: [спец.] 10.02.05 «Романские языки» / Санкт-Петербургский государственный университет. Санкт-Петербург, 2016. 245 с.

115. Соломина Н. К. Семантико-стилистический анализ цветообозначения «черный» в романе Р. Валье-Инклана «Тиран Бандерас» // Проблемы стилистического анализа текста. Иркутск : Мир, 1979. С. 167–175.

116. Срезневский И. И. Замечания об образовании слов из выражений. // Зап. АН. Т. XXII, кн. II. СПб. : Нева. 1973. С. 243–252.

117. Суровцова М. А. Развитие цветового значения слова «красный» // Русский язык в школе. М., 1970. № 3. С. 97–100.
118. Тагиев М.Т. Глагольная фразеология современного русского языка // Опыт исследования фразеологических единиц по окружению. Баку : Маариф, 1966. 252 с.
119. Талапина М. Б. Цвет как одна из категорий картины мира // Диалог языков и культур: Теоретический и прикладной аспекты: сб. науч. статей / Поморский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. Архангельск : Поморский университет, 2007. Вып. 2. С. 122–125.
120. Телия В. Н. Культурно-национальные коннотации фразеологизмов (от мировидения к миропониманию) // Славянское языкознание. М., 1993. С. 302–305.
121. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. 288 с.
122. Телия В. Н. Фразеологизм // Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. Ин-т языкознания АН СССР. М. : Советская энциклопедия, 1990. С. 557–558.
123. Тер-Минасова С. Г. Словосочетание в научно-лингвистическом и дидактическом аспектах. Изд. 2-е, стереотипное. М. : Едиториал УРСС, 2004. 144 с.
124. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. М. : Едиториал УРСС, 2000. 196 с.
125. Торопова О. В. Концептуализация фрагментов действительности во фразеологической номинации в аспекте семантических преобразований компонентов. Челябинск : ЧГУ, 2005. 178 с.
126. Трессидер Дж. Словарь символов. М. : Фаир-пресс, 1999. 448 с.
127. Тэрнер В. У. Проблемы цветовой классификации в примитивных культурах // Семиотика и искусствометрия. М., 1972. С. 50–81.

128. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови: [навч. посіб.]. К. : Знання, 2007. 494 с.
129. Уметбаева Е. Ю. Цветовая картина мира в поэтическом языке А. Галича: лингвистический аспект (на материале поэзии 1960–70-х гг.): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: [спец.] 10.02.01 «Русский язык» / Оренбургский государственный университет. Челябинск, 2009. 26 с.
130. Федоров А. И. Фразеологический словарь русского литературного языка. М. : Астрель: АСТ, 2008. 828 с.
131. Фортунатов Ф. Ф. Сравнительное языковедение. Избранные труды. М. : Высшая школа, 1956. Т.1. 218 с.
132. Фрумкина Р. М. О методе изучения семантики цветообозначений. // Семиотика и информатика. М., 1978. № 10. С. 142–162.
133. Фрумкина Р. М. Цвет. Смысл. Сходство (аспекты психолингвистического анализа). М. : Мысль, 1984. 175 с.
134. Цыганова С. А. Цветообозначения в фольклоре: символика, смысл, традиция // Менталитет. Концепт. Тендер. Кемерово: КемГУ, 2000. С. 79–99.
135. Чекалина Е. М. Типологический анализ устойчивых сравнительных оборотов с прилагательными цвета в романских языках // межвуз. сб. научн. трудов: Национальное и Интернациональное в развитии языков / отв. ред. Л. А. Вербицкая; Ивановский гос. ун-т. Иваново, 1984. С. 53–60.
136. Черданцева Т. З. Идиоматика и культура // Вопросы языкознания. М., 1996. № 1. С. 58–69.
137. Чередниченко А. П. Связующие фразеологизмы с компонентом «то» // Синтаксические модели фразеологизмов: межвуз. сб. науч. тр. Челябинск: ЧГПИ, 1989. С. 163–179.
138. Чернышева И. И. Фразеология современного немецкого языка. М. : Высшая школа, 1970. 200 с.

139. Шанский Н.М. Фразеология современного русского языка. М. : Высш. шк., 1985. 160 с.
140. Шахматов А. А. Из «Синтаксиса русского языка» // Из трудов А. А.Шахматова по современному русскому языку: (учение о частях речи). М., 1952. С. 29–138.
141. Шхвацабая Т. И. Цветообозначения в языке и речи (на материале английского языка). : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: [спец.] 10. 02. 04 «Германские языки» / МГУ им. М.Ломоносова. М., 1985. 24 с.
142. Яковлева П. Функционирование колоративной лексики в романе В. Набокова «Король, Дама, Валет». 2009. URL: [yspu.org > images/сусQ/Яковлева статья.doc](http://yspu.org/images/сусQ/Яковлева%20статья.doc) (дата обращения: 17.04.2017).
143. André J. Sources et evolution du vocabulaire des couleur / Problèmes de la couleur / [ed. L. Meyerson]. Paris, 1957. P. 327–338.
144. Ball W. J. Colloquial Words. Zurich – Wein : THE CASH BOX, 1956. 764 p.
145. Berlin B., Kay P. Basic color terms, their universality and evolution. Berkeley; Los Angeles: U. of California Press, 1969. 312 p.
146. Dobrovol'skij D. Phraseological universals: theoretical and applied aspects // Meaning and grammar: cross-linguistic perspectives / [ed. by Michel Kefer, Johan van der Auwera]. Berlin; New York : Mouton de Gruyter, 1992. P. 279–301.
147. Mollard-Desfour A. Les mots de couleur: des passages entre langues et cultures // Synergies Italie. Paris, 2008. № 4. P. 23–32.
148. Morgan G. Basic Color Terms: comparative results for French & Russian // French Languages studies. Paris, 1993. V. 3/1. P. 1–17.
149. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. L. : Bloomsbury Pub LTD, 1974. 568 p.
150. Peprnek J. Motivation in English and Czech colour terms // Glottodidactica Olomucensia. Prague, 1987. P. 111–137.

151. Szalek J. Estructura fraseológica del Español moderno // *Seria Filología Romanska*. Poznan, 2010. P. 30–38.

152. *The American Heritage Dictionary of Idioms* by Christine Ammer. NY. : The Christine Ammer Copyright, 2010. 688 p.

153. Weinreich U. *Problems in the Analysis of Idioms: Substance and Structure of Language*. California : University of California Press, Berkley and Los Angeles, 1984. 234 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

154. Armstrong E. W. slavery and sex trafficking. URL: http://www.nodo50.org/Laura_Agustin/trafficking-as-white-slavery-chicago-100-years-ago (дата звернення: 26.12.2017).

155. Brown B. Face Saving and Face Restoration in Negotiation // *Negotiations: Social-Psychological Perspectives*. L., 2010. P. 275–300.

156. Carla N. Daughtry Greenness in the Field // *Michigan Today*. Michigan, 1997. P. 34–46.

157. Cohen R. *Negotiating Across Cultures. Communications Obstacles in International Diplomacy*. Washington DC: U.S. Institute of Peace Press, 1977. 564 p.

158. Douma M. Color of Power. Pigments Through the Ages. Institute for Dynamic Educational Development. 2010. URL: <http://www.webexhibits.org/pigments/intro/reds4.html> (дата звернення: 06.03.2018).

159. Fitzgerald E. What's color? // *Business Spotlight*. – 2007. L., № 7. P. 51.

160. Grassman H. G. Theory of Compound Colors // *Philosophical Magazine*. L., 2004. P. 254–264.

161. Halder G., Callaerts P., Gehring W.J. New perspectives on eye evolution // *View. Curr. Opin. Genet.* NY, 2005. № 5. P. 602–609.

162. Howard J. Bear Pink Cotton Candy and Little Girls. URL: <http://desktoppub.about.com/cs/colorselection/p/pink.htm> (дата звернення: 26.03.2018).

163. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live*. Chicago : University of Chicago Press. 2008. 486 p.

164. Lemon B. K. White or Black? URL: <http://books.google.com/books?visbn=0534624626&id=AHBnar7sEiIC&pg=PA105&lpg> (дата звернення: 26.03.2018).

165. Manchester G. United's grey day at The Dell. URL: <http://www.guardian.co.uk/football/2006/apr/15/sport.comment2> (дата звернення: 26.03.2018).

166. Marquez J. Black market for smokes. Wednesday, February 21, 2007. URL: http://trib.m/news/state-and-regional/article_f5d3efc1-2c3a-53cf-b154-e273268e76a6.html (дата звернення: 06.08.2018).

167. Noliwe M. *Rooks White Money black ?* Washington : Washington DC, 2005. 213 p.

168. Robertson D. W. *Why The Devil Wears Green* // *Modern Language Notes*. NY, 1994. Vol. 69. № 7. Nov. P. 470–472.

169. *Scientific Papers*. University Press. URL: [http://books.google.com/books?id=KWMSAAAIAAJ&pg=PA84&dq = date: 0-1923+light+red+green+yellow-or-orange&as_brr=1#PPA85,M1](http://books.google.com/books?id=KWMSAAAIAAJ&pg=PA84&dq=date:0-1923+light+red+green+yellow-or-orange&as_brr=1#PPA85,M1) (дата звернення: 26.03.2018).

170. Strutt J. W. *Some Experiments on Color Nature*. URL: http://books.google.com/books?id=KWMSAAAIAAJ&pg=PA84&dqhghgkkgk = date:0-1923+light+red+green+yellow-or-orange&as_brr=1#PPA85,M1 (дата звернення: 26.03.2018).

171. Swami P. *The Human Aura // Astral Colors and Thought Forms*. Illinois, USA : Des Plaines, 1982. P. 37.

172. The New Book of Popular Science. URL: <http://www.popularscience.co.uk/> (дата звернення: 16.05.2018).

173. The World Book Encyclopedia. Chicago; London; Sydney; Toronto, 1994. Vol. 4 URL: <http://www.indiana.edu/~librcsd/libguide/ency/12.html> (дата звернення: 26.03.2018).

174. White P. Some Experiments on Color // Nature. L., 1979. P. 18–29.

175. Who You Callin' «Shrimp»? // National Wildlife Magazine. URL: <http://www.nwf.org/Newsagazines/NationalWildlife/Animals/Archives/2005/Who-You-Callin-Shrimp.aspx> (дата звернення: 26.03.2018).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

176. Голованевська К. П., Кузнецова І. В. Аналіз вживання англійських термінологізмів у когнітивному аспекті // «Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія: Філологічні науки». Ніжин, 2017. С. 68–71. Index Copernicus

177. Голованевська К. П. До проблеми визначення поняття «термінологізм» // Різдвяні студентські наукові читання: *Vita in lingua*: Матеріали міжвишівської студентської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 23 грудня 2016 р.). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. С. 75–76.

178. Голованевська К. П., Кузнецова І. В. Особливості перекладу англійських фразеологізмів на позначення кольору (колоронімів) // Тиждень науки: щоріч. наук.-практ. конф., 16–20 квітня 2018 р.: тези доп. / Редкол.: В.В. Наумик (відпов. ред.). Запоріжжя : ЗНТУ, 2018. С. 1601–1602. 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM). Назва з тит. екрана.

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклади вживання фразеологічних одиниць на позначення кольору

1. The Lycian hero Bellerophon, [according to mythology], mounted his winged horse Pegasus to slay the fire breathing monster, Chimaera [156]. – Тут, за легендою, лікійський герой Беллерофонт осідлав крилатого Пегаса і переміг вогнедишну Химеру.

2. If you want to take the bull by the horns, take the bull by the horns [159]. – Якщо ти хочеш схопити бика за роги – хапай.

3. You told me to wash it dirty linen in public, and that's what I did [164]. – Ти сказала не виносити сміття з хати, що я і зробив.

4. If you ever get tired of beating off, you can get work waiting tables [158]. – Якщо тобі коли-небудь набридне бити байдики, ти можеш попрацювати офіціантом.

5. And while you suckers are talking through hat, he about to go suck your planet dry [156]! – Поки ви лясички точите, він висмокче всю воду з вашої планети!

6. Sometimes the messages conveyed under the guise of schooling can add fuel to the flames of intolerance and resentment smouldering [161]. – Іноді ідеї, які насаджуються під виглядом шкільних програм, можуть підливати масло у вогонь нетерпимості і незадоволення.

7. Time to take off your coat to the work and do whatever it takes to get him back [161]. – Пора закатати рукави і зробити все можливе для його повернення.

8. I suppose that they're dead brokes, Papa Meagles [161]? – Вони, мабуть, бідні, як церковні миші, татку Миглз?

9. But he sees Jess, and he starts tail-wags-the-dog [160]. – Але побачивши Джесса, він починає крутити хвостом.

10. The scriptures also speak of the devil's angels [152]. – Про вовка промовка, а він і тут.

11. You made them crawl in the dirt and bark like dogs [159]. – Потім ви змушували їх повзати по землі в багнюці і вчитися на собак брехати.

12. I think you give a tongue-lashing deserve to be beaten [160]. – Потрібно тобі намилити шию, шельмо!

13. The entire case against Sean McBride was transparent [161]! – Ця справа проти Шона Макбрайда білими нитками шита!

14. The Chairman, speaking as the representative of Senegal, said that achieving peace between the Israelis and Palestinians resembled the task of fool's errand [173]. – Голова, виступаючи як представник Сенегалу, говорить, що процес досягнення миру між ізраїльтянами і палестинцями нагадує сізіфову працю.

15. «No corruption!» «Clean Augean stables [163]!» – Вирішили чистити авгієві стайні!

16. He is the source of our word «the torments of Tantalus [158]» – Звідси пішов вислів «танталові муки».

17. Always forgive your enemies; nothing annoys them so much [167]. – Завжди вибачайте вашим ворогам, ніщо не дратує їх більше (Оскар Уайлд).

18. But if we're all going to kick the bucket the moment we graduate, Is not it what we do before that counts [171]. – Але я не хочу загнутися в день випуску, а хіба ми не вбиваємо себе в гонитві за потрібними балами?

19. I do not mean to go off at half-cock, Mrs Crawley, but you will, I think, accept that any difference between Mr Grigg and me is my concern [170]. – Я не маю наміру говорити необмірковано, місіс Кроулі, але я думаю, ви візьмете до уваги той факт, що труднощі між мною і містером Гріггом це моя справа.

20. We could not be back the wrong horse that much [170]. – Ми не могли прорахуватися сильно.

21. One was blood-red, and the other was black as night [171]. – Його очі ... одне криваво-червоне, а інше чорне, як ніч.

22. Chief, so far, no eyewitnesses to the gunfight, but lots of people saw two guys in a dark-brown car [172]. – Шеф, поки що свідків перестрілки немає, але багато людей бачили двох хлопців в брунатній машині.

23. Both indicators are divided in three color sectors red, yellow and green [172]. – Обидва індикатори розбиті на три колірних сектори: червоний, жовтий і зелений.

24. Either because the relationship between blue-green opposition, the opposition parties have resulted in more and more voices [172]. – Або тому, що відносини між синьо-зеленою опозицією, привернули все більше і більше голосів до опозиційних партій.

25. Which one of you fine boys will put on the scarlet uniform and proudly serve his Queen and country [156]? – Хто з вас, хлопці, одягне червоний мундир і буде з гордістю служити королеві і країні?

26. Archaeologists believe that the Terracotta Army is just a small part of the Emperor's massive underground burial complex covering 22 square miles [159]. – Археологи вважають, що Теракотова Армія це тільки мала частина імператорської величезної підземної усипальниці, що займає 22 квадратні милі.

27. At 1400 hours a khaki-coloured fighter aircraft coming from inside Iranian territory flew over the Iranian positions opposite the Fakkah area at coordinates 514501 [171]. – О 14 год. 00 хв. винищувач кольору хакі, що летів з території Ірану, пролетів над іранськими позиціями недалеко від району ФАКК у точці з координатами 514501.

28. The attackers were clad in a mix of khaki and battle grey coloured [173]. – Нападники були одягнені у форму кольору хакі й захисного кольору.

29. The coastal Indians worship the sea so it will give them fish or calm waters, casting white maize flour or Indian ochre, or other things, into it [168]. – Індіанці, які живуть на рівнинах, поклоняються морю, щоб воно давало їм

рибу та не втопило їх, приносять йому борошно білою кукурудзи, червону охру й інші предмети.

30. For that is the only way to maintain the absolute power wearing the purple [167]. – Бо це єдиний спосіб утримати абсолютну владу монарха.

31. Drop your bat, go out in the green [157]. – Кидай біту, йди у розквіті сил.

32. If you do this, you're a whited sepulcher [167]. – Якщо ви так зробите, ви просто жалюгідний лицемір.

33. That's right, you really looked to lie whitely [161]. – Правильно, ти дійсно мав невинний вигляд.

Додаток Б

Приклади вживання структурно-семантичних особливостей англійських колоронімів

1. Unemployed black-coated workers are eligible for training at Government training centres [169]. – Безробітні службовці мають право на навчання в державних навчальних центрах.

2. White-collar workers are those employees who work in clerical, administrative, and professional non-manual occupations [172]. – Трудова інтелігенція – це ті співробітники, які працюють за канцелярським, адміністративним розумовим фахом.

3. The crew painted the town red [170]. – Команда корабля гуляла в місті всю ніч.

4. Neither black nor white magic, madam. Shall we say grey? But quite harmless, I assure you [172]. – Ні чорна, ні біла магія, навіть, скажемо, сіра. Але шкоди від неї ніякої, я вас запевняю.

5. Mr. Jones, priest of the blue bag will plead for you in this case [172]. – У цій справі вас буде захищати адвокат містер Джонс.

6. Francis was the pink of perfection this morning in a brown suit [156]. – У цей ранок Френсіс у новому коричневому костюмі мав вигляд найвищої досконалості.

7. After a long month of trouble and disappointment he finally saw a bit of blue sky [160]. – Після цілого місяця неприємностей і розчарувань для нього нарешті блиснув промінь надії.

8. Mary was in a black book of her office [160]. – Мері була в чорному списку свого офісу.

9. That moneylender has been bleeding me white with his high rate of interest [165]. – Лихвар викачав з мене всі гроші своїми високими відсотками.

10. I should have jeered at myself ever afterwards: «So you turned yellow it, you turned yellow it, you turned yellow the REAL THING» [158]! – Я б усе життя дорікав собі потім: "А що, здрейфив, справді здрейфив !

11. I look through green glasses, Quinn said, partly for encouragement and partly in truth [159]. – Я починаю заздрити, – відгукнулася Куїнн, частково щиро, частково, щоб підбадьорити Дарлу.

12. He looked at her and asked to lie whitely [174]. – Він подивився на неї та невинно спитав.

13. The whole story of her life, in black and white [171]. – Історія всього її життя у чорно-білих тонах;

14. Our country is caught between the devil and the deep blue sea – our leaders cause great suffering, but an invasion aimed at overthrowing them would bring many other problems [159]. – Наша країна існує між двох вогнів: наші лідери завдають нам великі страждання, але наше втручання, спрямоване на їх скинення, може спричинити ще багато інших проблем.

15. For most people a visit to the dentist is the result of a choice between the devil and the deep blue sea – if you go you suffer, and if you don't go you suffer [165]. – Для більшості людей відвідування стоматолога є результатом вибору між двох вогнів: ви підете, якщо ви страждаєте від болю, і не підете, якщо у вас нічого не болить.

16. I don't care a red cent for/about it [161]. – Мені на це начхати (наплювати); мені про це (до цього) байдуже (байдужісінько)

17. It is not worth a red cent [161]. – Ламаного шеляга не вартий. Копійки щербатої більше не дам.

18. I'm sorry I can't lend you anything – I haven't got a red cent [170]. – Вибач, але я тобі нічого позичити не можу. Я сам сиджу́ без грошей.

19. The well as black as night [170]. – Ця водойма чорніша за ніч.

20. This pavilion has become a £14 million steel and glass white elephant [173]. – Цей павільйон став марною й руйнівною іграшкою зі сталі й скла, чиє будівництво коштувало 14 млн. фунтів.

21. You are accusing me of being lazy? Ha! That's the pot calling the kettle black [163]! – Ви обвинувачуєте мене в тому, що я ледачий? Ха! Це лицемірство.

22. If she had learned suggestive forms of dancing, she danced them but once in a blue moon [161]. – Вона вмiла танцювати не зовсiм скромнi танцi, але виявляла це своє вмiння винятково рiдко.

23. Peter hadn't intended anything quite so serious as that, but Gurfey was so business-like, and took it all so much as a matter of course, that Peter was afraid to show the white feather [160]. – Пiтер не хотiв втручатися нi у що серйозне, але в Гаффi був такий рiшучий вигляд, i вiн уважав, що все це звичайна рiч, що Пiтер просто не мiг.

24. The guys were out painting the town red last night [160]. – Хлопцi вчора ввечерi здорово повеселилися.

25. He seems to me a poor thing. I should say the grey mare was the better horse [172]. – На мiй погляд, вiн бiдний. Я думаю, вона буде тримати його пiд каблуком.

26. The term 'white collar' was first used by Upton Sinclair in relation to modern clerical, administrative and management workers during the 1930s [156]. – Термiн «бiлий комiрець» був уперше використаний Ептоном Сiнкларайном щодо офiсних, адмiнiстративних та управлiнських працiвникiв, починаючи з 1930 року.

27. The term blue-collar is derived from 19th century uniform dress codes of industrial workplaces [162]. – Термiн «блакитний комiрець» отримав свою назву з 19 столiття через фiрмовий одяг працiвникiв фабрик.

28. A pink-collar worker is employed in a job that is considered to be, traditionally, a female occupation – Рожевi комiрцi працюють за наймом та традицiйно їх розглядають як жiночу справу [122].

29. He was sixty-three years of age, which is young for a man to reach the red hat [169]. – Вiн став кардиналом у 63 роки, це для кардинала малий вiк.

30. Red tab was after war [169]. – Штабний офiцер був пiсля вiйни.

31. It was a big competition among the light blues and the dark blues [172]. – Це було велике змагання між кембріджськими та оксфордськими студентами.

32. Mr.Drown visited green room every Sunday last year [164]. – Містер Браун минулого року відвідував артистичну вбиральню кожну неділю.

33. Gold-black gold – this farm is a hotbed of oil [173]! – Золото! Чорне золото! На цій фермі нафти повнісінько.

34. There is, as every schoolboy knows in this scientific age, a very close chemical relation between coal and diamonds. It is the reason, I believe, why some people allude to coal as «Black diamonds» [161]. – У наше розумне століття кожний школяр знає, що хімічна структура вугілля дуже близька до хімічної структури алмазів. Я думаю, із цієї причини вугілля іноді називають «чорним алмазом».

35. You don't eat enough green stuff [170]. – Ви мало їсте овочів.

36. And the boy will have plenty of the long green in a couple of years [164]. – Через декілька років у цього хлопця буде безліч грошей.

37. They slept under the blue blanket [174]. – Вони спали під відкритим небом.

38. «The curates, for their own sakes, willingly collect all these materials for their own regulation in each parish; they know best the black sheep of the flock [171]. – Це священики заради власних цілей збирають для себе матеріали, щоб управляти своєю паствою, вони відмінно знають всяку паршиву вівцю у своєму стаді.

39. "They are men from whom, had they been born to the purple, much honor and advancement might be gained [162]. – Якби вони були знатнішого роду, вони досягли б чималих успіхів і почесей.

40. He is true blue to his principles [163]. – Він вірний своїм принципам.

41. Although Mr. Gradgrind did not take after Blue Beard, his room was quite a blue chamber in its abundance of blue books [162]. – Сам містер

Гредграйнд нічим не походив на Синю Бороду, проте кабінет його з повною підставою можна було назвати синьою кімнатою, зважаючи на велику кількість в ньому синіх книг.

42. He ran until he was blue in the face [173]. – Він біг, поки абсолютно не вибився з сил.

43. He has a yellow streak in him [156]. – Він боягуз.

44. Shooting someone in the back has a yellow streak [157]. – Убивство в спину – ознака боягузтва.

45. O! beware, my lord, of jealousy. It is the green-eyed monster which doth mock the meat it feeds on [155]. – Бережіться ревнощів, сеньйоре. То – чудовисько з зеленими очима, що глузиться над своєю здобиччю.

46. «But if I had known that you were a member of the yellow press», he said grandly, rising to his feet, «I wouldn't have wasted a minute with you» [155]! – Ну, якби я тільки знав, що маю справу з молодиком з жовтої преси, – сказав він, велично піднімаючись зі стільця, – я б не витратив на вас ні хвилини.

47. He seemed to be in a brown study and I thought he hardly heard what we were saying [156]. – Він здавався невеселим, і я подумав, що він нас майже не слухає.

48. But what is the matter with you [165]? – you are in a brown study! – Але що з вами? Ви не в дусі?

49. It was remarkable what you could accomplish with audacity, particularly when people were white hot in pursuing their own interests [167]. – Просто дивно, чого можна домогтися при відомій наполегливості, особливо коли люди напружені і прагнуть наполягти на своїх правах.

50. The shortage of raw materials, of foodstuffs, and of most manufactured goods, gave rise to ruinous black market traffic [164]. – Брак сировини, продуктів харчування й більшості промислових виробів спричинили чорний ринок, де вершилися справи в обхід правил раціонування.

51. The balance of the account is in credit and represents the bank red inks related to movable assets sold upon obtaining the Lombard facility [159]. – Залишок за рахунком кредитовий і відображає заборгованість банку з цінних паперів, проданим при отриманні ломбардних переваг.

52. Just the other day, a friend told me that he expected to be in the black trading his \$6000 account [164]. – Один мій знайомий розповів мені свій план прожити на прибуток від торгового капіталу в 6000 доларів.

53. The pavilion has become a £ 14 million steel and glass white elephant [167]. – Цей павільйон став марною й руйнівною іграшкою зі сталі та скла, чиє будівництво коштувало в 14 млн. фунтів.

54. In a certain town a very beautiful young lady suddenly arrived out of the blue [174]. – В одне містечко, як грім серед ясного неба, прибула дуже красива молода леді.

55. I have an acquaintance, an acquaintance in Brewer, a lady love perhaps, whom I stand to a meal once in a blue moon [169]. – Просто в мене є одна знайома в Бруер, так би мовити, дама серця; дуже рідко я запрошую її обідати в ресторан.

Додаток В
Приклади вживання фразеологізмів з колоронімами
(змістовний аналіз)

1. He was temporarily embarrassed. Certainly things looked very black [171]. – Він був тимчасово збентежений. Звичайно, справи були дуже кепські.

2. The man Knute had known along the Keshian coast had been bad enough, but something had changed Bear, made him far blacker a soul than before [163]. – Людина, яку Кнут знав за походами вздовж кешіанського берега, завжди була негідником, але тепер щось вплинуло на Ведмедя, зробивши його душу ще чорніше, ніж раніше.

3. Especially to Maurice Spenser, who began to feel a great black dog for the soft green hills of Earth as those desolate peaks clawed up at him [168]. – Це повною мірою стосувалося і Моріса Спенсера, дивлячись на жадібні пальці голих піків, журналіст раптом відчув гостру тугу за зеленими пагорбами Землі.

4. The worst was his mother's black eye [169]. – Але найстрашнішим був величезний чорний синець у неї під оком.

5. Father Arnall's face looked very black, but he was not in a wax: he was laughing [167]. – Батько Арнолл зробив дуже суворе обличчя, але він зовсім не сердився, він сміявся.

6. In such cases some «black sheep» often do not follow the general rules but benefit from implementation of norms by other participants [167]. – У таких випадках часто з'являються «паршиві вівці», які не відповідають загальним вимогам, але одержують користь від справи, яка виконується іншими.

7. Moreover, though I am carefully informed that he is a blackleg, I find him honest [167]. – Більше того, хоча мене уважно проінформували про те, що він шахрай, який грає у карти, я вважаю його чесним.

8. His voice dropped to a drawling caress, mesmerizing, pure black magic [168]. – Голос став низьким, тягучим, гіпнотизуючим – справжня чорна магія.

9. «Now, Heaven be around us!» said the terrified Justice – The son of that black-hearted Papist and traitor, Sir Geoffrey Peveril, now in hands, and on the verge of trial [167]!» – Господи, спаси і помилуй! – скрикнув переляканий суддя. – Син цього негідника папіста і зрадника, сера Джефрі Певерла, який зараз у тюрмі і скоро буде відданий під суд!

10. My black book may come in handy [174]. – Моя чорна книжечка може дуже стати в пригоді.

11. I felt I had chalked up a black mark [171]. – Я відчув, що мною залишилися незадоволені.

12. You cannot blacken your wife without blackening yourself– that is inevitable [171]. – Ви не можете очорнити вашу дружину, не очорнивши разом з тим і самого себе, – одне неминуче спричинить інше.

13. The black ox has trod on my foot [167]. – Мене спіткало нещастя.

14. After playing in the mud all morning, the children were as black as ink [162]. – Після гри у багнюці весь ранок діти були чорні як сажа.

15. The stranger's clothes were all black as pitch [162]. – Одяг незнайомця був чорний як смола.

16. He was as black as a thunder cloud [162]. – Він був похмурий (чорний, як хмара).

17. When one says they were ‘working like a black’, it obviously means like a slave, most likely in the American deep south [174]. – Коли хтось говорить, що вони дуже важко працювали, очевидно, це означає як раб, імовірно на Півдні Америки/

18. I'm the black sheep of the family. I don't belong. I've violated the rules [168]. – У моїх родичів я, як більмо на оці, чужа: адже я порушила неписані закони.

19. The party in power is always crudely dismissed as all black, the opposition as all white. But the average voter knows that the devil is not so black as he is painted and the angel not so white as he makes himself out to be [172]. – Опозиція любить зображувати правлячу партію в чорному світлі, а себе в рожевому, але виборець знає, що чорт не так чорний, як його малюють, та й ангел не такий вже білий, як він хоче себе представити.

20. Whereas your wives do three times the works and get no wages but grunts or black looks [171]! – У той час, як наші дружини роблять втричі більше роботи, не отримуючи ніякої зарплати, крім бурчання або злісних поглядів!

21. Here to unburden your black conscience of guilt before I send you into eternity [162]. – Полегши свою чорну, нечисту душу, перш ніж я відправлю тебе на той світ.

22. Black Market is a registered trademark of Chico's Brands Investments [164]. – На чорному ринку зареєструвалася торговельна марка Чіко Бренд Інвестмент.

23. They took down our flag and replaced it with a black flag and in Arabic writing it says [169]. – Вони спустили наш прапор і замінили його на піратський прапор з написом арабською.

24. Instead, they black lie and say that they will vote for this candidate when, in fact, they have no intention of doing so [170]. – Замість цього вони навмисно брешуть і говорять, що будуть голосувати за цього кандидата, коли насправді вони не мають наміру це робити.

25. I speak of the generality, not of the few black swans among us [172]. – Я говорю зараз про всіх взагалі, а не про окремі винятки.

26. Jim had always good wages... Nevertheless, with black ingratitude he would throw up the job suddenly and depart [155]. – Джим завжди одержував гарну платню... Але через властиву йому чорну невдячність, він раптом кидав роботу і їхав.

27. They are going up the black flag, with the death's head [166]. – Вони піднімають чорний прапор із зображенням черепа.

28. Black Jack rides a good horse – it is a favourable sign [156]. – Удача йде до мене – це вигідний знак.

29. In winter forest they were as blue as a badger from frost [155]. – У зимовому лісі вони дуже посиніли від морозу.

30. Mary cried blue murder because her friend had gone [164]. – Мері репетувала, бо її товариш пішов геть.

31. But since Soong arrived here out of the blue, so to speak, I fear that [164]. – Але цей Сун, можна сказати, з неба сюди звалився, і я боюся.

32. He's an awfully nice fellow, but I do think he has rather a habit of seeing everything through rose coloured spectacles, even when it doesn't deserve it [165]! – Він дуже добра людина, але схильна все бачити в рожевому світлі, навіть коли для цього немає підстав.

33. After a long month of trouble and disappointment he finally saw a bit of blue sky [160]. – Після цілого місяця неприємностей і розчарувань для нього нарешті блиснув промінь надії.

34. I hope you won't despise me for having been in a blue funk [175]. – Сподіваюся, ви не нехтуєте мною через те, що я так перелякався.

35. Yes, that fellow can get away with murder [167]! – Так, цьому хлопцеві геть усе сходить із рук!

36. A few of his utterances are liable to make our union chaps cry blue murder [134]. – Деякі його висловлення викличуть у наших профспілкових діячів бурю обурення.

37. They were off down the road like blue murder [168]. – Вони помчалися по дорозі щодуху (сторч головою).

38. When he's drunk he'll turn the air blue if anyone says a word against him [159]. – Під п'яну руку він гаразд сваритися й лихословити – слова йому не смій сказати.

39. The world economic crisis came like a bolt from the blue on the capitalist world [170]. – Світова економічна криза звалилася на капіталістичні країни, як грім серед ясного неба.

40. She acts like a blue blood [163]. – Вона поводитьсь так, начебто в її жилах тече блакитна кров.

41. She worked hard enough to be blue in the face [160]. – Вона працювала до посиніння.

42. I spent all these years trying to be the good guy, the man in the white hat [162]. – Я провів усі ці роки, намагаючись бути хорошим хлопцем, людиною в білому капелюсі.

43. Not everyone has a name That's so easy to find in the white pages [172]. – Не у всіх є ім'я, яке легко знайти в довіднику.

44. We have a new kitten whose fur is white as the driven snow [155]. – У нас нове кошеня, у якого хутро біле, як сніг, що тільки випав.

45. Jane made up the bed with her best linen sheets, which are always as white as snow [157]. – Джейн склала постелі зі своїми кращим полотняними простирадлами, які завжди були білі, як сніг.

46. Blood stained his as white as a lily shirt [168]. – Кров забруднила його білосніжну сорочку

47. Marilyn turned as white as a sheet when the policeman told her that her son had been in a car wreck [170]. – Мерилін повернулася блідою, як полотно, коли поліцейський сказав їй, що її син потрапив в автомобільну катастрофу.

48. Did something scare you? You're white as a ghost [160]! – Щось вас налякало? Ви блідий як смерть (аркуш паперу)!

49. It turns out that there are still white crows [165]. – Виявляється, білі ворони ще існують.

50. The wind is quite strong and there are white horses at sea [174]. – Вітер міцнішав, і на морі з'явилися баранці.

51. Shirley had the air of a black swan, or a white crow in the midst of this party [174]. – У цій компанії Ширлі була схожа на чорного лебедя або білу ворону.

52. The grass stiff with white frost, you could feel it crunching underfoot [155]. – Затверділа, покрита білим інеєм трава, так і хрустіла під ногами.

53. White slavery was a moral panic over purported kidnapping and sexual slavery of American women in the early 20th century [164]. – Біле рабство було моральною панікою через передбачуване викрадення й сексуальне рабство американських жінок на початку 20 століття.

54. Tom is one of the finest whitest men ever drew breath. There's not two like him born in a century [163]. – Том один з найкращих і найчесніших людей на світі. Такі, як він, народжуються раз на сто років.

55. I don't see why I should stand in a white sheet for something I didn't do [164]. – Не бачу причин привселюдно каятися в тому, чого я не робив.

56. I'm going to ask your opinion as a normal, red-blooded man which you stated you were [163]. – Я збираюся запитати вас як нормального здорового чоловіка, яким ви себе вважаєте.

57. There'll be a lot of red faces when the world ends [174]. – Багатьом буде соромно, коли світу прийде кінець.

58. I would like to make a dress out of that beautiful velvet that is red as a rose [171]. – Я хотіла б пошити сукню із цього гарного оксамиту, він червоний, як троянда.

59. Jane painted her fingernails with polish as red as a ruby [170]. – Джейн пофарбувала нігті лаком, таким червоним, як рубін.

60. I want to have my car painted red as blood [170]. – Я хочу мати автомобіль такого червоного кольору, як кров.

61. When she came in from ice-skating, Clara's nose was as red as a cherry [164]. – Коли вона прийшла з ковзанки, нос Клари був рум'яний (червоний, як вишня).

62. When her boss praised her in front of the whole office, Emily turned red as a poppy [155]. – Коли бос похвалив її на очах цілого офісу, Емілі почервоніла, як мак.

63. We'll see if the red cock crow not in his bonnie barnyard one morning. «What does she mean»? said Mannering ... «Fire-raising», answered the ... dominie [156] . – Згадай моє слово, на його прекрасну ферму пустять червоного півня. – Що вона хоче сказати? – запитав Маннерінг – Що його підпалять, – відповів ... шкільний учитель.

64. This translation is not worth a red cent [164]. – Цей переклад шеляга ламаного не вартий.

65. It was like a red rag to a bull when Samantha heard John say that men should be paid more than women [163]. – Це було, як червона ганчірка перед биком, коли Саманта почула, як Джон говорить, що чоловікам потрібно платити більше, ніж жінкам.

66. As Mr. Pascoe's briefing made clear, the Authority will be in the red in a matter of weeks [172]. – Як чітко заявив пан Пескою у своєму брифінгу буквально через декілька тижнів Адміністрація стане збитковою.

67. Why do not we go out, paint the town red, etcetera, etcetera? – Чому б нам не вийти у світ, піти у відрив і т. і ін., і т.ін? – I never walk the red carpet as a Tony or Golden Globe nominee [172]. – Я ніколи не пройдуся по червоній доріжці, як номінант на Тоні або Золотий Глобус.

68. They were operating in the red [173]. – Вони зазнавали збитків.

69. We're in the red just now [164]. – Ми зараз у боргах.

70. I'm sorry I can't lend you anything. I haven't got a red cent [158]. – Вибач, але я тобі нічого зайняти не можу. Я сам без грошей.

71. It is not worth a red cent [160]. – Гроша мідного не вартий.

72. When you started to work for me, I never agreed to pay you one red cent of money and you know it, too [159]. – Коли ви почали працювати в мене, я й centa не обіцяла заплатити вам. І ви це прекрасно знаєте.

73. That astrological angle was a good thing to use as a red herring [167].— Це астрологічне тлумачення виявилось дуже зручним для замилювання очей.

74. As he continued to talk, she began to see red [157]. – У міру того, як він продовжував говорити, вона ставала все більш розлюченою.

75. It makes me see red every time I hear his name [167]. – При одному згадуванні про нього мене охоплює злість.

76. His face turned as green as grass just before he vomited [167]. – Його обличчя було зеленим, бо його перед цим знудило.

77. After finishing school he was a worker as green as a gooseberry [169]. – Після закінчення школи він був недосвідченим робітником.

78. You don't need green fingers to fill your home with lush leaves [172]. – Не обов'язково володіти садівничим мистецтвом, щоб наповнити свій будинок соковитою зеленню.

79. I'm afraid I haven't got green fingers [173]. – У мене зроду нічого не росте.

80. Scientists interpreted President Truman's go-ahead on the H-bomb as the green light for public discussion of the great issues involved [174].— У розпорядженні Трумена негайно розпочати роботу над водневою бомбою вчені побачили дозвіл на відкриту дискусію з найважливіших питань, пов'язаних із цією проблемою.

81. Owing to the green winter, however, they are not nearly so high as usual [174]. – Зима стояла м'яка, і ціни були не такі високі, як звичайно.

82. Green hands, however successful a hold-up they make, nearly always give themselves away by showing too much money near the place where they got it [164]. – Новачки ж, як би вдало вони не вчинили напад, завжди видають себе, показуючи занадто багато грошей поблизу місця, де вони їх отримали.

83. When we tell our shipmates about all the wonderful people we've seen they'll be green with envy [169]. – Наші товариші з плавання лопнуть від заздрості, коли ми розповімо їм, яких чудових людей ми зустріли.

84. Some hitters ... yellow streaks up their back a mile wide [155]! – Декого, хто має «заячу душу», я сам би з радістю завалив.

85. My hair is yellow as gold [165]. – Моє волосся золотисте.

86. When you think of sunflowers, do you imagine flowers as yellow as sunshine [174]? – Коли ви думаєте про соняшники, чи уявляєте ви, що ці квітки золоті, як сонце?

87. He was out drinking last night, was he? I thought he looked a bit yellow about the gills this morning [174]. – Він випив минулої ночі, не так? Я вважав, що він має хворий вигляд з похмілля цього ранку.

88. His elder brother died of Yellow Jack in the West Indies [178].– Його старший брат помер від жовтої лихоманки у Вест-Індії.

89. You want to get rid of that yellow streak [169]. – Припиняй боятися.

90. ...more or less loosely organized strikers returned to work, mostly under «yellow dog» contracts [175].– ...страйкарі були погано організовані, і більшість із них повернулася на роботу, підписавши (підле)«жовте зобов'язання».

91. Given both editors history of sensationalized news coverage, the term «yellow journalism» was born [156]. – З огляду на те, що обидва редактори користувалися репутацією любителів сенсаційних новин, народився термін «жовта преса».

92. The media are another grey area [161]. – Ще однією «сірою» областю є засоби масової інформації.

93. Since new synthetic substances were produced daily, the issue of legality had become a grey area [173]. – Оскільки нові синтетичні речовини виробляються практично щодня, питання про законність тих чи інших речовин перетворюється на важковирішувану проблему.

94. The case concerning the Continental Shelf (Tunisia / Libyan Arab Jamahiriya) touched upon that grey area of economy – an area in which the Commission could use its expertise to shed light [159]. – Справа про континентальний шельф (Туніс / Лівійська Арабська Джамахірія) зачіпає

несприятливу галузь економіки – галузь, на яку Комісія може пролити світло, використавши для цього свій досвід.

95. Not long afterwards a tall man with a grey beard and a straw hat came along the walk [174]. – Трохи згодом, на алеї з'явився високий чоловік із сивою бородою і в солом'яному капелюсі.

96. I was walking with a man as grey as bats wing through green breezy woods [160]. – Я бродив по свіжому зеленому лісу з людиною, яка була схожа на сіру мишу.

97. Use your grey matter, Ben [159]! – Крути мозком, Бене!

98. I don't care if my date is ugly. All cats are grey in the dark [167]. – Мені однаково, якщо моя дівчина не вродлива. Уночі всі коти сірі.

99. She's as brown as a berry after a month in Greece [161]. – Вона була дуже засмагла після місяця перебування в Греції.

100. Don't go to that shop or you'll be done brown [160]. – Не ходіть у цей магазин. Там вас обдеруть як липку.

101. Her mother was inaccessibly entrenched in a brown study [170]. – Її мати була похмура та й неприступна.

102. Then he's ill. – Ill? Ha! If ever I saw a gentleman in the pink [174]. – Імовірно, він хворий? – Хворий? Ха! Здоровіше за нього я людини не бачив.

103. But not everything in the garden is rosy. Sales may look good but they're actually 10% down on last year [158]. – Але не все гаразд. Продажі можуть мати добрий вигляд, але вони впали на 10 відсотків порівняно з минулим роком.

104. Mum often talked about people seeing things through rose-coloured spectacles [161]. – Мама дуже часто говорила про людей, які бачать все в рожевому світлі.

105. Welcome to the official pink tea [164]! – Запрошуємо на званий чай!

106. Francis was the pink of perfection this morning in a brown suit [159]. – У цей ранок Френсіс мав вигляд найвищої досконалості.

107. His morality is not in purple patches... but woven in through the very texture of the stuff [167]. – Його високі моральні ідеали звучали не тільки з його кращих сторінок, ними сповнене все оповідання.

108. Ginnie was the local banker's daughter and had been born to the purple [170]. – Джинні – дочка місцевого банкіра і народилася в розкоші.

Додаток Г

Глосарій

BLACK

1. (the) black dog (букв. «чорна собака») – поганий настрій, смуток, нудьга, іпохондрія
2. a black cap – суддівська шапочка, яка одягається суддею на момент винесення вироку
3. a black eye – (букв. «чорне око») – синець
4. a black sheep – паршива вівця
5. a black soul – підступна людина, здатна на низькі справи, вчинки: чорна душа
6. a black swan – чорний лебідь
7. as black as a crow – дуже чорний
8. as black as a crows wing, as black as a raven, as black as a coal, as black as ink – дуже чорний
9. as black as a thunder cloud, as black as sin, as black as thunder – хмара хмарою
10. as black as hell, as black as my hat, as black as pitch – зовсім темно, нічого не видно: хоч в око стрель
11. as black as night – дуже чорний
12. black (blue) in the face – почорнілий від злості
13. black and white – малюнок пером
14. black and white – чорно-біле зображення, малюнок пером
15. black art, black magic – чорна магія
16. black books – немилість
17. black books – чорні списки
18. black bottle – отрута; назва посуду вживається замість вмісту
19. black coat – священик, піп

20. black conscience – чорна, нечиста совість
21. black diamonds – кам’яне вугілля
22. black dog (a black dog has walked over someone) – меланхолія, пригнічений настрій
23. black eye – підбите
24. black flag – піратський прапор
25. black frost – безсніжні морози
26. black gold – нафта
27. black gown – католицький священик
28. black hen lays a white egg – чорна корова та молоко біле
29. black in the face – багровий від гніву, напруги
30. black in the face – червоніти від гніву, злості, зусиль
31. black ingratitude – чорна невдячність
32. Black Jack – символ чогось бажаного, вдалого
33. black letter – старовинний англійський готичний шрифт
34. black lie – навмисна брехня
35. black list – чорний список
36. black literature – книги з готичним шрифтом
37. black look – загрозовий погляд; «песимізм, туга»
38. black looks – похмурі, несхвальні погляди
39. black mark – занесення до чорного списку
40. black market – чорний ринок
41. black market – чорний ринок, the (world) black money – 1) гроші, не заявлені для оподаткування; 2) підроблені монети, black leg – шахрай, особливо в грі в карти або на бігах
42. black bag job – секретне незаконне проникнення в житло з метою викрадення документів
43. black market – чорний, спекулятивний ринок
44. black ox (black cow (Scots)) – *дослівно* – чорний бик (чорна корова), невдача

45. a black ox has trod on his foot – його переслідують невдачі, йому не щастить
46. black-letter day – нещасливий день, згадуваний з жалем
47. black sheep – паршива вівця, негідник, нероба
48. black shirt – фашист
49. black wax – земля, що після дощу стає липкою
50. black will take no other hue – чорний, завжди чорний
51. black with rage – чорний від люті
52. black year – страшний рік
53. black-browed – похмурий
54. black-coated workers – службовці
55. black-coated workers – трудова інтелігенція
56. black-letter day – будній день, звичайний, нічим непримітний день
57. devil is not so black as he is painted – диявол не такий страшний, як його малюють
58. devil is not so black as he is painted – не такий він вже поганий, як його зображують
59. every white has its black, and every sweet sour – немає солодкого без гіркого; все має свій зворотний бік
60. in black and white – чорним по білому, цілком ясно, зрозуміло
61. it is not a small flock that has not a black sheep – у сім'ї не без виродка
62. paint a black picture – бачити в чорному кольорі
63. the black book – чорна книга (до якої заносять прізвища осіб, що підлягають покаранню)
64. the black dog is on ones back – туга зелена, дурний настрій
65. the Black Prince (arch.) – диявол
66. the old gentleman in black – Сатана
67. the Black Man – диявол, нечистий

68. black deeds – злі справи, black magic (art) – чорна магія, чаклунство з допомогою диявола або злих духів
69. blackhearted – злий, злісний
70. the little gentleman in black velvet – кріт
71. the pot calling the cattle black – лицемірство
72. the white of his eye – звинувачувати кого-небудь у зловмисності або неуцтві,
73. there is a black sheep in every flock – у сім'ї не без виродка
74. there's a black sheep in every flock – паршива вівця, ганьба родини, одна паршива овечка всю отару поганить
75. things look black – (букв, «справи здаються чорними») – справи кепські
76. things look black – справи погані
77. to be (remain) in the black, move into (return to get to, etc.) the black – бути прибутковим, не мати боргів
78. to be in a black book – чорна книга/ чорні списки
79. to be in ones black books – бути зневаженим кимось
80. to be in the black – без збитків, з позитивним сальдо, з прибутком
81. to blackwash – говорити про когось погано
82. to blacken – зіпсувати репутацію, очорнити
83. black eye (U. S., sl.) – щось негативно позначається на чийсь репутації
84. to call white black – обстоювати очевидну неправду
85. to depict in black colours – уявляти в поганому світлі
86. to look black – виглядати похмури
87. to look black – мати незадоволений, похмурий вигляд
88. to look black – мати незадоволений, похмурий, злий вигляд
89. to look black – насуплюватися
90. to paint smth. black – показувати в найгірших тонах
91. to ride the black donkey – бути в поганому настрої

92. to work like a black – дуже важко працювати
93. your hands are black – дуже брудні
94. black rain – дощ став темним під впливом гару, пилу та ін.
«брудний, нечистий → морально неохайний, брудний, осуджуваний»
95. black sheep – паршива вівця, ганьба в родині

BLUE

96. priest of the blue bag – адвокат
97. a bit of blue sky – промінь надії
98. to see through blue glasses – похмуро, песимістично дивитися на речі
99. the Red, White and Blue – англійський державний прапор за кольорами, які входять до нього
100. by all that's blue! – хай йому чорт
101. between the devil and the deep blue sea – між двох вогнів
102. once in a blue moon – коли-не-коли
103. to beat somebody black and blue – побити до синців
104. blue-coat boy – учень шляхетної школи
105. blue jacket – матрос англійського військового флоту
106. blue bonnet, blue cap – шотландець
107. the light blues – кембріджські студенти на спортивних змаганнях
108. the dark blues – оксфордські студенти на спортивних змаганнях
109. the blue blanket – небо
110. priest of the blue bag – адвокат
111. blue to principles – бути вірним своїм принципам
112. to be blue in the face – почервоніти, у знеможі
113. blue beard – Синя Борода
114. blue devils (informal) – сум

115. out of the blue – абсолютно несподівано, як грім серед ясного неба
116. once in a blue moon – дуже рідко
117. blue in the face – почорнілий від злості
118. as blue as a badger – дуже посинілий, синій, як пуп та like blue murder – дуже швидко, щодуху
119. «синій птах» – символ щастя, прекрасна недосяжна мрія
120. blue devils – сум
121. out of the blue – несподівано; як грім серед ясного неба
122. to be in the blues – нудитися, хандрити
123. to drink tills all blue – допитися до білої гарячки
124. a bit of blue sky – промінь надії
125. true blue, to see through blue glasses – дивитися крізь рожеві окуляри
126. a blue stocking – синя панчоха
127. blue rose – того чого не має у природі
128. to be in the blues, to get the blues, to have a fit of blues – нудитися, хандрити, засмутитися, бути в пригніченому стані
129. to give smb. the blues – наводити нудьгу на когось
130. the blue devils – смуток, нудьга
131. to look blue – мати пригнічений вигляд; бути безнадійним
132. things look blue – справи погані, справи гіршають; біла гарячка
133. to drink till alls blue – допитися до білої гарячки
134. the blue devils – біла гарячка (друге значення)
135. true blue will never stain – порядна людина ніколи не підведе
136. true blue – вірна, постійна людина
137. blue fear та blue funk – переляк, панічний страх
138. to cry blue murder – на гвалт кричати, горлати, репетувати
139. like blue murder – дуже швидко, щодуху
140. to get away with blue murder – чинити, як комусь заманеться, залишатися непокараним

141. like blue murder – дуже швидко, щодуху
142. to get away with blue murder – «чинити, як комусь заманеться», «залишатися непокараним»
143. by all that's blue! – хай йому чорт
144. a bolt from the blue – як грім серед ясного неба
145. to vanish (disappear) into the blue – піти димом догори; зникнути безслідно
146. a shot in the blue – помилка, промах
147. blue rose – «блакитна троянда», щось недосяжне
148. blue blood – «блакитна кров», аристократичне походження
149. blue of the plum – свіжість, краса, чари молодості
150. blue in the face – багровий від гніву, працювати до посиніння.
151. bit of blue sky та blue bore – «промінь надії»
152. between the devil and the deep blue sea – між двох вогнів,
153. to get away with blue murder – залишитися непокараним

WHITE

154. whited sepulchre – лицемір
155. to lie whitely – невинно
156. white-collared workers – трудова інтелігенція
157. white magic – чаклунство, чаклунство за допомогою божественних сил, біла магія
158. white lie – безневинна, «свята» неправда, неправда, що виправдовується з моральної точки зору, неправда «у порятунок»
159. to have white hands – (букв., «мати білі руки») – мати чисту совість, незаплямовану репутацію; біла душа – чиста, безгрішна душа
160. to bleed white – 1) зробити сильне кровопускання; 2) перен. знекровлювати, робити знесиленим

161. to show the white feather – злякатися, виявити боягузтво
162. black and white – чорно-біле зображення, малюнок пером
163. the Red, White and Blue – англійський державний прапор за кольорами, які входять до нього
164. to show the white feather – жахатися
165. white elephant – щось надзвичайно дороге, але має практичної користі
166. black hen lays a white egg – чорна корова та молоко біле
167. black and white – малюнок пером
168. in black and white – чорним по білому, цілком ясно, зрозуміло
169. to call white black – обстоювати очевидну неправду
170. to beat somebody black and blue – побити до синців
171. every white has its black, and every sweet sour – немає солодкого без гіркого; все має свій зворотний бік
172. black friar – монах-домініканець
173. white letter – латинський шрифт
174. white fuel – «біле паливо», гідроенергія
175. white-collared workers – трудова інтелігенція
176. whiter than white – біліше за білий
177. to bleed white (*informal*) – викачати всі гроші; виманити останні гроші
178. white hot (*informal*) – дуже емоційні, заведені
179. a white – щось надзвичайно дороге, але не приносить практичної користі
180. white frost – мороз зі снігом чи інеем, паморозь
181. white harvest – (букв. «білі жнива») – збирання врожаю після заморозків: біла рілля – снігозатримання
182. white hat – це позитивний персонаж, хороший хлопець, герой (він зазвичай носить білу капелюх, на відміну від негативного героя, який носить чорний капелюх)

183. white pot – молочно-сухарний пудинг (підсмажені скибочки булки з додаванням молока, цукру і яєць)

184. Whitehall mandarins – вищі державні чиновники, які визначають політику уряду з важливих питань, що не залежать від того, яка партія перебуває при владі

185. white rabbit – слабкість, нерішучість, метушня

186. white pages – телефонний довідник, де в алфавітному порядку перераховані абоненти даної місцевості.

187. as white as milk, as white as wool – білий, як сніг, білосніжний

188. as white as a ghost, as white as ashes, as white as marble – блідий, як полотна

189. white crow – біла ворона, дивне явище

190. the white trap – біла пастка, отрута, яку вживають для полювання

191. white meat – біле м'ясо свинина, телятина, курятина

192. white frost – іній, паморозь

193. white caps – білі гребені хвиль, «баранці»

194. to hang out the white flag – здатися, визнати себе переможеним

195. white slave – біла дівчина, яку експлуатує хазяїн

196. white slaver – постачальник живого товару

197. white-slave traffic – торгівля живим товаром

198. white liver – малодушність, боягузтво

199. white feather – боягузство

200. to show the white feather – злякатися, виявити малодушність

RED

201. red as a lobster – червоний як рак

202. red tape – бюрократизм

203. to be in the red – бути збитковим

204. paint the town red – віддаватися веселощам, гуляти
205. like a red rag to a bull – як червона ганчірка на бика
206. the Red, White and Blue – англійський державний прапор за кольорами, які входять до нього
207. not to care a red cent – ані трохи не цікавитись
208. not worth a red cent – ламаного гроша не вартий
209. not to give a red cent – зовсім не цінувати
210. not to have a red cent – зовсім не мати грошей
211. to paint the town red – гуляти, пиячити
212. red coat – англійський солдат
213. red hat – звання кардинала
214. red tab – штабний офіцер
215. the red-coated gentry – британські солдати
216. red-blooded – повнокровний; енергійний; повний життя
217. to roll out the red carpet – готувати прийом на вищому рівні
218. red ink – збитки; втрати
219. red lamp – червоний ліхтар (знак будинку розпусти)
220. red-blooded – повнокровний; енергійний; повний життя; мужній
221. to see the red light – передчувати наближення небезпеки, біди
222. to have a red face – почервоніти від сорому або від збентеження
223. as red as a poppy – червоний, як маків цвіт
224. as red as a beetroot – червоний, як буряк
225. as red as a turkey-cock – червоний, як індик
226. as red as a lobster – червоний, як рак
227. as red as fire – червоний, як вогонь
228. as red as blood – червоний, як кров
229. as red as a cherry – рум'яний
230. as red as a rose – кров з молоком
231. a red cent – мідний гріш

232. red cock will crow in his house – пустити «червоного півня», підпалити
233. to act as a red rag acts upon a bull – бути, як червона ганчірка для бика
234. to be in the red – бути збитковим, мати заборгованість, бути боржником
235. to see a red light – передчувати наближення небезпеки
236. to paint the town red – влаштувати гульню (пиятику)
237. the red carpet – червона доріжка
238. як red man – червоношкірий індієць
239. red mans fire – вогнище по-індійському
240. red meat – м'ясо, яловичина, баранина
241. red in the face – багровий від гніву
242. red-letter day – святковий, радісний, пам'ятний день
243. to paint (smth.) red – зображати щось у яскравій сенсаційній формі
244. to paint the town red – бешкетувати, гучно веселитися
245. in the red – мати заборгованість, бути в боргу,
246. to go into red – зазнати збитків, дефіциту.
247. red cent – щось зовсім не цінне, ламаний гріш
248. not to care a red cent – анітрохи не цікавитись
249. not worth a red cent – ламаного гроша не вартий
250. not to give a red cent – зовсім не цінувати
251. not to have a red cent – зовсім не мати грошей
252. red herring – привід для відвертання уваги
253. to draw a red herring across the path – навмисно відвертати увагу дрібницями від головного
254. to see a red light – бачити або підозрювати
255. red lamp – публічний дім
256. red-light district – район публічних домів
257. red cock – пожежа

258. red cock will crow in his house – його підпалять

GREEN

259. in the green – розквіт сил
260. The neighbor's grass is greener'. – У сусіда трава зеленіша.
261. the green cloth – більярдний стіл
262. knight of the green cloth – картяр
263. to look through green glasses – заздрити
264. the green cloth – більярдний стіл
265. green room – артистична вбиральня
266. the long green – гроші
267. green stuff, green meat – овочі, зелень
268. knight of the green cloth – картяр
269. green-eyed monster – заздрість; ревнощі
270. green-eyed monster – ревнощі
271. as green as a gooseberry - недосвідчений
272. as green as grass – мають значення, зелений
273. green finger – володіти садівничим мистецтвом
274. a green wound – свіжа, незагоєна рана
275. a green wound is soon healed – до весілля заживе
276. in the green wood – у розквіті сил,
277. a green hand – новачок; недосвідчена людина,
278. the green light – давати зелену вулицю
279. green winter – м'яка зима; безсніжна
280. in the green wood – у розквіті сил
281. in the green tree – під час розквіту, процвітання
282. green old age – здорова або щаслива старість
283. green wound – свіжа рана

284. green wound is soon healed – загоїться, поки весілля скоїться
285. a green horn – новак, хлоп'я, людина без досвіду
286. green labour – некваліфікована робоча сила
287. green year – дитячі роки
288. to see green in ones eye – вважати когось дурним
289. green with envy – готовий лопнути від заздрості
290. to look through green glasses – ревнувати, заздрити чиємусь успіху
291. green goods – фальшиві банкноти
292. green goods man – фальшивомонетник
293. the green light – дозвіл
294. to give a green light – розв'язати руки, дати свободу дій.

YELLOW

295. yellow metal – золото
296. to turn yellow – злякатися, виявити боягузтво
297. to have a yellow streak (slang) – бути боягузом
298. the yellow press – жовта преса
299. have a yellow streak – бути легкодушним (букв. «мати жовту жилку», мати «заячу душу»)
300. as yellow as corn, as yellow as gold – жовтий, як лимон; золотистий; золотавий
301. yellow boy, yellow jacket – золота монета
302. yellow flag – жовтий прапор як символ карантину
303. yellow jack – жовта пропасниця, лихоманка
304. to be yellow about the gills – мати нездоровий вигляд
305. yellow streak – нахил до віроломства, боягузтва
306. to turn yellow – злякатися, виявити малодушність
307. yellow dog – підла, боягузлива, нікчемна людина

308. yellow journal – бульварно-сенсаційний журнал
 309. yellow journalism – бульварна преса
 310. yellow back – дешевий бульварний роман

GREY

311. tell it to the grey horses – розказати про це комусь іншому
 312. the grey mare is the better horse – тримати під каблуком
 313. grey friar – монах-францисканець
 314. grey area – «сіра зона»; щось середнє; ні те ні се;

важковирішувана проблема

315. grey area of economy – юридично не цілком сприятлива галузь економіки

316. grey beard – сиве волосся.
 317. as grey as a bats wing – сірий, як миша
 318. as grey as lead – сірий, як свинець
 319. grey matter – сіра речовина головного мозку; розум
 320. grey of the dawn – досвітня, передсвітанкова імла,
 321. all cats are grey in the dark – уночі всі коти сірі
 322. the grey mare is the better horse – дружина верховодить

BROWN

323. in a brown study – у (похмурому) роздумі; у міркуванні, у глибокій замисленості

324. the gentleman in brown – клоп

325. brown study – напружений роздум; глибокі роздуми; похмурий настрій; глибока задума; задума

326. black-browed – похмурий
327. as brown as a berry – зовсім темний, дуже загорілий, шоколадного кольору
328. brown bread – хліб з непросіяної муки
329. brown ware – череп'яний посуд
330. to do brown та to do up brown – доводити до кінця; «гарно підсмажити»
331. brown study – похмурий роздум,
332. in a brown study – у похмурому роздумі.

PINK / ROSE

333. in the pink – розквіт сил
334. the pink of health – здорова їжа
335. the pink of perfection – найвища досконалість
336. to see through rose – coloured spectacles – мати зневиправдано оптимістичний погляд
337. the pink of health – здорова їжа
338. in the pink – у розквіті сил, у чудовому стані здоров'я
339. the pink of health – здоровий на вигляд
340. to feel rosy about the gills – мати здоровий вигляд, зябри свіжої риби мають червонуватий колір
341. to see everything through rose-coloured spectacles – бачити все в рожевому світлі
342. to take a rosy view of smth. – оптимістично дивитися на щось
343. rosy in the garden – усе гаразд побудовані саме на цій асоціації.
344. pink tea – званий чай
345. the pink of perfection – верх досконалості
346. paint me pink if... – щоб мене лиха година побила, якщо....

PURPLE

- 347. a purple patch – краще місце (у літературному творі)
- 348. born to the purple – бути знатного роду
- 349. a purple patch –духовний початок, найвищий ступінь пізнання
- 350. to wear the purple – належати до королівської сім'ї
- 351. to marry into the purple – взяти шлюб з членом королівської сім'ї
- 352. purple – королівський пурпур, влада монарха

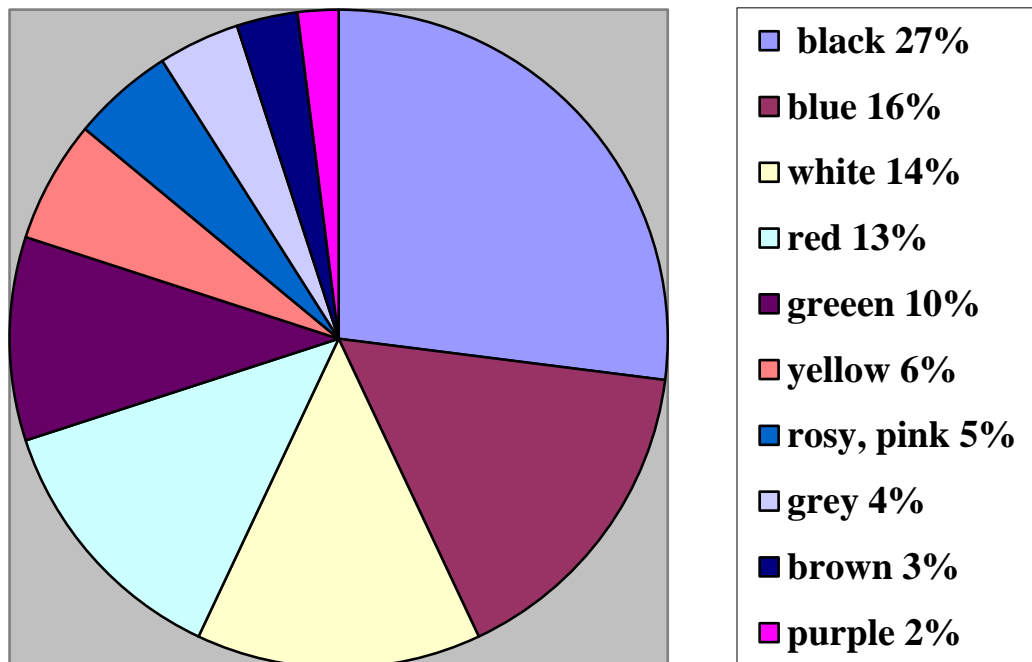
Додаток Г

Етимологічний аналіз англійських та українських колоронімів

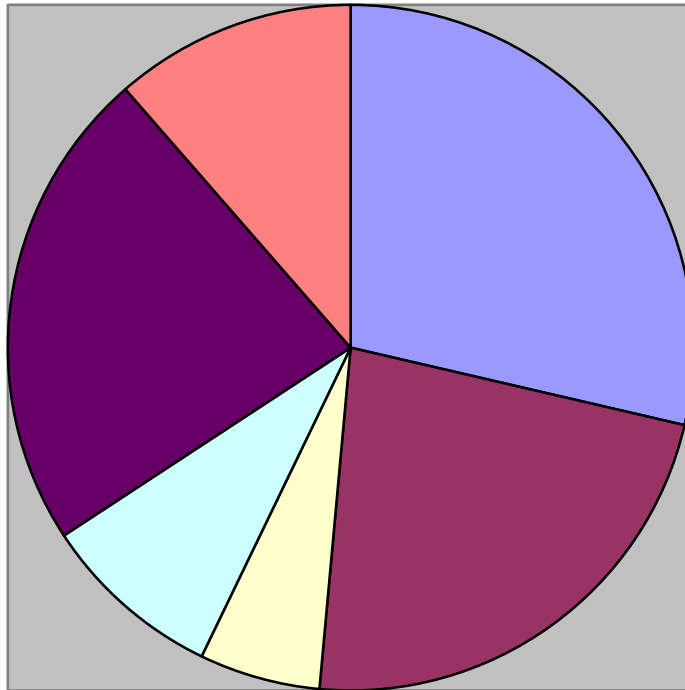
Асоціативні поля	Англійська мова	Українська мова
світло	white	білий
тьма	black	чорний
вогонь, горіння	red, black	червоний, синій , чорний
вода	blue	блакитний
природа	green	зелений
радість	red	червоний, блакитний
спокій	white	-----
чеснота	white	білий
порок	black	чорний
гнів	red, white (рідко)	червоний , білий (рідко)
біда, смуток, туга	blue	синій, зелений
хвороба	green	зелений, жовтий
заздрість	green	зелений
ревнощі	green	_____
містика	white, black, blue	білий, чорний, синій
нечиста сила	black, blue, red	чорний, синій (застар.)
благородство	white	білий
соціальне положення	white, black, red	білий, чорний, червоний
політичні пристрасті	red	білий , червоний
боягузтво	yellow	_____
нелегальність, незаконність	black	чорний

Додаток Д
Діаграми

Лінгвокольорова картина англійських ФО з кольоровим
КОМПОНЕНТОМ

Семантичні групи англійських фразеологізмів з колірним компонентом

- ФО, що означають людські якості, риси характеру і зовнішності та статус людини в суспільстві 28,60%
- ФО, що відображають вчинки і дії людини, міжособистісну взаємодію 22,80%
- ФО, що розкривають вади людини або суспільства 5,70%
- ФО, що відображають почуття та описують, емоції, стани, настрої і переживання людини 8,60%
- ФО, в яких відбита практична діяльність людини 22,80%
- ФО, що відносяться до інших тем 11,40%

Додаток Є
Публікації